

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERGENLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI

Sercan ÇELİK DEMİRTAŞ
2501080099

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : SERCAN ÇELİK DEMİRTAŞ Numarası : 2501080099
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : KADIN ÇALIŞMALARI Danışmanı : DOÇ.DR. EMİNE SEVGİ UÇAN
ÇUBUKÇU
Tez Savunma Tarihi : 18.07.2019 Saati : 16:00
Tez Başlığı : "ERGENLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. ŞULE NECEF DALDAL	—	—
2-DOÇ.DR.SEVGİ UÇAN ÇUBUKÇU		KABUL
3- DOÇ.DR. AYNUR SOYDAN ERDEMİR		kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. IŞIL BAŞ		KABUL
2-DR.ÖGR. ÜYESİ EYLEM ÖZDEMİR		

ÖZ

ERGENLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI

Sercan ÇELİK DEMİRTAŞ

Araştırma, İstanbul ili Kadıköy ilçesinde 8. sınıfta öğrenim gören 14-15 yaşlarında 64'ü kız 52'si erkek olmak üzere toplam 116 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma, bu örneklem grubun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarını ölçmeği amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere hazırlanan soru formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan anket formudur. İkinci bölüm ise, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarını ölçmek amacıyla uygulanan Bem Cinsiyet Rollerini Envanteri (BCRE) ve Cinsiyet Kalıp Yargıları Envanteri ile oluşturulmuştur. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veri, SPSS Windows analiz programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans dağılımı, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), bağımsız gruplarda T testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin algıları ile sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin tamamının, kadınlık rollerine ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında; cinsiyet, anne baba eğitim durumu, anne-baba meslekleri, ailenin ekonomik durumu gibi sosyo-demografik özellikleri daha belirgin biçimde etkili olduğu görülmektedir. Buna karşılık öğrencilerin, erkeklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında bu demografik özelliklerin daha az etkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırma literatür bulgularını destekleyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, cinsiyet, ergenlik, kalıp yargılar, sosyalleşme

ABSTRACT

GENDER PERCEPTION IN ADOLESCENTS

Sercan ÇELİK DEMİRTAŞ

This research was conducted with 116 students, 64 girls and 52 boys, aged 14-15 years in the 8th grade, in Kadikoy district of Istanbul. The research aimed to measure the perceptions of this sample group about the gender roles. The questionnaire prepared to achieve this aim consists of two parts. The first part is a survey questionnaire prepared by the the investigators to determine the socio-demographic characteristics of the participants. The second part is composed of questionnaires from Bem Sex-Roles Inventory (BSRI) and Sex-Role Stereotyping to assess the participants' perception of the gender roles. The screening method, one of the quantitative research method, was used in the research. The data were analyzed using SPSS Windows analysis program. In analysis, the frequency distribution, one-way analysis of variance (ANOVA), and in independent groups, T test were used.

As a result of the study, a significant relationship between adolescents' perceptions of gender stereotypes and socio-demographic characteristics was found. In all students, the socio-demographic characteristics, such as gender, parents' education levels, parents' professions, families' economic status, etc., were more clearly effective in defining the gender stereotypes about the female roles. On the other hand, these demographic characteristics were less effective in defining the gender stereotypes about the male roles. The research has produced results that support literature findings.

Key Words: gender, sex, adolescence, stereotypes, socialization

ÖNSÖZ

Cinsiyet eşitsizliklerinin temelinde, kadınlarla erkeklerin biyolojik özellikleri üzerine inşa edilen ve kültürel olarak yaratılan toplumsal cinsiyet kavramı önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadınlarla erkekleri var olan özellikleri açısından bölmekle kalmaz aynı zamanda, eşitsizliği ve ayrımcılığı da meşrulaştırır. Kadınlık ve erkeklik kalıp yargıları kültürel olarak, her seferinde yeniden üretilerek öğretilir ve pekiştirilir. Bu bilgiler ve roller, çocuk doğduğu andan itibaren çeşitli kişiler ve kurumlar aracılığıyla çocuğa öğretilir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve rollerinin oluşmasında ve devam ettirilmesinde etkili olan kaynakların bilinmesinin, var olan cinsiyet eşitsizliklerinin çözümünde önemli olduğu düşünülmüştür.

Araştırma 14-15 yaş grubu kız ve erkek ergenlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve rolleri hakkındaki algılarını öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Bu çocuklar İstanbul ili Kadıköy ilçesinde bulunan ve farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olduğu düşünülen öğrencilerden oluşan iki okuldan seçilmiştir.

Tez çalışmam boyunca desteğini ve bilgisini hiçbir zaman esirgemeyen, çalışmalarına büyük katkı sağlayan tez danışman hocam Doç. Dr. Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU' ya, çalışmamda bana destek olan ve motive eden arkadaşım Ergin DİKME' ye, aileme ve anket sorularını içtenlikle cevaplayan her iki okuldan öğrencilere teşekkür ederim.

İstanbul - 2019

Sercan ÇELİK DEMİRTAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET VE ERGENLİK

1.1. Ergenlik.....	4
1.2. Toplumsal Cinsiyet	8
1.2.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	8
1.2.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Sosyalleşme.....	14
1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları.....	17
1.3. Toplumsal Cinsiyet Rolü Gelişimini Açıklayan Kuramlar.....	22
1.3.1. Psikanalitik Kuram	22
1.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	27
1.3.3. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	28
1.3.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı	30
1.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Öğrenilmesinde Etkili Olan Toplumsal Kurumlar	31
1.4.1. Aile.....	31
1.4.2. Okul	34
1.4.3. Akranlar	38
1.4.4. Kitle İletişim Araçları	41

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

2.1. Problem	44
2.2. Amaç	46
2.3. Sınırlılıklar	47

2.4. Yöntem.....	47
2.5. Veri Toplama Teknikleri.....	48
2.6. Evren ve Örneklem	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	52
3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları İle İlgili Puanlarına İlişkin Bulgular.....	59
3.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Eşleştirilmiş Grup T Testi Analizleri	61
3.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	66
3.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ortalamaları Aralarındaki İlişkinin Korelasyon Analizi ile İncelenmesi	90
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA	108
EKLER.....	123

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo1.	Örneklem Grubunun Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	53
Tablo2.	Örneklem Grubunun Kendisi İle Birlikte Kardeş Sayısına Göre Dağılımı	53
Tablo3.	Örneklem Grubunun Anne Babasının Birlikte Yaşama Durumu Göre Dağılımı	53
Tablo4.	Örneklem Grubunun Annesinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	54
Tablo5.	Örneklem Grubunun Babasının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.....	54
Tablo6.	Örneklem Grubunun Anne Yaşlarına Göre Dağılımı	55
Tablo7.	Örneklem Grubunun Baba Yaşlarına Göre Dağılımı	55
Tablo8.	Örneklem Grubunun Annelerinin Doğduğu Yere Göre Dağılımı	55
Tablo9.	Örneklem Grubunun Babalarının Doğduğu Yere Göre Dağılımı.....	56
Tablo10.	Örneklem Grubunun Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı	56
Tablo11.	Örneklem Grubunun Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı.....	57
Tablo12.	Örneklem Grubunun Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Dağılımı	57
Tablo 13.	Örneklem Grubunun Oturdıkları Evin Mülk Durumuna Göre Dağılımı	57
Tablo14.	Örneklem Grubunun Evinde Anne, Baba Ve Kardeşlerinin Dışında Yaşayan Yakınlarına Göre Dağılımı.....	58
Tablo15.	Örneklem Grubunun Ailesinde Kendisine Yakın Bulduğu Kişilere Göre Dağılımı	58
Tablo 16.	Örneklem Grubunun Ailesinin Baskısını Hissettiği Konular Göre Dağılımı	59
Tablo17.	Örneklem Grubunun Kendi Cinsiyetinden Memnun Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı	59

Tablo 18.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ortalamaları	60
Tablo19.	Araştırmaya Katılan Kız Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Eşleştirilmiş Grup T Testi Analizi	61
Tablo20.	Araştırmaya Katılan Erkek Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Eşleştirilmiş Grup T Testi Analizi	63
Tablo 21.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Okuduğu Okul Değişkenine İlişkin Bulgular	66
Tablo22.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşması.....	69
Tablo 23.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşması	72
Tablo24.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşması.....	75
Tablo 25.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılar Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşması	78
Tablo 26.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılar Puanlarının Baba Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşması.....	79
Tablo27.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Annesinin Doğduğu Yer Değişkenine Göre Farklılaşması.....	80
Tablo 28.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Babasının Doğduğu Yer Değişkenine Göre Farklılaşması.....	82

Tablo29.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılar Puanlarının Annesinin Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşması.....	84
Tablo30.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Babasının Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşması.....	86
Tablo31.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ailesinde Kendisine Yakın Bulduğu Kişi Değişkenine Göre Farklılaşması.....	88
Tablo32.	Araştırmaya Katılan Kız Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ortalamaları Aralarındaki İlişkinin Korelasyon Analizi ile İncelenmesi.....	90
Tablo33.	Araştırmaya Katılan Erkek öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ortalamaları Aralarındaki İlişkinin Korelasyon Analizi ile İncelenmesi.....	94

KISALTMALAR LİSTESİ

CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
ISCO	: Uluslar arası Meslek Sınıflandırması
LGBT	: Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transgender
MEDİZ	: Medya İzleme Grubu
TCRTÖ	: Toplumsal Cinsiyet Tutum Ölçeği
BCRE	: Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri
BSRI	: Bem Sex Role Inventory

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet, kadın erkek ilişkilerinde doğuştan getirilen, doğal, biyolojik özelliklerden yola çıkarak kültürel olarak tanımlanan kadınlık ve erkeklik rollerine ait bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet farklı toplumsal dinamiklerin etkisiyle farklı biçimlerde inşa edilebilmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, zaman içinde toplumdan topluma değişebilen bir özelliğe sahipken, cinsiyet sabittir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri durağan değil, değişip dönüşebilen bir özelliğe sahiptir.

Toplumsal cinsiyet, bireysel ilişkilerde, ailede, eğitimde, kamusal örgütlenmelerde, sokakta yani, insan hayatının her alanını etkileyen oldukça geniş bir kategoridir. Toplumsal cinsiyet bireysel anlamda kimlik özelliklerine işaret ettiği halde toplumun genelini etkileyen sonuçlar da barındırır. Kadın veya erkek olmak bireyin diğer özelliklerinden farklı olarak oldukça belirgin bir roldür. Toplumsal müdahalenin etkisiyle kadınlarla erkekler arasında var olan doğal benzerlikler bastırılarak kendi içinde bütünlüklü ve dışlayıcı olan iki kategori oluşturulur. Bununla ilgili Keller (2007), toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeği var olan özellikleri açısından bölerek kutuplaştırdığını söyler. Toplumsal cinsiyetin inşasında gücü elinde bulunduran genelde erkekler olduğu için kadın erkek bölünmesinde erkek özellikleri daha fazla yüceltilirken kadınlarınki değersizleştirilir. Dolayısıyla kadınların cinsiyet anlamında statülerini belirleyen doğaları değil, toplumsal olarak oluşturulan durumlardır. Kadınların daha az söz söyleme hakkına sahip olması, ev içindeki sorumlulukları, daha az kaynağı denetlemeleri, daha uzun saat çalıştıkları halde daha az ücret almaları bir doğa kanunu değil, daha çok toplumsal olarak belirlenmiş bir durumdur (Watkins, 2000).

Farklılıklar olmakla birlikte, bütün toplumlarda kadınlar ve erkekler için tanımlanmış farklı toplumsal cinsiyet rolleri vardır. Bu çerçevede toplumda kadın ve erkeğin hangi davranış ve faaliyetleri yapabileceklerine, hangi haklara sahip olacaklarına, gücün kimde olacağına ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilir. Cinsiyet kalıp yargılarına göre geliştirilen bu beklentiler örneğin, erkelerin daha güçlü ve cesur olmaları, ev dışında gelir getiren bir işte çalışmaları, kadınların daha duygusal,

korumaya muhtaç, ev içi işlerde çalışmaları, çocuk bakımı, toplumsallaşmayla yeni nesillere aktarılır. Çocuk doğduğu andan itibaren toplum çocuğa cinsiyetine uygun roller, kurallar ve davranış modelleri dayatır. Çocuk toplumsallaşmaya başladığında kadın ve erkeğin farklı olması gerektiği yönündeki beklentilerin var olduğunu anlamaya başlar. Hemen hemen hayatın her alanındaki bu farklılık aile, okul, akranlar gibi çeşitli kurumlar aracılığıyla çocuğa benimsetilmeye çalışılır. Birey yaşamının her anında toplumsal cinsiyet rollerine hazırlanmakla birlikte bu durum çocuğun büyüüp yetişkinliğe adım attığı aynı zamanda cinsel kimlik edinme dönemi olan ergenlikle birlikte daha belirgin hale gelmeye başlar. İnsan yaşamının en önemli evrelerinden biri olan ergenlik dönemi cinsiyet özelliklerinin kazanıldığı ve kimlik arayışının oluşmaya başladığı bir dönemdir. Bu nedenle bu dönemde birey cinsiyet rollerine uygun davranması konusunda toplumsal baskıyı daha fazla hissetmeye başlar. Toplumsal cinsiyet rolleri, başta aile olmak üzere okul, sokak, kitle iletişim araçları, gibi çeşitli kurumlar tarafından bireye dayatılır ve zamanla bu roller içselleştirilir.

Bu çalışmada ergenlik döneminde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl geliştiği, ergenlikle birlikte kız ve erkek ergenlerde cinsiyet rollerindeki farklılıklar ve bu farklılıkların her iki cinsiyetten kişilerce nasıl algılandığı ve bu duruma etki eden toplumsal faktörler ortaya konulmaya çalışıldı. Bu amaçla İstanbul ili, Kadıköy ilçesinde bulunan farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olduğu düşünülen iki farklı okuldan 14-15 yaş grubu ergenlerle çalışıldı. Bu okullardan ilki Bostancı semtinde bulunan Mustafa Mihriban Boysan İlköğretim Okulu, diğeri ise Hasan Paşa semtinde bulunan Kaptan Hasan Paşa İlköğretim Okulu'dur. Bu okulların 8. sınıfında okuyan toplam 116 öğrenciyle çalışma yapılmıştır.

Tez çalışmasının ilk bölümünde tez konusuyla ilgili olduğu düşünülen toplumsal cinsiyet ve ergenlikle ilgili literatür taranmış ve bununla ilgili kuramsal bilgilere yer verilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde ergenlik döneminin toplumsal cinsiyet kimliği oluşumundaki önemi vurgulanmış ve bu açıdan bir dönüm noktası olduğu çeşitli bilgiler taranarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Cinsiyet ilişkilerinin sürdürülmesinde belirli bir öneme sahip olan toplumsal cinsiyet kavramı konusuyla

ilgili çeşitli sosyolojik, feminist yaklaşımlar gözden geçirilmiş, tarihsel süreçte toplumsal cinsiyetin nasıl tanımlandığı ile ilgili tartışmalara bakılmıştır. Cinsiyet ilişkilerinin sürdürülmesinde etkili olan toplum, çeşitli yapılardan oluşan bir mekanizmadır. Bu toplumsal mekanizmalar bir şekliyle bireylerin cinsiyet algılarını, inançlarını ve değerlerini etkilemekte ve yönlendirmektedir. Bu noktadan hareketle aile, okul, akranlar, kitle iletişim araçları gibi toplumsal kurumların, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumundaki etkilerini anlamak için bu kurumların tahlil edilmesi önemlidir. Toplumsal cinsiyet rolleri, çok erken yaşlarda toplumsallaşmayla öğrenilen ve içselleştirilen bir durum olduğu için, kadınlık ve erkeklik rollerinin nasıl oluştuğunu anlamak önemlidir. Bu amaçla araştırmanın literatür kısmında cinsiyet rollerinin bireyler tarafından nasıl kazanıldığı ve cinsiyetler arası farklılıkların ne şekilde oluştuğuna ilişkin açıklamalar yapan kuramların en yaygın olanlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ergenlerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıların kız ve erkek ergenlerde farklı olup olmadığını bilmenin neden önemli olduğu yapılan araştırmanın amacıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde öncelikle tezin amacı ve önemi sınırlılıkları açıklanmış daha sonra araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde bulgular kısmında ise, araştırmada elde edilen veriler ve tablolar değerlendirilmiştir. Daha sonra çalışmanın dördüncü bölümünde, elde edilen bulguların ışığı altında toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki veriler değerlendirilip yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET VE ERGENLİK

Bu bölümde, teze dayanak oluşturan temel kavramlar detaylı biçimde işlenmektedir. Bu kavramlar, ergenlik, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyete dayalı sosyalleşme, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, toplumsal cinsiyet rolü gelişimini açıklayan bazı kuramlar ve toplumsal cinsiyet rolünün öğrenilmesinde etkili olan kurumlardır.

1.1. Ergenlik

Ergenlik dönemi bireyin yaşantısında köklü dönüşümlerin gerçekleştiği pek çok göreve esas oluşturan özelliklerin kazanıldığı fırtınalı bir dönemdir. Genel olarak ergenlikle ilgili tanımlara bakıldığında ergenlik bireyin çocukluk döneminden çıkıp yetişkinliğe hazırlandığı dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde birey bedensel, ruhsal ve toplumsal olarak pek çok açıdan dönüşüm geçirir (Yavuzer,2002; Steinberg,2007; Adams,1995). Parman (2003:21)'a göre, ergen sözcüğü 'ermek' kökünden gelmekte ve 'döl' bakımından verimli, üretici döneme giren, çocukluk çağını geçen' anlamında kullanılmaktadır. Ergenlik ise genel olarak ergen olma durumunu belirtir. Yine ermek sözcüğünden kökünü alan ergin ise 'olgunlaşmış, yetişmiş, gelişmiş, yasal yaşa ulaşmış' anlamında kullanılmaktadır. Ergen sözcüğünün Batı dillerinde ve Türkiye'de de çoğu zaman kullanılan karşılığı adolesan (adolescent)¹ sözcüğüdür.

Ergenlik, barındırdığı özellikler açısından çoğunlukla bireyin yaşamında önemli bir evre olarak görülmüştür. Bazı yazarlar ergenliği ikinci doğum, yaşam döngüsünün ikinci bölümü ya da gelecek için hazırlanmanın gerçekleştiği bir büyüme dönemi olarak tanımlamışlardır. Bu dönemin insan yaşamında çok keskin dönüşümlerle yaşandığı, dolayısıyla sorunlarının da çok fazla olacağı birçok psikolog tarafından dile getirilmiştir. Steinberg (2000:22), ergenliğin modern endüstriyel

¹ Bu sözcük Latince 'yetişkinliğe doğru büyüyen' anlamındaki adolescence yükleminden türemiştir.

toplumlardaki ileri teknoloji ve kontrolsüz nüfus artışları sebebiyle giderek uzatıldığını ileri sürmüştür. Bazı kaynaklarda ergenliğin 10-15 yaşları arasını kapsadığı belirtilse de bu yaş aralığı toplumdan topluma, aynı toplumun farklı ekonomik düzeyinde bulunan gruplarında farklı olabilmektedir. Ergenliğin hangi yaş aralığında ortaya çıktığını tartışmaktan öte, ergenlikteki gelişimin, olgunlaşmamışlıktan olgunluğa doğru bir dizi geçiş olduğunu düşünmek büyük olasılıkla daha anlamlıdır.

Ergen gelişimi genç insanların içinde büyüdüğü toplumlardan bağımsız olarak ele almak çok doğru olmaz. Çağdaş toplumlarda ergenlerin nasıl geliştiklerini anlamak için, ergenlerin yaşadığı dünyayı ve bu dünyanın onların davranışlarını ve toplumsal ilişkilerini nasıl etkilediğini bilmek önemlidir. Ergenlikte toplumsal statüde değişiklikler olmaya başlar. Bireyin toplum tarafından yeniden tanımlanması genç insanların kapasitelerinin ve yeteneklerinin yeniden dikkate alınmasını gerekli kılar. Bu bağlamda Türk toplumu açısından bakıldığında evli olmak, askerliğini yapmış olmak, ekonomik bağımsızlığını kazanmış olmak, meslek sahibi olmak vb. durumlar başkaları tarafından yetişkinlik belirtileri şeklinde algılanabilmektedir (Koç,2004). Dolayısıyla ergenlik döneminin bizim toplumumuzda da giderek uzadığı ve genç insanların uzun süre hayata hazırlandığı gözlenmektedir.

Ergenlik, sosyal, kişisel, bedensel değişimlerin yoğun olarak ve bir arada ortaya çıktığı karmaşık bir geçişler dönemidir. Bu geçiş çocukluğun belirginleşmemiş fiziksel, duygusal özelliklerinden yetişkinliğin belirginleşmiş özelliklerine geçişi içermektedir. Bu dönemde soyut düşünce gelişimine paralel olarak birey ahlaki olgunluğa yönelir, ahlak anlayışları çerçevesinde toplumsal değerler benimsenmeye başlanır ve benliğinin birer parçası haline gelerek gelişir, yani bireyin kişisel bir değer sisteminin varlığının farkına vardığı dönemdir aynı zamanda. Ergen bu geçişte adapte olmaya çalışırken yani kim olduğuna karar verirken zorlanabilir. Günümüz ergen yaşamına baktığımızda kimlik bunalımları, kuşak farklılıkları ve akran baskısı çağdaş toplumlarda ergen yaşamının özellikleri olabilir. Ergenlikle birlikte meydana gelen toplumsal rollerdeki değişiklikler genç insanların daha önce ilgilenmedikleri, iş, evlilik ve gelecek hakkında önemli karar

alma gibi durumlarla ilgilenmesine neden olur. Ergen toplumdaki yeri hakkında, nereye doğru yönlendirildiğine ilişkin sorular sormaya başlar, artık kimliğini bulma zamanıdır.

Ergenliğin önemli gelişim özelliklerinden biri kimliğin belirlenmesidir. Kimlik bir kişiyi diğerlerinden ayıran temel özellikler ve tanımlama ifadesidir. Kimlikle ilgili olarak Arat (1992: 120), kimliğin kişisel ve sosyal olmak üzere iki parçadan oluştuğunu ileri sürer. Sosyal kimlik, kişinin kendi dışında toplumdaki yeri, özellikleri ve ondan doldurması beklenen bir roldür; kişisel olan ise, kişinin iç ruhsal süreçlerini barındırır. İki parça birbiri ile sıkı bir etkileşim içinde bir bütündür Ergen kimlik gelişiminde en önemli noktalardan birisi de cinsiyet kimliğidir. Cinsiyet kimliği bireysel ve toplumsal kimliğin sadece bir parçasını oluşturur ve kişinin kendinin ait olduğu cinsi bilme hissidir. Dökmen (2004,13), cinsiyet kimliğini, bireyin nasıl bir erkek ve kadın olacağı ile ilgili ayarlamalar yaptığı ve içselleştirdiği bir süreç olarak açıklamıştır. Bu süreç ergenlikte yoğunlaşmakla beraber ta çocukluktan itibaren gelişmeye başlar. Kişinin kendini kadın ya da erkek olarak tanımlaması, kendilik kavramında yer alan en önemli ögedir. Çocuklar doğdukları andan itibaren cinsiyetlerine uygun rolleri bilişsel olarak kabul ederler ve bu noktada toplumun beklentilerine göre davranırlar. İnsanların büyük çoğunluğu kimliklerini biyolojik cinsiyetlerine uyumlu olarak geliştirirler, ancak ayrıksılıklar olur ve bazı kişiler cinsiyet kimliklerini belirlemede güçlük çekerler. Örneğin transseksüeller kendilerini karşı cinsten hissederler ve sıklıkla ilk hatıralarında kadın bedenine yerleşmiş (ya da tam tersi) erkek olduklarını hissettiklerini söylerler (Adams, 1995:260).

Ergenlikte cinsel kimliğinin gelişmeye başlamasıyla birlikte, cinsiyet rolleri konusunda toplumsal beklentiler artmaya başlar. Aslında hemen hemen bütün toplumlarda çocuklar ayrı iki dünya içinde farklı normlara ve kalıp yargılarına göre büyütülür. İki cins hayata, birbirlerine ve cinselliğe ayrı ayrı hazırlanır, ancak ergenliğin başlamasıyla birlikte bu ayrım daha çok hissedilmeye başlanır. Houppert (2004: 91), ergenlik döneminde cinsiyet değişiminden dolayı yaşanan bu farkların

çok belirgin olduğunu ve bu açıdan diğer gelişim evrelerine benzemediğini belirtmiştir.

Araştırmalar ergenlik döneminin ergenlerin psikolojik işlevleri üzerindeki etkilerinin büyük ölçüde, ergenliğin meydana geldiği, toplumsal dinamikler tarafından biçimlendirildiğini öne sürmektedir (BrooksGunn ve Reiter 1990). Buna göre ergenliğin ruh sağlığı üzerindeki etkileri cinsiyet ve etnik gruplar arasında değişir. Bu değişimlerden cinsiyet faktörüne baktığımızda, kızların oğlanlardan daha olumsuz bir şekilde etkilendiği görülmektedir (Steinberg, 2000:6). Yapılan başka benzer bir araştırmada da ergenlik çağındaki kızların cinsiyete uygun biçimlerde davranmak için baskıların yoğunlaştığını ortaya koymaktadır (Crouter, Manke ve McHale 1995; Huston ve Alvarez, 1990).

Her iki cinsten ergenler arasında gözlemlenen pek çok cinsiyet farkı kalıp yargılara dayalı olarak erkeksi ve kadınsı davranarak toplumsallaşmalarını hızlandırır ve dolayısıyla toplumsal baskılar gençleri toplumsal cinsiyete ilişkin daha kalıp yargısal davranışa iter (Steinberg, 2000:328). Örneğin, Kızların sözel erkeklerin ise sayısal alanda daha başarılı olduğu gibi değerlendirmeler, daha düşük statülü mesleklerin kızlara uygun görülmesi ergenlikle birlikte kızların matematik ve fen dersine karşı ilgilerini kaybetmeye başlamasına ve motivasyonlarının düşmesine neden olur.

Ergenliğin kadın psikolojik gelişiminde önemli bir dönüm noktası olduğunu savunan psikologlar Carol Gilligan ve Annie Rogers (Gilligan1990; Rogers, 1993), ergen kızların istenilen davranışa ilişkin aldıkları karmaşık mesajların kafa karıştırıcı ve kolay bir biçimde uzlaşmaz olduğunu ileri sürmektedir. Kızların erkeklere göre yakınlık ve kişiler arası iletişimi kazanarak ergenliğe girdiklerini ve çocukluk boyunca bu iletişimsel yönelimleri için ödüllendirildiklerini belirtmiştir. Ancak ergenlikle beraber, kızların toplumsallaştırıldıkları birçok genel kişilik özelliklerine, daha geniş erkek egemen toplumda değer verilmediğini fark ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Sonuçta bu yaşlarda kendi davranışlarının toplumsal bağlamda erkeklerin davranışlarıyla kıyaslandığının ve daha az değer verildiğinin farkına varırlar.

1.2. Toplumsal Cinsiyet

1.2.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Tarihsel olarak kadın ve erkeğin toplumdaki konumlarına bakıldığında cinsiyete dayalı ayrımların her zaman olduğu ve bu ayrımın kadınların aleyhine geliştiği bilinmektedir.. Bu durum yoğunluk ve biçim açısından kültürden kültüre farklılık gösterse de kadınların durumu değişmemiştir. Kendisi bir eşitsizlik ilişkisi içermeyen cinsiyetler arasındaki biyolojik farklılıkların kültür içinde eşitsiz bir farklılığa dönüştüğü bilinmektedir (Unger&Crawford; akt. Dökmen, 2004; Savran, 2004). Dolayısıyla cinsiyet ayrımı kendiliğinden doğal bir şekilde ortaya çıkmak yerine daha çok toplumun hiyerarşik yapısına bağlı olarak kadınları ve erkekleri önceden içine alan bir yorumla ortaya çıkar. İşte bu oluşum toplumsal cinsiyet kavramı tartışmalarını doğurmuştur.

Toplumsal cinsiyet, kadınlara uygulanan baskıları temel biyolojik farklılıklardan türeten cinsiyetçi ideolojilere karşı, feministlerin teorik dayanağı olarak kullandıkları bir kavram olması açısından oldukça önemli olmuştur (Savran, 2004; Donovan, 2007). Toplumsal cinsiyetin tarihsel gelişimine bakıldığında, bu kavram ilk olarak Amerikalı feministler tarafından kadınlarla erkekler arasındaki cinsiyete dayalı ayrımların toplumsal örgütlenmesini açıklamak için doğru şekilde kullanılmaya başlamıştır (Scot, 2007:5).

Yakın zamana kadar biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyeti birbirinden ayıran farklı kavramlar bulunmamaktaydı. Bunun nedeni ise, biyolojik olanla, ona dayandırılarak inşa edilen toplumsal cinsiyetin aynı şeyler olduğunun düşünülmesiydi. İlk önceleri kadın ve erkeğe atfedilen farklı özelliklerin ve bunların sonucu olan cinsiyet rollerinin doğal ve değiştirilemez olduğu görüşü hakimdi. Ancak daha sonra söz konusu doğallık tartışılmaya başlanmış, kadınlarla ve erkekler arasındaki bölünmeyi toplumsal anlamda tahlil ederek aslında bu kavramların iki farklı şeyi çağrıştırdığı görüşü yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Şişman,2006:49, Buttler, 1999:10; Delphy, 1993 akt. Savran, 2004: 54).

Toplumsal cinsiyet kavramı ortaya atıldığı andan itibaren çeşitli tartışmalara konu olmuş, değişen dönüşen bir yapıda olduğu için zamanla dönüşüme uğramıştır. Tarihsel olarak baktığımızda 1968'de bu kavramı ilk kullananlardan birisi Robert Stoller'dır. O toplumsal cinsiyetin, biyolojik cinsiyetten nasıl farklı olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Daha sonra Anne Oakley, cinsiyet rollerinin, yani kadınsılık ve erkeksilik rollerinin toplumsal dönüşüme açık, davranış ve varoluş biçimleri olduğunu ileri sürerek, cinsiyetin biyolojik, toplumsal cinsiyetin ise toplumsal olarak oluşmuş düzlemlere karşılık geldiğini ileri sürmüştür. Yine aynı dönemlerde Gayle Rubin, toplumsal cinsiyet kavramını toplumların cinsellik, akrabalık ve üreme ilişkilerini anlatan bir kavram olduğunu ileri sürerek, toplumsal olarak cinsiyetleri ayıran bir dayatma olduğunu tanımlamıştır. Her iki yazar da toplumsal cinsiyeti kadın erkek ilişkilerinin biyolojik temelleri üzerine kurulan toplumsal bir kategori olarak tanımlamışlardır (Savran, 2004:234).

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetler arası bölünme ve toplumsal cinsellik ilişkilerinin bir ürünü olarak oluşturulmuş toplumsal bir kategoridir. Sahip olduğumuz kadınlık ve erkeklik kavramları hakimiyete dayanan ve çeşitli tanımlar etrafında oluşturulmuştur. Bu tanımlar kadınlarla erkekleri, biyolojik özelliklerinden yola çıkarak belli roller ve sorumluluklar temelinde ayırır ve sanki birinde olan öbüründe olmazmış gibi tanımlar (Dökmen,2004, Savran,2004, Rahman& Jackson 2010). Örneğin duygusal olmak, zayıflık gibi özellikler kadınlara ait bir özellik olarak tanımlanırken, güçlü ve cesur olmak, mantıklı olmak gibi özellikler erkeklere yakıştırılmıştır.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları günlük dilde birbirinin yerine kullanılmakla birlikte, bunlara yüklenen anlamlar farklı olabilmektedir. Fiziksel farklılıklara işaret eden 'cinsiyet' sözcüğü, bireyin biyolojik nitelikleri ile ilişkili olup evrensel bir kavramdır. 'Toplumsal cinsiyet' ise cinsiyet farklılıklarından ziyade toplumsal ilişki biçimi ve toplumsal düzeni işaret eden bir kavramdır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin rollerini, sorumluluklarını, fırsatlarını ve ihtiyaçlarını analiz etmeye yarayan bir kavramdır. Ancak, yine de cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti birbirinden kalın çizgilerle tamamen ayırmak mümkün değildir.

Çünkü toplumun kadın ve erkekte beklentileri ile kadın ve erkeğin fiziksel özelliklerine ilişkin gözlemler bazı durumlarda iç içe geçebilir. Bazen kadın ve erkekler arasında ortaya çıkan bazı farklılıkların kişinin biyolojik yapısıyla mı yoksa kültürel kökenli bir durum olduğunu bilmek mümkün olmayabilir. Dolayısıyla, birçok farklılığın, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olgularının ortak etkileşiminin bir sonucu olduğu söylenebilir (Zılfı, 2000: 28-29). Cinsiyet farklılıklarıyla, toplumsal cinsiyet farklılıklarının özellikle kimlikler, davranışlar ve ruhsal düzenekler düzeylerinde sıklıkla birbirinin yerine kullanıldığını ileri süren Savran (2004, 238), örneğin ‘kadınlık’ sözcüğünün çevresinde ve annelik pratikleriyle bağlantılı olarak kullanılan bazı ifadelerin cinsiyet farklılıklarına mı yoksa toplumsal cinsiyet farklılıklarına mı göndermede bulunduğun pek açık olmadığını söyler. Öte yandan Batı dillerinde sex, sexual, Türkçe’de cinsel sözcüklerin, hem genital organları, hem cinsiyet farklılığını, hem de cinsel yönelimi dile getirdiği de açıktır.

Başlangıçta sosyal bilimlerde egemen olan ataerkil bakış açısı, cinselliğin doğal ve içgüdüsel olduğunu savunarak, onun da bir tarihinin olduğunu kabul etmek istemedi. Daha sonra yirminci yüzyılın sonuna doğru feminizmin gelişmesiyle beraber bu konudaki egemen olan bakış açısı eleştirilerek, cinselliğin doğal olmadığı, aksine toplumsal olarak oluşturulan bir durum olduğu ve bir tarihinin olduğu savunulmaya başlandı. Berktaş (2004), kadın ve erkek tanımlamasından doğan cinsiyet farklılığının tek başına eşitsizlik içermeyeceğini, bu durumun tarihsel olarak binlerce yıllık ataerkil iktidar ilişkileri çerçevesinde oluşturulduğunu ileri sürer. Ona göre cinselliğe ilişkin tanımlar, gelenekler, inançlar kendiliğinden değil, somut toplumsal iktidar ilişkileri içinde şekillenir. Üstelik bu durum sadece devlet ve dini kurumlar aracılığıyla değil, bilimsel düşüncenin hakim olduğu tıp, psikoloji, sosyal hizmetler, eğitim vb. aracılığıyla da pekiştirilmekte ve doğallaştırılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı ilk olarak 1970’lerde feministlerce kullanılmaya başladığında, kadınlık ve erkeklik rollerinin doğal olmadığının vurgulanmasının amaçlandığını söyleyen Bora, o dönemde kadınlık ve erkekliğin doğal olduğu, dolayısıyla doğal olan bir şeyin değiştirilemeyeceği inancının hakim olduğunu ileri sürer. Ancak toplumsal cinsiyet konusunda yapılan araştırmalar, cinsel davranış ve ona atfedilen anlamların, yani cinselliğin ideolojisinin ve pratiğinin sürekli olarak

değişim içinde olduğunu, toplumsal olarak inşa edildiğini ve kültürlerle göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Toplumsal cinsiyetin öyle zannedildiği gibi evrensel ve yekpare bir durum değildir. Farklı coğrafyalarda ve kültürlerde kadınlık ve erkeklik rollerinin değişik şekillerde yaşandığı aşıkardır (Bora, t.y.).

Toplumsal cinsiyet çerçevesinde yapılan tartışmalara bakıldığında, cinsiyet farklılıkları konusunda biyolojik yapının ve toplumsal yapının etkileri ve oynadığı rollerle ilgili farklı görüşler vardır. Cinsiyetin biyolojik özellikler, toplumsal cinsiyetin ise toplumsal olarak üretilen kavramlar olduğunu ileri sürenler olduğu gibi, kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkların her ikisinden kaynaklanabileceğini ve bunu ayırmanın bazı durumlarda zor olduğunu ileri sürenler de vardır. Bazı feministler kadınların nesnesi bulunduğu kadın ve erkek bölünmesinin politik bir bölünme olduğunu söyler ve kadınların ideolojik olarak ‘doğal bir grup’ bünyesinde yeniden inşa edildiğini belirtirler. Aslında feministler, kadınlar ve erkeklerin fiziksel ve üreme ilişkileri bakımından farklı olduğunu kabul ederler, ancak bu farklılıkların kadınların ve erkeklerin yaşamlarında sahip olabilecekleri fırsatlar ve yapabilecekleri şeylerle ilgisini reddederler. Bu tür toplumsal cinsiyet kuralları ve beklentileri toplumsal olarak kurulmuştur ve toplumsal olarak değişebilir (Young, 2009).

Toplumsal cinsiyet kavramlarının farklı anlamlara gelebilecek şekilde de kullanıldığı bilinmektedir. Bunlardan birisi de toplumsal cinsiyetin kadınlar ile eş anlamlı olarak kullanılmasıdır. Bu durumu eleştiren Scot (2007:37), geçmiş yıllarda birçok makalede kadın sözcüğünün yerine toplumsal cinsiyet kavramının kullanıldığını belirterek şöyle demiştir;

‘Toplumsal cinsiyet ifadesinin bu şekilde kullanımı, ne eşitsizlik veya iktidar ile ilgili taşıması gereken ifadeyi barındırmaktadır ne de incitilmiş ve rencide edilmiş şimdiye kadar görünmez olan tarafı adlandırmaktadır. Kadınlar hakkındaki bilginin mecburen erkeklerle ilgili bir bilgi olduğu, birinin çalışmasının ötekini de çalışmasını ima ettiğini öne sürmek için kullanılmaktadır. Bu kullanım kadınlar dünyasının erkekler dünyası içinde olduğu ve onun tarafından yaratıldığı konusunda ısrar eder’.

Bora (t.y.:3), toplumsal cinsiyet kavramının kullanılmaya başlandığı andan itibaren, cinsiyet kavramının yerine geçtiğini ileri sürmüştür. Ona göre, kadın ve

erkek olmamız doğuştan ve doğaldır., kadınlık ve erkekliği nasıl yaşayacağımız ise içinde yaşadığımız kültür tarafından belirlenir. Böylelikle kadın ve erkek bedenleri biyolojinin, kadınlık ve erkeklik deneyimleri ise kültürün alanına giriyor gibi algılanmaya başlandı.. Bu durumda o eski ruh/beden ikiliğinin izlerini görmek mümkündür. Bu ikiliğin feminist kuramdaki karşılığı biyolojik/toplumsal cinsiyettir. Yani beden, farklı kültürel kurguların üzerine işleneceği boş bir alan gibi ele alınmaya başlandı. O halde biyolojik yapı bütün kültürlerde aynı ise, bunlar bir tür ‘alt yapı’ olarak işlev görebilirler. Örneğin, kadınların doğurganlıkları bu durumlardan biridir ve cinsiyet eşitsizliğinin evrenselliğini açıklamakta kullanılır. Kadın ve erkeğin bu derin biyolojik gerçekler tarafından belirlendiği varsayımı, toplumsal örgütlenmede zorunlu heteroseksüelliğin kurucu rolünün gözden kaçırılmasına neden olmuştur

Son yıllarda eski cinsiyet/toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden yürütülen tartışmalar eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştirilerden biri, varsayılan ve sabitleştirilen biyolojik cinsiyet üzerinden yükselen ve biyolojik cinsiyet ikiliğine toplumsal olarak dayatılan ya da eklemelenen toplumsal cinsiyet kavramının bu kavramdan yeterince bağımsızlaşmamış bir kavram olduğudur. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyet üzerinden temellendirildiğinde, kendi içinde kapalı bir doğallıkla ilişkilendirilmiş olur. Buna karşılık, yapılan eleştirilerde de, cinsiyetin doğal olmadığı, toplumsal cinsiyet söylemleri ve pratikleri tarafından doğallaştırılan bir düzlemi ifade ettiğidir. Bu durumda bazen cinsiyet, toplumsal cinsiyet kavramlarının tutarsız ve bazen de birbirinin yerine kullanıldığı belirtilmektedir. (Savran, 2004:235-236).

Toplumsal cinsiyetle ilgili tanımlamalara bakıldığında bazı eksiklikleri barındırdığı kabul edilmektedir. Cinsiyetin biyolojik kategorisi yapılırken, kadın ve erkeği birbirine karşıt ancak kendi içinde homojen ve heteroseksüel olarak tanımlamakta, diğer cinsel yönelimli bireyleri dışta bırakmaktadır. Toplumsal cinsiyet tanımlamalarının farklılıkları görmezden geldiği noktasında bir eleştiri de Butler tarafından yapılmıştır. Butler (2018,4), kadın erkek tanımına dayalı toplumsal cinsiyet paradigmasını eleştirir. Kadınlık ve erkekliği değişmez kültürel kategoriler

olarak tanımlamak, cinsiyet düzenini yeniden kurma riski taşır. Bu noktada cinselliği temsil eden şeylerin daha çok heteroseksist olduğunu ve bu türden kimlik kategorilerinin baskıcı, düzenleyici, dışlayıcı rejimlere hizmet ettiğini ileri sürer. Mecburi heteroseksüellik, kendini orijinal, hakiki, asıl olarak kurar ve farklı cinsel yönelimler de dahil olmak üzere farklılıklara sahip olan bireyleri dışlar. Bir diğer eleştiri de Foucault tarafından yapılmıştır. O toplumsal cinsiyetin daha çok iktidarın güç ilişkileri çerçevesinde ekonomik, siyasal ve toplumsal yapılar tarafından belirlendiğini söyler. Foucault, özellikle iktidar ve beden ilişkisine değinerek, bu mekanizmanın toplumsal cinsiyeti nasıl kullandığını anlatır. Cinselliğin iktidar eliyle söylemler yoluyla düzenlenmesinin bedeni daha çok kontrol altına alma isteğinden kaynaklandığını ileri sürer (akt. Akgül, 2018:11).

Toplumsal cinsiyeti sadece kadın ve erkek ilişkisinden yola çıkarak tanımlamanın yeterli olmadığını ileri süren bazı düşünceler vardır. Keller (2007:19), toplumsal cinsiyetin neyin erkeksi neyin kadısı olduğuna dair inançlar ve egemenlik ilişkileri çerçevesinde oluşan kültürel bir kategori olduğunu ileri sürer. Böyle bir ideolojinin egemenliği altında yetişen, yaşayan ve çalışan erkeklerin ve kadınların özellikleri ve davranışları bu ideolojinin iddialarından ve beklentilerinden etkilenir. Ancak bu farklı şekillerde olur, geniş çaplı kültürel beklentiler, tek tip olduklarında bile, o kültüre ait bireyler üzerinde doğrudan doğruya her zaman hep aynı şekilde izler bırakmaz. Daha yerel olan başka güçler ve beklentiler devreye girer. Yani insanlar çeşitlilik gösterir, ortak kültürel normlar tarafından çevrildiklerinde bile, erkeklerin ve kadınların cinsiyetle bağlantılı olduğu düşünülen tutum ya da davranışlarının tek tip olmadığı ve bireyler arasında cinsler arasında olduğundan daha fazla fark bulunduğu yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Ayrıca bu tür ortalama farklılıklar kişinin ırkına, sınıfına, yaşına, hatta bağlama ve zamana göre de farklılık gösterebilmektedir

Feministlerin kendi aralarında 90'lardan beri en fazla tartıştıkları konulardan biri de toplumsal cinsiyetin kadınların kendileri arasındaki farklılıklara nasıl yaklaştığıdır. Bazı feministler bu durumun cinsiyetin toplumsal bir kimlik olarak kavramsallaştırılmasıyla bağlantılı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu kavramlaştırmada

kadınlar ve erkekler ayrı kategoriler olarak ele alınıyor. Ancak kadınların kendi aralarındaki farklılıklar da bir sorun olarak ortada duruyor. Örneğin, işçi sınıfından bir kadınsanız sınıfsal eşitsizlik gündeme geliyor ama orta sınıftansanız sınıfınızın, hiç önemi yokmuş gibi davranılabiliyor ya da zorunlu heteroseksizmi gündeme getirmesi gerekenler sanki lezbiyenmiş gibi algılanıyor. Yani toplumsal cinsiyet rejimi, basitçe kadınlık ve erkeklik üretmekle kalmıyor, farklı kadınlık ve erkeklikler arasındaki hiyerarşileri de kuruyor (Danovan, 2007). Sonuç olarak toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler değişip dönüşmekle birlikte hala bir sorun olarak önümüzde durmaya devam etmektedir.

1.2.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Sosyalleşme

Toplumsallaşma bireylerin içinde yaşadıkları kültürün değerlerini, inançlarını ve kurallarını öğrendiği bir süreçtir. Bu süreç doğuştan ölüme kadar sürer. Ancak toplumsallaşmada özellikle çocukluk ve gençlik yılları önemlidir. Toplumsallaşma, toplum açısından bir sosyal kontrol süreci ve grup yaşamında düzenlilik sağlama yoludur. Toplumsallaşma sürecinde her toplum üyelerinin, statü ve rollerine göre davranmalarını bekler. Her birimiz bir dizi rollere sahibizdir. Bunlar anne, baba, kardeş, kadın, erkek, öğretmen, yönetici, öğrenci gibi. Bu rollerin en önemlilerinden birisi de cinsiyet rolüdür ve bu rol yaşantımızın diğer bütün alanlarını etkileyen bir roldür. (Lindsey, 1990: 1).

Toplumsallaşma sürecinin cinsiyet rollerinin gelişimine katkıda bulunduğu bilinen bir gerçektir. Toplumsal kurumlar tarafından üretilen ve toplumsal cinsiyeti belirleyen cinsiyetçi ideoloji, insan yaşamında çocukluktan başlayarak bilinçlere kazınır. Toplumsal cinsiyet öğrenilen ve toplumsal etkileşimlerimiz aracılığı ile oluşturulan bir süreçtir. Çoğunlukla cinsiyetçi mesajlarla yüklü kadınlık ve erkeklik rollerinin öğrenilmesi toplumsallaşmanın önemli boyutunu oluşturur. Bu bağlamda Connel (1998:255), yeni doğan çocuğun biyolojik cinsiyeti olduğunu ancak henüz bir toplumsal cinsiyete sahip olmadığını söyler. Çocuk doğduğu andan başlayarak önceden belirlenmiş kurallar ve değerlerle çevrelenir ve buna göre yönlendirilir. Artık anne baba ve yakın çevrenin çocuğun cinsiyetine uygun tasarım ve beklentilerin başladığı dönemdir. Burada toplumdaki bütün kurumlar yani, aile,

akrabalar ve çocuğun yakın çevresi, arkadaşlar, okul, medya vb kurumlar çocuğun cinsiyet kimliğine uygun şekilde gelişmesi için devreye girerler. Henüz bu aşamadayken bile farklı rol beklentilerinin olduğu görülür. İçinde yaşadığı toplumun sosyo-kültürel yapısına uygun olarak, kız ve erkek çocukların hayatları ve davranış biçimleri şekillenmeye başlanır.

Dökmen (2004:2), doğallığın uzantısıymış gibi duran toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl yerine getirileceğinin ve bu rollere hangi anlamlar atfedileceğinin toplumsal olarak belirlendiğini ve bu öğrenilmiş davranışların tümünün toplumsal cinsiyet kimliğini oluşturarak toplumsal cinsiyet rollerini oluşturduğunu söyler. Ona göre, cinsiyet rolü toplum içinde, kültür ve tarih özelliklerine, dolayısıyla insanın bakış açısı ve yaratıcılığına dayanır. Kadınlar ve erkekler için hangi davranışların doğru veya hangilerinin yanlış olduğu kadın ve erkeklerin hangi işleri yapabilecekleri toplumsallaşma sürecinde ve kültürün içinde öğrenilir. Örneğin kadınların, iyi bir anne ve eş olmak için teşvik edilmesi, fedakar, duygusal olması beklenirken, erkekten de dışarıda çalışarak ailenin gelirini sağlaması, güçlü olması, duygusunu belli etmemesi beklenir. Kadın ve erkeğin yaşam koşulları değişse bile bu geleneksel roller konusundaki düşünceler kolay kolay değişmez. Bunun yanı sıra erkeklerin rolleri yüceltilirken, kadınların rolleri değersizleştirilir. Kadınların daha duygusal, güçsüz, sıcak oldukları düşünülürken; erkeklere de, güçlü, bağımsız ve cesur gibi özellikler atfedilir.

Çocuğun cinsiyet kimliğini oluşturmalarının çok erken yaşlarda başladığı yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Cinsiyet gelişiminin üç yaşında başladığı tahmin edilir. Doğumdan sonraki ilk üç yıl cinsiyet rollerinin kazanımında önemli bir dönemdir. Bu dönemde anne-babalar ve sosyal çevresi çocuğa sahip olduğu cinsiyet tipine uygun davranmaya başlar. Bu konuyla ilgili Adams (1995:257), bazı karmaşık cinsiyet rolü kavramlarının orta çocukluk ve ergenlik sırasında öğrenildiğini hatta çocukların altı ya da yedi yaşına geldiğinde cinsiyet rolünü oldukça iyi öğrenmiş olduğunu belirtir. Adams'a göre çocuklar ilk ergenliğe geldiklerinde cinsiyet rolü kavramları oldukça iyi gelişmiştir; birçok yetişkinin sağlayabildiği yüklemelerle aynı bilgiyi size sağlayabilirler. Örneğin yetişkinler ve ileri ergenler okumayı, sözel

becerileri, sanatsal ve sosyal becerileri kadınsı başarı formları; mekanik, mekânsal, atletik ve matematiksel becerileri erkeksi formlar olarak görürler. Bu durum çocuklar büyüdükçe devam eder ve cinsiyet rolü konusunda kendi cinsiyetlerine uygun olarak tanımladıkları etkinliklerle ilgilenir ve bunlara güdülenirler.

Bu konuyla ilgili Goldberg ve Lewis'in yaptığı araştırmada, kız ve erkek çocukların ilk gelişim dönemlerinde cinsiyet açısından farklı davranışlar sergilediklerini tespit edilmiştir. Bunun yanında anne-babalar da çocuklarını doğdukları andan itibaren farklı sıfatlarla tanımlamaktadırlar. Örneğin kızlar için tatlı, sevimli gibi sıfatlar kullanılırken, erkekler için aslan, güçlü gibi sıfatlar kullanılmaktadır. Kız ve erkek bebeklerin odalarına da farklı oyuncaklar alınmaktadır. Kız bebekler için, evcilik takımı alınırken, erkekler için kamyon, spor aletleri alınır. Ayrıca annelerin kız ve erkek bebeklerine fiziksel temasta farklı davrandıklarını belirtmişlerdir. Kız bebeği olan anneler erkek bebeği olan annelerden daha fazla göz teması kurmakta ve fiziksel temasa geçmektedirler (Tan,1981: 38). Benzer bir araştırmada Unger ve Crawford (ty: 234), anne babaların cinsiyet tipine göre çocuklarıyla kurdukları ilişkilerle ilgili, anne ve babaların kız ve erkek çocuklarına özellikle erken çocukluk döneminde farklı davrandıklarını ileri sürmüşlerdir. Bu noktada anne ve babaların, özellikle ilk üç aylık kız ve erkek çocuklara davranışlarının farklı olduğu tespit edilmiştir. Burada erkek çocuklarına daha çok dokunmayı tercih ederken, kız çocuklarıyla daha çok konuşarak iletişim kurmayı seçmişler ve erkek çocuklarına karşı daha hassas oldukları tespit edilmiştir. Gene son dönemlerde yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, anneler kız çocuklarından ziyade erkek çocuklarına daha çok kızmışlardır.

İnsanların cinsiyet rollerini kazanmalarına ilişkin kuramların çoğu sürecin erken çocuklukta başladığı konusunda görüş birliğindedir. Toplumsal cinsiyet konusunda bilinçlenme çok erken başlamakla birlikte, kız ve erkekler arasındaki cinsiyet ayrımı en keskin ergenlik döneminde yaşanmaktadır. Bu dönemde cinsiyet kimliğinin gelişmesiyle toplumsal baskılar iyice artar. Kız ve erkek ergenler kendi cinsel kimlik sınırlarını toplumsal dayatmalarla birlikte keskin bir şekilde öğrenirler.

Cinsiyet rolü kavramı bireyin kültürel olarak belirlenen cinsiyet rollerine ilişkin bilgisini temsil eder. Çocuklar, toplum tarafından cinsiyetlerine göre etiketlenmelerinin ardından, kültürel olarak onlara dair beklentilerin ne olduğunu öğrenmeye ve kazanmaya başlarlar. Onlar için uygun olan veya olmayan etkinlikleri, oyunları, meslekleri ve hatta kişilik özelliklerini ayırt etmeyi öğrenirler. Örneğin, erkek ve kız çocukların neyle ve hangi oyunları oynayabileceği, hareketli mi yoksa sakin mi olacağı, kıyafetlerinin nasıl ve hangi renklerde olacağı gibi durumların farkına varırlar. Ancak bütün toplumsal etkenlere rağmen toplumsallaşmanın her yerde aynı şekilde olmadığını ve her bireyde farklı etkilerinin olduğu bilinmektedir. Segal (1990:16)'e göre, çocuklar, hangi toplumda olursa olsun, cinsiyet rollerini aynı şekilde veya tutarlı ve mutlak bir biçimde kazanamazlar, sırf ebeveynleri veya toplumsal baskılar onlara belirli davranış kalıpları dayatıyor diye de bu özelliklere sahip olmazlar. Daha çok bireyler doğdukları andan itibaren, cinsel farklılık fikrinin, ne kadar karmaşık ve değişik olursa olsun her yerde erkek kadın karşıtlığına ilişkin hiyerarşik bir anlayış çerçevesinde algılandığı kültürlerin ve toplumların ağına girerler. Homojen ve uzlaştırmacı bir toplumsal cinsiyet kimliği modeli, yaratıcılığı ve direnişi açıklayamaz. Farklı toplumsal cinsiyet pratiklerinin üretilmesini, yetersiz ya da sapkın toplumsallaşmadan kaynaklanan bir sapma olarak kabul eder (Connell,1998,258).

1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Kalıp yargılar, insanların bir gruba ilişkin bilgi, inanç ve beklentilerini içeren bilişsel yapılardan oluşmaktadır. Toplum içinde ırk, cinsiyet, yöre, ulus ve meslek gibi çeşitli sosyal gruplara mensup kişilerin aslında çok farklı özelliklerinin olmasına rağmen kategorileştirilerek her birinin aynı özelliklere sahipmiş gibi düşünülmesi eğilimi, kalıp yargı olarak tanımlanmaktadır. Kalıp yargılar, belli bir gruba mensup üyelerin tümünün paylaştığı özellikler hakkında sistemli bir biçimde oluşturulmuş inançlardır. Bu kalıp yargılar diğer insanlara ilişkin algıları ve etkileşimleri büyük ölçüde biçimlendirerek insan ilişkilerine yön vermektedir (Dökmen, 2004:98; Tan, 1981: 52-53; Kağıtçıbaşı, 1999:124).

Toplumun, grup düzeyinde kadın ve erkeklerin göstermelerini beklediği özelliklere toplumsal cinsiyet kalıp yargıları denilmektedir. Bütün toplumlarda kadın ve erkekler için cinsiyet kalıp yargıları benimsenmiştir. Kadın ve erkeğe özgü davranışların temeli kalıp yargılarıdır. Kalıp yargıların gelişmesinde cinsiyetler arası farklılıklar temel alınmaktadır. Dolayısıyla en belirgin kalıp yargıların söz konusu olduğu kategorilerden biri de cinsiyettir. Birer grup olarak kadınların ve erkeklerin, yaradılışları, karakterleri, dış görünüşleri, düşünüş biçimleri, hatta tüm kişilik yapıları açısından birbirinden farklı olduğu düşünülmektedir. Genelde kadınları ve erkekleri karakterize eden ve erkekliği tanımlayan tek bir kişilik özellikleri kümesi olduğu görüşü hakimdir. Cinsel özelliklere dair bu birimsel modelde 'tıpkı bir kadın gibi' ya da 'tıpkı bir erkek gibi' deyimleriyle dile getirilebilmektedir (Connel,1998:226).

Fiske ve Stevens, cinsiyet kalıp yargılarının diğer kalıp yargılardan çok farklı ve özel bir statüye sahip olduğunu söyler. Cinsiyet kalıp yargıları, o grubun üyelerinin neler yapmaları, nasıl davranmaları gerektiğini benimseterek insanlara kesin reçeteler sunar (Akt. Dökmen, 2004: 107). Örneğin, kadının zayıf, bağımlı olarak tanımlanması ve ilişkilerinde yumuşak başlı olması gerektiğinin beklenmesi erkeğin ise, özgür, mantıklı, başarılı olarak tanımlanması gibi. Bu gereklilikler cinsiyet kalıp yargılarında çok güçlüdür ve her iki cinsten kişilerin de davranışlarını oldukça fazla sınırlandırır. Kadın ve erkekte bu davranışlar beklenir bunlara uyulmadığı zaman çok dikkat çeker ve genelde olumsuz olarak algılanır. Bu tanımlar yapılırken genelde karşı tarafın zıddı bir özellik ile tanımlanır ve birinde olan özelliğin diğerinde olmadığı vurgusu yapılır.

Onur (1997), cinsiyete ilişkin kalıp yargılarının benimsetilme sürecinin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik yılları boyunca sürdüğünü ifade etmektedir. Yazara göre, bu süreç insanların kendi cinsiyetlerine ne kadar bağlı olarak davranacakları konusundaki beklentileri içermektedir. Kadın kalıp yargıları duygusal, edilgin, saldırgan olmayan, entelektüel yönelimi bulunmayan, para konusunda sorumsuz olan insan tablosu çizerken; erkek kalıp yargıları saldırgan, başarılı, atletik, cesur, duygusal olmayan biçimindedir. Cinsiyete dayalı kalıp yargıların yarattığı temel

sorun bunların kişilerin seçeneklerini sınırlamalarıdır. Burada insanların cinsiyete dayalı beklentilere göre davranması yönünde bir baskı söz konusudur. Bu baskı bireyleri ve onların ulaşabilecekleri seçenekleri belirlemektedir. Dolayısıyla insanlar kendi cinsiyet kalıplarına uymadıklarını düşündükleri bazı olasılıkları saf dışı bırakabilirler. Örneğin, sanat yeteneği olan bir oğlan çocuk bu yeteneğini, sanatın kadınsı olduğu ya da kadınsı erkekler için olduğunu düşünerek geliştirmeyebilir. Benzer biçimde bir kız çocuk marangoz olmak istiyorsa, bu seçimine ilişkin bir çok eleştiri alabilir ve bununla baş etmek zorunda kalabilir.

Cinsiyet kalıp yargılarının kişinin başarısı üzerine etkisi ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda, bireylerin bir işi cinsiyetlerine uygun gördüklerinde, yalnızca güdülenmekle kalmadıkları aynı zamanda gerçekten daha iyi yaptıkları ortaya çıkmıştır. Bunun için yapılan bir dizi araştırmada, cinsiyet kalıp yargıları ile edim arasındaki ilişkiye bakılmıştır. İlkokulda çocuklar matematiği oğlanlar ve kızlar için eşit derecede uygun görürken, lisede bunu erkeksi olarak görmeye başlarlar. Matematik seçmeli ders olduğunda oğlanların kızlardan daha fazla matematiği seçtiği görülür. Beklendiği gibi, lisede oğlanlar matematikte başarılı olmaya başlarlar ve farklılık üniversite sırasında artar (Adams,1995:259).

Cinsiyet kalıp yargıları belli bir toplumsal ilişkiler ağı içinde ve hiyerarşik güç farklılıklarına dayalı olarak tanımlanmıştır. Sosyal bilimciler gücü, diğer insanların sahip oldukları üzerindeki asimetrik kontrol olarak tanımlamaktadırlar. Yüzyıllardır sürüp gelen ataerkil bir hiyerarşik yapı olduğunu varsayarsak, gücü ellerinde bulunduranlar da erkekler olmuştur. Dolayısıyla erkeklerin sahip oldukları özellikler daha değerli kabul edilerek yüceltilirken, tersine kadınların özellikleri değersizleştirilmiş ve görmezden gelinmiştir. Ataerkil toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının, kimi ufak değişikliklerle ama özünü koruyarak, toplumdan topluma ve dönemden döneme aktarıldığını ileri süren Berktaş (2004:7), bu kalıp yargıların doğallık atfedilerek ve dinsel kültürün de bunları benimseyip, kutsallık halesiyle çevreleyerek değişmezlik kazandırmasıyla, tek tek kadınların ve erkeklerin özgün bireyselliklerini yok ederek onları tek bir kategoriye indirdiğini söyler. Kadınlar ve erkekler arasında var olan biyolojik özellikler, kültür içinde eşitsiz ve hiyerarşik bir

farklılığa dönüştürülerek kadına ve erkeğe uygun kalıplar geliştirilir. Bu ataerkil kalıplar çoğunlukla birbirilerini dışlayacak biçimde ve birbirleriyle karşıtlık içinde tanımlanırlar.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kadın ve erkeğe farklı roller yükleyerek birtakım önyargılara neden olmaktadır. Cinsiyetle ilgili geliştirilen pek çok önyargı vardır ve bunlar oldukça güçlü ve davranışsal kalıplara dökülebilmektedirler. Gündelik yaşamda aslında cinsiyet önyargıları daha çok kadınlara yöneliktir ancak erkeklere yönelik geliştirilmiş önyargılar da mevcuttur. Bu önyargılara örnek vermek gerekirse, bir iş için '*o kadın olduğu için bunu yapamaz*' ya da '*kadınsa bu işi o beceremez*' gibi söylenenleri hepimiz duyarız. Bu gibi sözler genellikle önyargılar sonucu gelişir ve cinsiyet ayrımcılığına neden olur (Dökmen, 2006:122). Cinsiyet ayrımcılığı günümüzde oldukça karmaşık bir hal almış ve bazen dolaylı biçimlerde yaşanmaktadır. Bunun nedeni ise toplumun bu tür önyargı ve ayrımcılığı hoş görmemesidir.

Cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal yaşamın her alanında görülmekle birlikte daha çok, kadınların aile içindeki durumları ve kamusal alandaki konumlarıyla kendini gösterir. Ev içinde erkeğin ailenin reisi olduğu ve kadının söz hakkına sahip olmadığı bir durum yaşanırken, kamusal yaşamda bu ayrım kendini daha çok eğitim ve çalışma yaşamında göstermektedir. Burada kızların okullaşma oranları, okullardaki ve ders materyallerindeki cinsiyetçi uygulama ve yaklaşımlar eğitimdeki önyargıların göstergesi olurken, iş yaşamında ise, cinsiyete göre mesleklerin tanımlanması, örneğin bazı meslekler kadın mesleği bazıları da erkek mesleği olarak tanımlanabilmektedir. Bu nedenle iş kolları da birçok yerde kadınların daha çok ağırlıkta çalıştığı sektörler ve erkeklerin ağırlıklı çalıştığı sektörler olarak ayrılmışlardır. Daha prestijli işlerde örneğin, mühendislik, yöneticilik, elektronik vb işlerde erkeklerin çalıştığı kadınların ise sekreterlik, danışmanlık, hemşirelik gibi işlerde çalıştıkları gözlemlenmiştir. Sonuçta toplumda kadınların yüksek konumlara erişmesini engelleyen cinsiyet ön yargılarının olduğunu vurgulamışlardır. Pek çok kadın yeterince çalışmasına rağmen erkekler kadar hızlı ve yüksek bir pozisyona ilerleyemez. Cam tavan etkisi olarak adlandırılan bu durumda kadınların kariyeri

önünde fark edilmeyen bir engel vardır. Bu durum kadınların işlerinde yükselmesini engelleyen cinsiyet ayrımcılığının gizil mekanizmasına bir örnektir, aslında bir engel yokmuş gibi görünse de kadınları engelleyen bu mekanizma gizil bir biçimde çalışır.

Toplumsal cinsiyet kalıpları anlayışı bazı eleştirilere hedef olmuştur. Bu konuyla ilgili Segal (1990:102), şunları dile getirir:

‘Bu anlayış erkekler ve kadınlar hakkında, her toplumda genel olarak paylaşılan, toplumsal yaşama var olmayan bir homojenlik yükleyen, tutarlı ve tek biçimli bir dizi toplumsal beklenti bulunduğunu varsayar. Bireysel davranışlara var olmayan bir tek biçimlilik yükleyerek, ‘ilgili’ anneye veya ‘sorumlu’ babaya yönelik toplumsal beklentilerde bir uyumluluk olduğunu varsayar. Erkeklerle kadınlar arasında somut, değişken iktidar ilişkilerinin yerini ‘farklılık’ konusundaki soyut fikirler alırken, hem toplumsal hem bireysel düzeyde cinsel kimliğin karmaşık dinamikleri cinsiyet rolü kuramındaki yerini kaybeder’

Bir diğer tartışma da cinsiyet kalıp yargılarının farklı cinsiyetten bireylerle olan değişik ilişkiler nedeniyle çok karmaşık hale gelebileceği ile ilgilidir. Bu görüşe göre, kadın ve erkek birlikte pek çok yaşantıyı paylaşmaktadır. Eş, anne, baba, kardeş, sevgili, arkadaş vb. olarak paylaşılan yaşantılar insanların diğer cinsiyetten çok karmaşık beklentiler geliştirmelerine yol açmaktadır. Bazen bu etkileşim diğer cinsiyet hakkında, özellikle kadınlar hakkında, bazı alt kategoriler geliştirmelerine neden olur. Bu alt kategoriler özellikle bir cinsiyete ilişkin kalıp yargıların o cinsiyetteki herkese tam uymaması durumunda ortaya çıkar. Sonuç olarak kadınla erkek arasında farklılıkların aslında çeşitli önyargılar ve kalıp yargılarla beslenen ve kadın ve erkeğin psikolojisini etkileyen tutumlardan kaynaklandığı belirtilmektedir. Feminizm tarihi oy hakkı, daha iyi bir eğitim, iş yerinde eşit ücret ve şartlara yönelik kampanyalarla geçmiştir. Feministler, doğal cinsiyetler arasında gördüğümüz her türden farkın, toplumsallaşmanın ve kalıp yargıların bir sonucu olduğunu savunmuşlardır. Kadınlarla erkeklerin aynı olduğu göz önünde bulundurulduğunda kadınların da, bilimci, astronot, yönetici vb olma konusunda eşit hakka sahip olduğu öne sürülmüştür.

1.3. Toplumsal Cinsiyet Rolü Gelişimini Açıklayan Kuramlar

Kuram, çevremizde olup biten sosyal ya da fiziksel her türden olayın ve ortaya çıkan durumların nasıl, neden ve niçin oluştuğunu açıklamaya çalışan bilimsel verilere dayalı zihinsel ve sistemli fikirlerdir. Cinsiyetler arası farklılıkları anlamak ve toplumsal cinsiyetin bireyler tarafından nasıl kazanıldığını açıklamaya yönelik çok sayıda kuram ortaya atılmıştır. Çeşitli ekollerden gelişim psikologları ve sosyal öğrenme teorisyenleri bireylerin cinsiyet kimliklerini oluştururken nasıl bir süreçten geçtiklerini anlamaya çalışmışlardır. Burada toplumsal cinsiyetin kazanımıyla ilgili bütün kuramları açıklamak yerine daha yaygın olan kuramlara değinilecektir. Bunlar; Psikanalitik Kuram, Sosyal Öğrenme Kuramı, Bilişsel Gelişim Kuramı ve Sosyal Cinsiyet Şema Kuramıdır.

1.3.1. Psikanalitik Kuram

Toplumsal cinsiyet kimliğinin gelişimini açıklayan kuramların başında Sigmund Freud'un kurucusu olduğu psikanalitik kuram gelmektedir. Freud, bireylerin, kadınlık ve erkeklik rollerini nasıl kazandığını ilk olarak ele alan psikologlardan biridir.

Freud'un toplumsal cinsiyetin oluşumuna ilişkin kuramı, libido kavramlaştırmasına dayanır. Libido güdüler tarafından ortaya çıkan cinsel enerjidir. Bu enerji kişinin biyolojik ve toplumsal cinsiyetini organize eder. Freud, libidoyu daha çok erkek cinsel organını merkeze alarak açıklamıştır. Freud'un psikoseksüel gelişim kuramına göre bireyler oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere beş dönemde gelişimini tamamlarlar (Danovan,2007:178; Yavuzer, 2002:77).

Freud bu dönemleri tanımlarken her bir dönemi çocuğun gelişim özelliklerine göre onun vücudunun belirli bir organıyla ilişkilendirerek açıklar. Şöyle ki; sıfır ilâ iki yaşlarında çocukların oral dönemde bulundukları varsayılır. Bu devrede çocuğa zevk veren en baskın olan emme ve yeme davranışlarıdır. Çocuklar iki ilâ dört yaşlarında, anal uyarılmadan zevk almaya başlarlar. Dört yaş civarındayken çocuğun ilgisi cinsel organına yönelir bu dönem fallik dönemdir. Fallik dönemi, gizlilik evresi olarak da nitelendirilen ve beş ile oniki-onüç yaşlarını kapsayan örtük (latent) dönem

izler. Bu dönemde cinsiyet ile ilgili konulardan hoşlanmadığı için uzak duran çocuğun cinsel dürtüsü gizil bir nitelik taşımaktadır. Ergenlikle beraber genital dönem kendini gösterir ve birey cinsel kimliğini kazanmaya başlar (Cüceloğlu, 1997:410-412; Freud, 2004: 78).

Freud toplumsal cinsiyetin kazanımına ilişkin olarak üç dönemden bahsetmektedir. Bunlardan ilki çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem olan oral ve anal dönem, ikincisi farklılıkları anlamaya başladıkları fallik dönem ve üçüncüsü ise ödipal dönemdir. Birinci dönemde (oral ve anal dönem) çocuk doğduğu andan itibaren kız ve erkek çocuklarının, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tecrübeleri aynıdır. Bu dönemin ilk evresi olan oral dönemde çocuk, kendisini annesinin bir parçası gibi hisseder ve ondan ayrı bir varlık olduğunun farkında değildir. Aynı bölümüm ikinci evresi olan anal dönemde ise tuvalet alışkanlıkların ve dışkılama çevresinde bir ilişki gelişir. Freud'a göre çocuklardaki psikoseksüel gelişim üç yaşına kadar her iki cinsiyette de aynıdır. Çocuklukta hem kız hem de erkekler tek bir cinsel organı dikkate alırlar, yani kız çocuğun öncü erojen bölgesi olan klitoris erkeğin penisine denk gelir. Zamanla kız çocuğu penisi olmadığını anladığında kıskançlık yaşar. Daha sonra kız çocuğunun kadınlığa geçişi erkeksi cinselliğin bastırılması ile yaşanır. (Freud, 1997:185-194; Dökmen, 2004: 33)

İkinci dönemde (fallik dönem) ise, çocuk, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları anlamaya başlar ve beş yaş civarında da cinsel kimlikleri oluşmaya başlar. Freud'a göre bu dönemde yine erkeklik merkezi bir öneme sahiptir. Çocuk cinsiyet ayrımını penisin varlığına göre yapar ve çocuklar sadece bir tek cinsiyet olabileceğini düşünürler. Kız ve erkek çocukları bu dönemi farklı yaşarlar. Freud'a göre, erkek çocuklar, kendi cinsel organlarının kız çocuklarında bulunmadığını fark ederek kendilerinin de bu organı kaybedebileceklerinden endişe duyarlar. Oysa kız çocukları aynı organın kendilerinde bulunmadığını fark ettiklerinde eksiklik duygusuna kapılırlar. Erkek çocuklar, babalarının fiziksel ve cinsel açıdan daha güçlü olduklarını gözlemlediklerinden, eğer cinsel ilgilerini annelerine yöneltirlerse babaları tarafından kastre edilecekleri endişesine kapılırlar. Bu dönemde kız

çocuklarının gelişimleri daha da karmaşık bir hal alır. Freud'a göre kız çocukları erkeklik cinsel organına sahip olmadıklarından kendilerinin cinsel organlarının bulunmadığı ya da çok basit bir organa sahip olduklarını düşünürler ve kıskanma duygusuna kapılırlar. Annelerinin erkek çocuklara verdiği cinsel organı onlara vermemiş olduğundan dolayı onlara karşı öfke duyup babalarına kızların anneden uzaklaşıp babaya yönelmeleri, onların heteroseksüel anlamda kadınsılık yönünde gelişmelerinin başlangıcını oluşturmaktadır (Millet, 1987: 297; Dökmen, 2004:34-35; Beauvoir, 1993: 46).

Ancak bu dönemle ilgili olarak kendisi de psikanalist olan Chodorow, bu süreci her iki cinsten çocukların anneden ayrılma ve bağımsızlaşma açısından inceleyerek yeniden ele alır. O, Çocuğun cinsiyet özelliklerini öğrenmesinin anne ve babayla erken yaşta kurduğu bağla gerçekleşmekte olduğunu, bu noktada anne çocuk üzerinde en etkili kişi olduğu için, anneye duygusal olarak babadan daha çok bağlanma eğilimi taşıdığını ileri sürer. Daha sonra anneye kurduğu bu bağ çocuk belli bir yaşa geldiğinde azalır ve çocuk ayrı bir benlik olduğunun ayırıcına varır. Çocuk kendisinin anneden farklı olduğunu algılamaya başlar. Anneden farklı olma süreci, kız ve erkek çocuk için farklı anlamlara gelmektedir. Annenin karşı cinsten olması nedeniyle, bu süreçte erkek çocuk, daha çok problem yaşamaktadır. Bu durum, erkek çocuğun bizzat kendisinin kadın olmadığını ve dolayısıyla anne olamayacağını da öğrenmek zorunda kalması anlamına gelmektedir. Bu dönemde annenin erkek çocuk için önemli olması ve onun için henüz uygun bir erkek figürü bulunmadığı için erkeksi olmak kadın olmamakla, tanımlanmaktadır. Erkek çocuklar kendilerindeki kadınsı özdeşimleri ve kadınsı duyguları şiddetle reddederler ve bu tür özellikleri tehdit edici bulurlar. Kız çocuklar için ise cinsel kimliği kazanmak daha az problemlidir, çünkü kız çocukları annenin devamı olarak ve ona benzeyerek büyürler. Kız çocuklarının cinsel kimliklerini kabullenmelerinde karşılaştıkları en önemli zorluk, anneye benzememek çabasıdır. Ziyade, toplum içinde zayıf konumda olan kadın ve anne figürüyle özdeşimden kaynaklanabilir; çünkü annelik ve kadınsılık önemli ama değersiz bulunmakta ve annenin kendisi de genellikle toplumsal ve kültürel değeri nedeniyle bir çatışma yaşamaktadır. Toplum içinde güçlü ve baskın durumda olan erkek, bu gücünü yaşadığı gelişimsel çatışmalarını

bastırmak amacıyla erkeksiliği insan olma ile eşdeğerde tanımlayarak kadını da erkek olmayan biçiminde betimlemiştir (Donovan, 2007: 209-210).

Üçüncü dönemde (Ödipal) ise, çocuklar cinsel kimliklerini kazanmaya başlarlar. Bu dönemde erkek çocuklar, annelerine olan ilgilerinden dolayı babalarıyla yarışa girerler. Ancak kastrasyon korkusuyla babalarıyla olan bu çekişmelerinden ve annelerine olan cinsel yönelimlerinden vazgeçer, babalarıyla özdeşleşir ve erkek kimliklerini oluştururlar. Kız çocukları ise, babalarının onlara istedikleri penis vereceğini sanırlar. Ancak daha sonra bu istekten vazgeçerler. Kız çocuklarının anneye yarışmada, erkek çocukların yaşadıkları kastrasyon korkusu yoktur, çünkü o zaten bir penise sahip değildir ve annesi zaten eksik ve zayıftır. Çocuklar oidepus ve elektra kompleksinin çözümlenmesinin ardından kendi cinsiyetinden olan ebeveyn ile özdeşim kurarak toplumsal cinsiyet rolü gelişimini kazanırlar. Çocuk kendi cinsiyetindeki ebeveyn ile özdeşim kurarak onun özelliklerini alır ve bu süreç süper egonun gelişimiyle sonuçlanır (Dökmen, 2004: 35-36; Millet, 1987: 298; Donovan, 2007: 183-184).

Freud ödipal dönem ile ergenlik dönemi arasındaki evreyi gizlilik dönemi olarak tanımlar. Ona göre, bu dönemde cinsel etkinlikler ergenlikte ortaya çıkan biyolojik değişmelere kadar beklemede kalır. Ergenliğe kadar oğlanlar ve kızlar birbirine benzer. Ancak ergenlikte kadınsı ve erkeksi özellikler arasında keskin bir farklılaşma ortaya çıkar (Danovan,178). Freud'a göre kız çocukların süper egoları erkek çocuklarınkı kadar gelişmemiştir. Çünkü kızlar tamamen özdeşleşmeye ihtiyaç duymazlar.Üstelik sürekli imrendikleri ve sahip olamadıkları penis kıskançlığı onların kişiliklerini olumsuz etkiler. Dolayısıyla kızlar, gerek ahlaki gerekse cinsel yönden erkekler kadar üstün olamazlar (Freud, 1998:47).

Freud'un kuramı, ilk dönemden itibaren özellikle feminist psikiyatristler tarafından eleştirilmiş ve yeniden formüle edilmiştir. Öncelikle kız çocukların toplumsal cinsiyet gelişimi ile ilgili yaklaşımları çeşitli yönleri ile eleştirilmiştir. Örneğin Freud'un öğrencisi ve kendisi de Psikanalist olan Clara Thompson, Freud'un kuramlaştırdığı penis kıskançlığının biyolojik determinist boyutunu reddeder. Thompson kültürün eril olduğunu savunur. Penis ise bu eril kültürün en

belirgin sembollerinden birisi olduğu için kız çocukları aslında erkeksi bir organ olan penisten dolayı değil, daha çok içinde bulunduğu sosyal çevresinin kendi cinsine karşı takındığı aşağılayıcı ve eşitlikçi olmayan tavrından dolayı kıskançlık yaşarlar (akt., Doğrusöz, 1998: 35). Freud'un bu görüşüne karşı çıkan ve aynı ekolden olan psikiyatristlerden Horney, dişi cinsin en temel sorununun Freud'un iddia ettiği gibi bir penise sahip olmak değil, daha çok kadınsı rolün getirdiği yaşam sorunları karşısında bireysel olarak özgürleşmemek ve doyumlu yaşayamamak olduğunu belirtir. Horney'e göre, babanın gerçek anlamda saldırgan ve annenin de ezik olduğu bir aile ortamı kız çocuğunun kendi cinsinden ürkmesine neden olabilir. Kültürün erkek kültürü olduğunu bu nedenle kadının kendini ortaya koyması ve bireyselleşmesinin engellendiğini savunur. kız çocukları bu kültürel ortamdan dolayı erkeklere imrenebilir. Dolayısıyla toplumsal etkenler kızın erkek olma arzularını ve kendi kadınlık durumunu gözden geçirmesini etkilemektedir (Horney, 2006:81).

Simon de Beauvior (1970:267)' a göre, gerek kız gerek oğlan çocuklarında vücut ilkin öznelliğin dışı vurulmasıdır, dünyanın anlaşılmasını sağlayan araçtır. Onlar evrenleri cinsel organlarıyla değil, elleriyle, özleriyle kavrarlar. Doğum dramı ile sütten kesilme dramı her iki cinsten bebekler için aynı biçimde geçer, ilgileri zevkleri aynıdır. Cinsel organlarının gelişmesi aynıdır. On iki yaşına kadar kızın vücudu da erkek kardeşlerinin ki gibidir, aynı zihinsel yetenekleri gösterir. İlk üç dört yıl boyunca kızlarla erkeklerin davranışları arasında bir ayrım yoktur. Hepsi sütten kesilmeden önce mutlu durumunu sürdürmeye çalışır. Ancak bu yıllardan sonra kız çocuklarla erkek çocukların yetiştirilme biçiminde farklılıklar görülmeye başlar Freud'un ortaya attığı erkeklik cinsel organına ilişkin imrenme duygusu konusunda Adler, erkek cinsel organına yönelik olarak yaşanan imrenme duygusunun, hâkim kültürde erkeklige atfedilen niteliklere sahip olma arzusunun sembolik bir anlatımı olduğunu ifade eder. Ayrıca Adler, Batı kültüründe kadınların erkeklere duydukları ilginin altında erkeklere özgü sayılan güç, başarı, cesaret, bağımsızlık, cinsel özgürlük, eş seçme hakkı gibi niteliklerin ya da ayrıcalıkların yattığını ileri sürmektedir (Beauvior 1993: 49).

1.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Cinsiyet rollerinin gelişiminin anlaşılmasına ilişkin diğer temel kuramsal yaklaşım da sosyal öğrenme kuramıdır. Sosyal Öğrenme Kuramının öncüsü olarak kabul edilen Bandura, model alma ya da gözlemleyerek öğrenme gibi toplumsal öğrenme yönteminden ilk kez söz eden kişidir (Kalan,2010).

Bandura tarafından ortaya konan toplumsal öğrenme kuramı cinsiyet rolleri ile ilgili davranışların öğrenilmesini iki sürece dayandırmaktadır. Bunlar; aynı cinsten ebeveyn ile özdeşim kurma ve cinsiyet rolüne uygun davranışların pekiştirilmesidir. Bu kurama göre, kişilik ve toplumsal davranışlar ödülün, cezanın, taklidin ve benzerlerinin temel öğrenme ilkelerine göre gelişir. Bu kuramda gelişim evreleri halinde tanımlanmaz. Cinsiyet rolünü öğrenmenin ilk çocukluktan başlayan ve yaşam boyunca devam eden bir süreç olduğu ileri sürülür. Cinsiyet rolleri, oğlanlar ve kızlar davranışlarının farklı türleri için ödüllendirildiklerinde ve cezalandırıldıklarında ya da erkeksi veya kadınsı modelleri gözlemlediklerinde öğrenilir (Adams, 1995:265). Bu noktada Toplumsal Öğrenme Kuramcılarının söz ettikleri üç temel prensip vardır: bunlardan ilki bireyin yaptığı davranışa verilen ödül ve cezalar, o bireyin belirli bir ortamda bir davranışı tekrar edip etmeyeceği olasılığını etkiler. Örneğin, ağlamak kızlar için uygun karşılanırken, erkekler için uygun karşılanmaz ve işine yaramaz. Sonuçta ağlamak kızlar tarafından sürdürülürken erkekler ağlamayı belli bir yaşa geldiklerinde bırakırlar, atılgan ve saldırgan davranışlar daha çok erkek çocuklara yakıştırılırken, kızlara yakıştırılmaz dolayısıyla bu davranış erkek çocuklarda pekiştirilir. Anababalar ve öğretmenler aynı davranış için kız ve erkek çocuklara farklı tepkilerde bulunurlar. İkinci temel prensip, bireyler genellikle kendilerine benzeyen ve bağlılık hissettikleri bireylerin davranışlarını model alırlar. Çocuklar etrafında gördükleri ve model aldıkları insanların davranışlarını gösterirler. Üçüncü temel prensip ise ,bireyler, diğer bireyleri kendilerine model aldıklarında onların davranışlarını ve sonuçlarını gözlemlerler sonra uygun gördüklerinde davranırlar (Dökmen,204:55).

Daha sonra Bandura, sosyal öğrenme kuramını geliştirerek bu kuramın bilişsel yönüne de ağırlık vermeye başlamıştır. Bandura'ya göre, bireylerin zihinleri

aktiftir ve sürekli olarak çevrelerindeki diğer bireylerin davranışlarını izlerler ve incelerler ve bu yöntemle onları taklit ederek öğrenirler. Ancak bunu otomatik olarak yapmazlar. Öncelikle edindiği bilgileri kendi değer ve beklentileri bağlamında inceler ve gerekirse bu davranışları kendi kişiliklerine adapte ederler. Yani öğrenmede o kadar da pasif değildirler. Üstelik insanların davranış oluşturunken çevre ve kişisel faktörlerin birbiriyle olan etkileşimleriyle davrandıklarını ve bunların ağırlığının her zaman farklı olabileceği ileri sürülmüştür (Bandura, 1977, akt. Dökmen).

Bandura, çocukların toplumsal cinsiyet kimliğini oluştururken toplumsallaşma araçlarını gözlemleyerek ve rol ve model alarak öğrendiklerini ileri sürer. Cinsiyet rollerinin kazanımında genellikle kız çocuklar annelerini ve kadın figürleri gözlemleyip taklit ederken, erkeklerin de babalarını ve erkek figürlerini taklit ederler. Bireyler ne kadar sık geleneksel ya da eşitlikçi modelleri gözlemler ve kendilerine model alırlarsa toplumsal cinsiyet kimlikleri bu bağlamda etkilenecektir. Ona göre, çocuk ve ergenlere toplum tarafından uygun görülen davranışları öğretme sürecinde, ebeveynler, hem etkili bir model hem de doğrudan pekiştirici olarak işlev görmektedirler. Ancak öğretmenler, hayran olunan yetişkinler, akranlar, kardeşler ve son yıllarda artan önemiyle kitle iletişim araçları da davranışları model alma ve öğretme sürecinde önemli işlevlere sahiptir (Adams, 1995:266).

1.3.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramı, toplumsal cinsiyet rolü kazanımını daha çok çocuğun bilişsel süreçleri çerçevesinde açıklar. Bilişsel gelişim kuramını benimseyenler, çocuğu pasif alıcı ve çevreyi özellikle de yetişkinleri onun davranışlarını biçimlendiren olarak gördükleri için sosyal öğrenme kuramını eleştirirler.

Kohlberg, kendi kuramını açıklarken, Piagetin kuramından yararlanmıştı. O çocukların bilişsel olarak olgunlaştıkları zaman, bütün diğer toplumsal kuralları öğrendikleri gibi, kendi cinsiyetinden beklenen davranışları göstermeyi de öğrendiklerini ileri sürer (Abbot,2001,61).

Bilişsel gelişim kuramcılarının Kohlberg, cinsiyet rolü gelişimini açıklarken çocukların çeşitli dönemlerden geçtiklerini ileri sürer. Bunlar sırasıyla; cinsiyetin etiketlenmesi, cinsiyetin kararlılığı ve cinsiyetin değişmezliğidir. Cinsiyeti etiketleme dönemi yaklaşık 2-3,5 yaş arasında gözlenir. Bu dönemde çocuklar insanların iki cinsiyetten birine ait olduklarının yavaş yavaş farkına varmaya başlarlar, kendilerinin kız ya da erkek olduklarını bilirler ve cinsiyetlerini doğru olarak etiketleyebilirler. Bu dönemde çocuklar cinsiyetin kalıcılığını ve değişmezliğini henüz kavrayamamışlardır. İkinci evre olan cinsiyetin kararlılığı dönemi 3,5-4,5 yaşları arasında gözlenen bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar bir kişinin cinsiyetinin sürekliliğini anlamaya başlarlar, yani bebekliğinde kız ya da erkek olanların büyüünce de aynı cinsiyette kalacağını bilirler. Ancak fiziksel özelliklerin değişmesiyle beraber cinsiyetin de değişebileceğini düşünürler. Kohlberg'in üçüncü evre olarak tanımladığı cinsiyetin değişmezliği evresi ise yaklaşık 4,5-7 yaşlarında gözlenir. Bu dönemde çocuklar cinsiyetin fiziksel görünümünden bağımsız bir olgu olduğunu anlarlar ve dış görünüm nasıl olursa olsun cinsiyetin değişmeyeceğini kavrarlar (Dökmen, 2004: 60-63).

Kohlberg, çocukların yaşamlarında bilişsel olarak tutarlı olmalarının önemli olduğunu ve cinsiyetlerinin gereği olarak kendilerine yakıştırdıkları şekilde davranma çabasının bunun bir göstergesi olduğunu ileri sürer. Eğer bir çocuk ergenlik dönemine gelinceye kadar bilişsel tutarlılığa ulaşmışsa, onun toplumsal cinsiyet kimliği yerleşmiş demektir. Bu kuram, sosyal öğrenme kuramından farklı olarak, çocuğun kadınsı ya da erkeksi olmayı arzu etmesinin altında yatan nedenin, başkaları tarafından ödüllendirilmeyi istemek değil, kendisine bir kız ya da erkek kimliği kazandırma isteği olduğunu ileri sürmektedir (Dökmen, 2004: 61, Bussey ve Bandura, 1984, 1293).

Cinsiyet kalıplarının dışına çıkanlar, ayıplanması ve hatta cezalandırılması gereken, günahkârlar olarak görülürler. Bu sosyal baskı özellikle erkek çocuklar için daha kuvvetlidir. Şöyle ki, erkek çocuğu gibi davranan ve erkek çocukları ile oynayan kız çocukları, akranları tarafından dışlanmazlarken kız çocukları ile beraber

kız oyunları oynayan erkek çocuğun akranları arasındaki statüsünün düşme ihtimali oldukça yüksektir (Adams, 1995:267).

1.3.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Sandra Lipsitz Bem tarafından geliştirilmiş olan toplumsal cinsiyet şema kuramı, bilişsel gelişim kuramı ve öğrenme kuramının ilkelerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Şema kuramında çocukların toplumsal cinsiyet gelişimi ile ilgili davranışlar, tutumlar ve değerleri nasıl kazandıkları ile ilgili teoriler geliştirilmiştir (Abbot, 2001) Şema bireylerin algılarını organize eden ve yönlendiren işbirliği ağı olarak tanımlanan bilişsel yapılardır. Cinsiyet şemaları ise daha çok kişilerin cinsiyetle ilgili özellikler hakkında düzenli bilgi sağlamasına yardımcı olan, onların davranışlarına, algı ve inançlarına yön veren bir dizi bilişsel yapılardır. (Gelman, 2003,aktaran,tez). Kişi şemaya uygun olarak bilgileri kodlar ve örgütler.

Bütün kültürlerde cinsiyetler temelinde ayrıştırılmış ve tanımlanmış faaliyetler ve davranışlar vardır. Bem, toplumsallaşmayla beraber çocukların, gelişim süreci içinde kadın ve erkeğe özgü cinsiyet norm ve beklentilerini içinde bulunduğu kültürden öğrendikleri ile oluşturduğunu ileri sürer. Bu noktada anne babalar ya da öğretmenler toplumsal cinsiyet şemasını çocuklara doğrudan öğretmezler. Çocuklar şemaları daha çok kültürün günlük uygulamaları yoluyla öğrenirler Çocuk önce gözlemler, daha sonra cinsiyet davranışlarını bu beklentiye göre ayarlar (Kilvigton ve Wood, akt. Yar,2016:62)

Cinsiyetle ilgili ayrıştırma, çocuğun kendini ve karşı cinsi algıarken cinsiyet şemasına uygun bir şekilde bilgiyi almasıyla oluşur. Sonrasında içselleştirilen bu şemalar bir takım alışkanlıklar oluşturarak davranışlara yön verir. Çocuklar içinde yaşadıkları kültürün özelliklerine göre erkeksi ve kadınsı rolleri benimserler (Dökmen,2004,64).

Daha sonra Bem, kendi kuramına dayanarak bireylerin cinsiyet rollerini belirlemek amacıyla ölçek geliştirmiştir. Bem Cinsiyet Rolü envanteri olarak bilinen bu ölçek üç alt bölümden oluşmaktadır. Bunlar 20 kadınsılık, 20 erkeksilik ve 20

sosyal beğenirlik özelliğini tanımlayan ölçeklerdir. Bu ölçek bireyi kadısı, erkeksi veya androjen olarak tanımlamaktadır. Sosyal beğenirlik özelliği cinsiyet açısından nötr bir ölçek olarak kabul edilmektedir (Bem, 1974,157-159). Bem'in geliştirdiği bu ölçek Kavuncu tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerliliği ve güvenilirliği yapılmış ve toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmalarda kullanılmıştır.

Çocuk geliştikçe, toplumda var olan kadınlık ve erkeklik tanımını öğrenir. Bu noktada cinsiyetleri ayırtırken Çocuk gözlemleri sayesinde kadın ve erkeğe uygun davranışları, sorumlulukları öğrenir. Çocuk cinsiyetine özgü olan bu özel bilgileri öğrenmekle kalmamakta, aynı zamanda her yeni bilgiyle beraber cinsiyetle ilgili bu zengin içeriğe bağlı olarak değerlendirir ve özümser. Yani çocuk gelişen toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla bilgiyi ve kodlamayı da öğrenir (Dökmen, 2004:65)

1.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Öğrenilmesinde Etkili Olan Toplumsal Kurumlar

Toplumsal cinsiyet kültürel bir olgu olduğu için bireyin içinde yaşadığı ve onun cinsiyet rolü gelişimini etkileyen toplumsal faktörleri bilmek önemlidir. Çocuğun cinsiyet rolü gelişimini etkileyen faktörler arasında aile, okul, kitle iletişim araçları, gibi kurumlar ve ebeveynler, kardeşler, arkadaş çevresi gibi etkileşimde bulunduğu gruplar sayılabilir. Çocuklar toplumsallaşma aşamasında bu değişkenlerle bir şekilde karşılıklı etkileşim halinde olurlar. Bu nedenle çocuğun toplumsal cinsiyet gelişimini anlayabilmek için, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yapıyı tanımak önemlidir. Bu yapı içinde çocuk, cinsiyet tipine ilişkin bilgiyi, cinsiyet rollerine ilişkin kültürel beklenti ve normları ya gözleyerek ya da doğrudan bu normlara uygun ve uygun olmayan davranışları öğrenerek geliştirir.

1.4.1. Aile

Bireysel ve toplumsal yaşamın en etkili dinamiklerinden biri olan aile, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesindeki en önemli toplumsal kurumlarından biri olarak gösterilmektedir. Çünkü aile bütün bir toplumsal yapının en küçük temsili kurumu olarak tanımlanır. Sonuçta toplumsal yaşamın devamlılığı için gerekli olan

değerler ve kurallar bir biçimiyle aile içinde öğrenilir ve yeni kuşaklara aktarılır (Çağan, 2001:83; Dedeoğlu,2000).

Sosyologlara göre evrensel bir kurum olan ailenin evrensel bir tanımını yapmak zordur. Çünkü aile toplumdan topluma, hatta aynı toplumun değişik coğrafyalarında ve tarihsel süreç içinde farklı özellikler gösterebilmektedir. Toplumda var olan kültürel ve ideolojik değerleri aile bireylerine taşıma ve toplumsal hayata hazırlama konusunda ailenin rolü önemlidir. Aile tarih boyunca geçirdiği değişimlerle birlikte kadın ve erkek için farklı rollerin üretildiği ve deneyimlendiği bu rollerin gelecek nesillere aktarıldığı, yapısal değişimlerin yaşandığı bir ortamdır aynı zamanda (Canatan, Ergün, 2009). Aile, bireylerin ilk toplumsallaştığı kurum olması ve toplumun sürekliliğini ve bütünselliğini sağlaması nedeniyle bütün toplumlarda özellikle geleneksel toplumlarda oldukça önemli olarak kabul edilmiştir. Yörükoğlu'na göre, aile kendine özgü iç yapısı ve işleyişi olan bir kurumdur. Aile toplumun değerlerini, gelenek ve göreneklerini, inançlarını kısacası kültürünü yeni nesillere aktaran ve toplumla sürekli alışveriş içinde olan bir kuruluş olarak çalışır (Yörükoğlu,2003:125).

Aile de diğer toplumsal kurumlar gibi toplumsal kimliklerin ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir alandır. Aile aynı zamanda, cinsiyete dayalı işbölümü ve patriyarkal ilişkilerin, farklı aile bireyleri arasında süzüldüğü ve beslendiği yer olması açısından da önemlidir. Hartman'a göre patriyarkal iktidar maddi temelini kadınların karşılıksız ev emeği, çocuk bakımı ve cinselliklerini sömürme üzerine kurar (aktaran Savran, 2004,). Bu nedenle aile toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği en etkili toplumsal kurumlardan biri olarak kabul edilir.

Toplumsallaşma sürecinin birinci ve en etkili aşaması ailede gerçekleşmektedir. Çocuk doğduğu andan itibaren toplumun değer yargılarını ailede öğrenmeye başlar. Üstelik burada aldığı eğitim ve ailenin rolü bireyin yaşamı boyunca devam eder. Çocuklar çok küçük yaştan itibaren ailelerin ve çevrelerinin etkisiyle kadın ve erkek rolünü ev içindeki ve dışındaki her türlü faaliyetle öğrenmeye başlarlar. Ataerkil toplumlarda ailede ataerkil ilişkilere göre şekillendiği

için çocuk doğduğu andan itibaren, cinsiyete özgü davranışlar ve özellikler öncelikle ailede anne babalar tarafından verilmeye çalışılır. Kadınlık ve erkeklik rollerini kazanmada anne babalar hem etkili bir model hem de pekiştirici olarak işlevlerini yerine getirirler. Bhasin'e göre, gelecek kuşağın ataerkil değerler içinde sosyalleşmesinde aile önemli bir role sahiptir. Burada aile bir hiyerarşi sistemi yaratmakta ve toplumsal düzeni korumakta oldukça önemlidir. Hiyerarşi, boyun eğme ve ayrımcılıkla ilgili ilk dersler ailede alınır. Erkek çocuklar kendini göstermeyi ve hükmetmeyi, kız çocuklar da boyun eğmeyi ve eşit olmayan muameleye maruz kalmayı buradan öğrenirler. Aile toplumsal düzeni yansıtarak çocuklarını buna uymaları için eğitmekle kalmaz, aynı zamanda bu düzeni kuvvetlendirir (Bhasin,2003:8).

Çocuklar cinsiyetlerine uygun ebeveyn davranışlarını model almaya başlarlar. Kız çocuklar annesi gibi davranıp giyinirken, erkek çocuklar babaya benzemeye çalışırlar. Bunun yanı sıra aile içinde sadece anne baba değil, kardeşler de cinsiyet rollerinin kazanılmasında etkin roller üstlenebilmektedirler. Davidoff, kardeşler arasındaki ilişkilerin cinsiyetçi boyutunu incelediği yazısında, erkek ve kız kardeşlerin kendi aralarında taklit edilecek veya reddedilecek modeller oluşturabildiklerini belirtmektedir. Ancak ona göre, aynı ve karşı cinsten kardeşler birbirleri için model oluştursalar da, cinsiyet rolleriyle ilgili beklentilere göre, kız ve erkek hemcins kardeşlerin kendi aralarındaki etkileşimlerinin içeriği ve şekli değişebilmektedir (Davidoff, 2002: 77-78).

Aileler her iki cinsten çocuklarına eşit davrandıklarını ileri sürseler de, her ailede çocuk doğar doğmaz çocuğun cinsiyet özelliklerine göre davranılır ve eğitime çalışılır. Örneğin erkek çocuk girişken ve sosyal olması yönünde özendirilirken, kız çocuk nazlı, kibar olması konusunda eğitilir. Çocuklar cinsiyet rollerine uygun davranmadıklarında tepkiyle karşılanırlar ve gerekirse cezalandırılırlar. Bu konuyla ilgili Fagot ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada (1976, Fagot ve Leinbach (1978), Longlois ve Downs1988), erkeklerin ağlamasının kadınsı kıyafetler giymesinin ve bebeklerle oynamasının, ailesi ve akranları tarafından ayıplandığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca anneler, babalar ve diğer yetişkinlerin

cinsiyete uygun davranmayan erkek çocuklarına daha olumsuz davrandıkları tespit edilmiştir. Öfkeli olmak pantolon giymek ve arabalarla oynamak erkekler için uygun görülen davranışlardır. Bunların yanında erkek çocukların, özellikle babaları tarafından başarıya ve yarışmacılığa özendirildiklerine ilişkin bazı bulgular da bulunmaktadır.

Yaşamın erken döneminde, çocuğun toplumsal dünyası epey dardır ve aile bu dünyanın merkezindedir. Ancak ergenlikle beraber aile ilişkilerinde değişiklikler olmaya başlar. Steinberg (2000: 15)'e göre, çocukluk dönemi aile işlevlerinden, ergenlik dönemi aile işlevlerine geçiş yapmak her zaman kolay olmaz. Çünkü bu geçiş çocukluk döneminde kurulan dengeyi bozar. Üstelik bir zamanlar aile tarafından yapılan ergenliğin yetişkinliğe hazırlanması ve toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ve içselleştirilmesi konusunda aile dışında akrabalar, okul, arkadaş gibi faktörler de devreye girmeye başlar. Adams(1995:132), ergenin yaşamında anne babaların rolüne baktığımızda onların büyüyen gençlerin yaşamlarına ilişkin tutumları, değerleri, inançları, benlik duyguları ve kişisel değerleri için birincil olan referans kaynakları olmaya devam ettiklerini ileri sürmüştür.

Türk toplumunda modernleşmeyle birlikte toplumsal cinsiyet rollerinde değişimlerin olduğu gözlenmekte, ancak hala geleneksel ataerkil yapının aile içinde devam ettiği, kadın ve erkek rollerinin belirgin şekilde birbirinden ayrıldığı yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Bu noktada kontrol ve egemenliğin daha çok erkekte olduğu bir düzenin devam ettiği söylenebilir.

1.4.2. Okul

Okul aileden sonra çocuğun ikincil toplumsallaşma ortamıdır. Çocuklar okulda da aynı ailedekine benzer şekilde kadınlık ve erkeklik rollerinin ayrıştığı eril bir düzen içinde toplumsallaşırlar. Bu nedenle okul bireylerin yaşamlarında önemli bir yere sahiptir ve toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında ve sürdürülmesinde oldukça etkili bir kurumdur. Çocuğun okula başlamasıyla kız ve erkekler ilk olarak bir kurum çerçevesinde bir araya gelirler. Steinberg (2000: 224), okulların sadece

eğitim kurumu olarak düşünülmemesi gerektiğini, çok sayıdaki öğrenciye en kolay biçimde okullar aracılığıyla ulaşılabildiği için buraların aynı zamanda potansiyel olarak önemli müdahale araçları olduğunu ileri sürer.

Birçok sosyoloğa göre okullar, parçası oldukları daha büyük toplumu yansıtmaktadır. Okulların cinsiyetçilik, ırkçılık ve sınıfsal önyargı gibi araçlarla eşitsizliği beslediğini ileri süren çok sayıda araştırma yapılmıştır (Marshall, 1999). Bu bağlamda Tan, okulların toplumsallaşma işlevini yerine getirirken, belli bir topluma özgü hegemonik kültürel değerlerin aktarılmasını güvence altına alan ve kolaylaştıran yerler olduğunu söyler (Tan, 1979).

Okuldaki yönetmelikler, uygulamalar, öğrencilerin toplumun istediği bireyler olarak yetişmelerini sağlamak üzere düzenlenmiştir. Okul, açık ya da örtük biçimde toplumdaki cinsiyetçi iş bölümünü ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri yeniden üretir. Başka bir deyişle okullar, öğrencilerin cinsiyetçi iş bölümüne yönlendirilme düzenekleridir. Bu nedenle okuldaki öğrendikleri bireyin yaşamında önemli bir yer tutar ve ilerdeki yaşamlarını etkiler. Bu bağlamda Tezcan, (2003), okulun resmi ve açık müfredatın yanı sıra belirli değer, tutum ve ilkelerden oluşan bir gizli müfredata sahip olduğunu ileri sürer. Ona göre, açık müfredat aracılığıyla öğrencilere akademik bilgi verilirken, gizli müfredatla ise değerlerin aşılması, siyasal toplumsallaşma, itaat ve uyumlu olmaya yönelik yetiştirme, geleneksel sınıf yapısının sürdürülmesi gibi işlevler yerine getirilir Böylece gizli müfredat, okul içinde öğrencilerin eğitilmelerinde bir toplumsal denetim işlevi görerek var olan düzenin devamında önemli bir rol oynar ve öğretmenler tarafından öğrencilere örtük, kapalı biçimde aktarılır. Böylece kültürel yeniden üretim gerçekleştirilmiş olur. Örneğin okul içinde öğrencilere, toplumsal eşitsizliklerin doğal olduğu, kızlarla erkeklerin farklı rolleri olduğu öğretilir Bir sosyal kurum olarak okulda toplumsal cinsiyet rolleri bakımından oldukça çeşitli ve kurumun her alanında göze çarpan cinsiyetçi uygulamalar mevcuttur. Gerek okulda sunulan bilgi süreçleri, gerekse okuldaki kültürel atmosfer ortamında geleneksel cinsiyetçi kalıp yargıları ve değerleri yeniden üretilmekte ve öğrencilere aktarılmaktadır.

Araştırmalara göre, okullar toplumsal cinsiyet eşitliği politikasını sürdürürken bile hegemonik olan kadınlık ve erkeklik kültürünü güçlendirmekten geri durmazlar. Bu bağlamda Sayılan (2012), eğitim müfredatları cinsiyetçilikten arındırılrsa bile, gizli müfredat aracılığıyla örneğin, sessiz ve terbiyeli kız, sert ve cesur delikanlı gibi söylemlerle, öğretmenlerin öğrencilere karşı cinsiyetçi tutumlarıyla, okuldaki kültürel ortam ve etkinliklerle cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların, bir şekilde öğrencilere taşıdığını ileri sürer.

Tan'a göre eğitim ve toplumsal cinsiyet ilişkisi sadece kızların okullaşma oranları, kadınların eğitime erişim imkanları gibi sayısal eşitsizlikten daha fazlasını barındırmaktadır. Kadınların eğitime erişim engellerinden birisi nasıl toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili bir durumsa, eğitime ulaşmış olanların ne ölçüde yararlandıkları eğitim ortamındaki cinsiyetçi yaklaşımlar ve pratiklerle ilgili bir durumdur. Cinsiyete dayalı meslek seçiminin bir şekilde ilk öğrenme deneyimlerinden etkilendiği ve daha sonraki gerek eğitim gerekse meslek seçimlerini etkileyen kalıp yargılara dayandığı bilinmektedir (Akt, Sayılan,2004).

Bu noktada hazırlanan ders kitapları içerdiği bilgiler aracılığıyla toplumsal gerçekliğin belli bir açıdan kurulmasının önemli araçlarıdır. Ders kitaplarındaki bilgiler ve değerler, belirli bir bakış açısına göre kurulan bir toplumsal gerçeklik imgesi sunar. Her iki cinsi de toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara uygun roller, mekânlar ve eylemler içinde sınırlayarak, cinsiyetçi bakış açısını yeniden üretir. Toplumsal cinsiyet temelinde kadın ve erkek işi tanımlanır , kadın daha çok ,bakım veren ev işleriyle ve annelik pratikleriyle bağlantılı işlerle tanımlanırken, erkek ise kamusal alanda daha üretken ve yaptıkları işlerle daha geniş roller içerisinde tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, hem geleneksel düşünüş biçimlerini pekiştirmekte, hem de kızların eğitsel ve meslekî ideallerine ve seçeneklerine ilişkin oldukça sınırlı bir çerçeve sunmaktadır (Esen, 1998: 102). Bu haliyle ders kitapları ataerkil güç ilişkilerinin yeniden üretimine de bir yanıyla katkıda bulunur.

Helvacıoğlu (1996:17), Türkiye’de ders kitapları ile ilgili yaptığı araştırmada, cumhuriyetin kuruluşundan 1950’lere kadar ders kitaplarının daha modern, akılcı, eşitlikçi ve kadının kamusal alana çıkmasını önemseyen bir içerikte olduğunu, ancak

bu tarihten sonra ders kitaplarındaki kadınlık imgeleri ve cinsiyetçi işbölümünün açıkça müfredata girdiğini ileri sürer. Bu ders kitaplarındaki resimlerde ve anlatımlarda, kadınlara toplumsal yaşamda edilgen, erkeklere ise etken kimlikler verilmiştir. Kız ve erkek çocuklar da bu cinsiyetçi ve ev içi iş bölümünden payına düşeni almaktadır. Örneğin 1971’de Kolay Alfabe kitabında kız çocuğu yemek masasını silerken, aynı resimde erkek çocuk ise yere oturmuş kitap okuyor. Ders kitapları örneklerinde kız çocuklarının işleri annelerinden çok, ders kitaplarından öğrendiği görülüyor. Helvacıoğlu (1996:23)’na göre, bütün bunlarla kız çocuklarının bilme, isteme ve merak etme yetilerinin, düşünce dünyalarına hiçbir şey katmayacak ev içi alanlara yönlendirilmeleri amaçlanmaktadır ve bu düşünceler devletin okullarında okutulan ders kitaplarına rastlantı sonucu girmemiştir.

Okul ortamı içinde, cinsiyetçi kültür ve pratiklere bakıldığında, okuldaki cinsiyetçi iklimin sürmesinde öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir. (Sayılan) Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin cinsel rollerle ilgili kalıp yargıları ileten ve yönlendiren bireyler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler farkında olmadan kız ve erkek öğrenciler için farklı beklenti içine girerler ve farklı davranırlar. Özellikle cinsellik ve cinsel ahlakla ilgili kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla baskıya maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Özkazanç ve Sayılan, 2008,). Gene bu konuyla ilgili Fagot’un yaptığı araştırmada da benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Fagot, öğretmenlerin çocuklara cinsiyetlerine göre tepkide bulunduklarını belirtmiştir. Kız çocuklarının konuşma, jest, mimik gibi sosyal iletişim tekniklerine, erkeklerin ise saldırganca tutumlarına tepkide bulunmaktadırlar. Bu etkileşim biçiminin sonucu olarak kızların iletişim kurma yetenekleri artarken, erkeklerin ise fiziksel saldırganlık düzeyleri artmıştır. (Fagot, 1976:556).

Uncht ve Dwect’e göre, kızlar küçük sınıflarda erkek akranlarına göre daha avantajlıdır. Ancak bu avantaj kısa sürer, üniversite yıllarında kızların başarı düzeyleri düşer, erkeklerin başarı düzeyi kızlara oranla artar. Bu sonuç öğretmenlerin kız öğrencileri pasif ve bağımlı olmaya yönlendirmeleriyle açıklanmaktadır. Ayrıca kızların pasif ve bağımlı olarak yönlendirilmeleri onların birikimsel olarak üniversiteye doğru akademik başarılarını olumsuz etkileyebilir. Çünkü bağımlılık

entelektüel yetenek için zararlıdır. Bağımsızlık ise aktivite, rekabet, problem çözme ve yüksek düzeyde başarı için gereklidir (Coşkun, 2002). Birçok toplumda yüksek başarının kadınsı olmayan özellikler olarak gösterilmesi ya da kadınlar için önemli amaçlar olarak görülmemesi sonucu, kızların başarı konusundaki motivasyonunun olumsuz şekilde etkilendiği düşünülmektedir.

Okul kültürü içinde yer alan öğrenciler arasındaki oyunların ve aktivitelerin de toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Genelde kız ve erkek öğrenciler cinsiyetine uygun olarak tanımlanan etkinliklerle ilgilenir ve bunlara güdülenirler. Kız öğrenciler için çoğunlukla duygusal ve estetik özelliklerin ön plana çıktığı aktiviteler seçilirken, erkek öğrenciler için fiziki güç gerektiren, şiddet ve otoriteyi çağrıştıran aktiviteler seçilir. Bu oyunlarda öğrenciler genelde kendi hemcinsleriyle oynamayı tercih ederler. Bu durum özellikle kişinin ergenliğe girmesi ile beraber daha da belirginleşir. Bu dönemde sınıf içinde kızların davranışları hem öğretmenler hem de erkek arkadaşları tarafından kısıtlanır.

Sonuç olarak Sayılan (2009,), okulun, örtük olarak var olan cinsiyetçilik nedeniyle kadınlar açısından eşitsizliği arttırıcı ve cinsiyetçiliği destekleyen bir yanı olduğunu ileri sürer. Özel kamusal ayrımından yola çıkarak, cinsiyetsizlik varsayımı üzerinden işleyen okulun resmi kültürü, aslında cinselliğin hem hiçbir yerde hem de paradoksal olarak her yerde olduğu açık ve gizli bir cinsel rejime sahip bir alanıdır. Cinsel kimliklerin okuldaki kuruluşu, okulun kendine özgü kontrol dinamikleri içinde gerçekleşir. Ders programları ve materyalleri, öğretmenlerin tutumu ve eğitimdeki uygulamalarla cinsiyetçilik yeniden üretilmektedir.

1.4.3. Akranlar

Çocuklar büyüdükçe aileden koparak kendi bağımsızlıklarını kazanmaya çalışırlar. Bu durum çocuk büyüyüp ergenliğe geldiğinde daha belirgin bir hal almaya başlar. Bütün toplumlarda çocuklar ve özellikle de ergenler akranlarıyla vakit geçirirler. Daha önceki dönemlerde yetişkinler ve çocuklar gün boyunca birbirlerinden yalıtılmış olmadıkları için, çocuklar arasındaki etkileşimin çoğu ana babalarının varlığı eşliğinde oluşmaktaydı ve topluluk içinde değişik yaş gruplarıyla

bir araya gelebilmekteydiler. Ancak Modernleşmeyle beraber bu yaşam biçiminde değişiklikler olmaya başladı. Özellikle Batı toplumlarında bireyler yaşa göre ayrılmaya başladı. Burada okullaşma oranının artmasının bu ilişki biçiminde önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Bugün de daha az sanayileşmiş toplumlarda ve Asya ülkelerinde, genç insanlar günlerinin büyük bir bölümünü ana babalarıyla etkileşim halinde geçirmektedirler. Örneğin, Hindistan'da ergenler uyanık oldukları zamanın yaklaşık % 40'ını aile üyeleriyle geçirmektedirler. Oysa ABD'de ergenler, lisede ilerleyen yıllardan başlayarak uyanık oldukları zamanın % 15'inden daha azını aileleriyle geçirmeye başlamaktadırlar (Larson ve Verma, 1999, akt. Steinberg, 2007).

Steinberg (2007:186)'e göre Amerikan toplumu yaşa göre ayrılmıştır. Yaşa göre ayrılmışlığın okullarımızın, işimizin ve nüfus yapılandırılma biçimleriyle ilişkisi vardır. Çocuklar 5 yaşında okula başladıkları zamandan 18 yaşında mezun oluncaya kadar kendi yaşitlarındaki kişilerle bir araya gelirler ve akrabaları dışında, kendilerinden daha büyük ya da daha genç kişilerle çok az etkileşimleri olur. Çünkü okullar, çocukların arkadaşlıklarını belirlemede önemli olmaya başlamıştır. Bu gruplaşmalar bazen okuldan sonraya, hafta sonuna ve tatil etkinliklerine taşınır. Yani çocuklar ve ergenler akranlarıyla herkesten daha fazla vakit geçirmektedirler. Bugün Türkiye'de de okullaşma oranının artmasıyla çocuklar zamanlarının büyük çoğunluğunu okulda geçirmektedirler. Özellikle büyük kentlerde bu durum daha yaygındır. Dolayısıyla çocuklar ve ergenler en fazla zaman geçirdikleri kişilerden daha çok etkilenirler. Cinsiyet rollerinin kazanılmasında akranların etkisi olduğu birçok araştırmacı tarafından kabul edilmiştir. Özellikle ergenlik döneminde kimlik edinme süreciyle birlikte gencin aileden uzaklaşarak daha çok akranlarına yöneldiği, onlarla daha fazla vakit geçirdiği bilinmektedir. Bu nedenle kişiler, aileden, okuldan olduğu kadar, akranlarından da erkeksi ve kadınsı rolleri öğrenebilmektedir.

Akranlar cinsel rollerle ilgili oldukça belirleyici etkiye sahiptir. Örneğin, kendi cinslerinden birinin cinsiyet kalıp yargılarına uymayan bir davranışı yaptığını gördüklerinde tepkide bulunurlar, Bu konuyla ilgili Kulaksızoğlu (2002:50), ergenlikteki arkadaş grubunun onayının kişinin cinsel tavrı ve tutumu üzerinde

önemli bir etkisinin olduğunu ve akranların kendi cinsiyetlerine uygun davranışlar gösterenleri onaylayarak veya göstermeyenleri onaylamayarak cinsel rollere katkıda bulunduklarını ileri sürmüştür.

Aslında her yaşta birey cinsiyet rolleriyle ilgili akran baskısıyla karşılaşmakla birlikte, bu baskının çocuğun ergenliğe girmesiyle beraber daha da arttığı çeşitli araştırmalarca saptanmıştır. Üstelik cinsiyet rolleri konusunda erkek çocukların cinsiyet rollerine uymadıklarında, bazen kız çocuktan daha fazla baskıya maruz kaldıklarını ve küçümsendikleri bilinmektedir. Örneğin, erkek çocuk biraz kibar konuştuğunda, ‘kız gibi konuşuyorsun’ denilerek küçümsenir ve bazen bu tür çocukların cezalandırılarak grup dışına itildiği de görülür. Adams (1995:266-267)'a göre, ergenliğin başlamasıyla kızlarda, toplumsal olarak başarılı olması, erkeklere çekici gelmesi ve ‘erkeksi’ etkinlik ve ilgilerden vazgeçmesi aranır. Bu dönemde hoş görülebilir davranış sınırları yetişkinler tarafından daraltıldığı gibi akranları tarafında da daraltılır. Erkekler kadınsı ilgi ve davranış gösterdiklerinde, hoşgörüsüyle karşılanmazlar; erken yaşlardan başlayarak yetişkinler ve akranlar bebekleri seven bir erkeğe olumsuz davranırlar. Kız gibi bir oğlan olmak, oğlansı bir kız olmaktan daha kötüdür.

Huston-Stein ve Welch’e göre, akranlar genellikle cinsiyet rollerinin benimsenmesi konusunda baskı uygularlar. Bu konuda erkek çocuklar kız çocuklardan daha fazla baskıya maruz kalır. Kızlar diğer kızların erkek çocukların oyuncaklarıyla oynamalarına ya da erkeksi faaliyette bulunmalarına itiraz etmez görünmektedir. Öte yandan erkek çocuklar, kız çocukların faaliyetlerine katıldıklarını gördükleri zaman diğer erkek çocukları eleştirirler (akt. Adams, 2001).

Akran grubu, çocuğun cinsiyetine uygun davranışlarını destekler. Genelde oyunlarda cinsiyetçi yaklaşım göze çarpar. Karma gruplar yerine kızlar kızlarla, erkekler erkeklerle oynamayı tercih eder. oyunların düzenlenmesi cinsiyete göre olur. Oyunlarında kız oyunu erkek oyunu diye ayırım yaparlar. Kız oyunu oynayan bir erkek çocuğunu, diğer erkek çocuklar gruplarına almak istemezler. Ya da kendi cinsiyetlerinden arkadaşlarını karşı cinsiyetin oyunu ile ilgilenmemesi doğrultusunda uyarırlar.

1.4.4. Kitle İletişim Araçları

Toplumsal dönüşüm ve teknolojinin gelişmesiyle beraber kitle iletişim araçları, insan yaşamında oldukça önemli ve vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Günümüzde insanlar pek çok bilgiye kitle iletişim aracılığıyla ulaşmaktadırlar. Kitle iletişim araçları bu bilgiyi geniş kitlelere yayarken aynı zamanda birtakım ideolojileri, görüşleri, düşünceleri de empoze ederler. Bu noktadan hareketle Bennet, kitle iletişim araçlarının, bilgiyi objektif bir görüntü süsü vererek, profesyonel bir seçim, ayıklama ve sunumla, egemen ideolojinin ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden ürettiğini ileri sürer (Uslu, 2000:26). Dolayısıyla kitle iletişim araçları bilgiye ulaşmada en kestirme ve en kolay yol olmakla birlikte bilgiyi saptırmak, değiştirmek ya da istenen biçimde sunmak açısından da en tehlikeli araçlardır.

Kitle iletişim araçları çocukluktan itibaren bireylere birtakım bilgilerin ulaşmasında en etkili araçlardır. Artık toplumsal yaşamla ilgili birçok şey buradan öğrenilmektedir. Çocuk kendi çevresinden gözlemlediği ve içselleştirdiği bilgiyi kitle iletişim araçları aracılığıyla pekiştirir. Kitle iletişim araçlarının özellikle televizyonun genç yaştaki bireylerin toplumsallaşma sürecinde çok büyük bir etkiye sahip olduğu birçok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir (Arslan, 2004:2).

Kültürel değerlerin aktarılmasında kitle iletişim araçları özellikle televizyon önemli bir role sahiptir. Yapılan araştırmalara göre bireylerin eğitim kurumları dışında en fazla farklı davranış, düşünüş modelleri ile karşılaştığı zaman dilimi televizyon karşısında geçirilen zaman dilimidir. Nielsen Media Research'ın yaptığı araştırmada, okul öncesi çocukların bir hafta içinde toplam otuz saat televizyon karşısında olduklarını ve uyumak dışında vakitlerini televizyon karşısında geçirmek istediklerini ortaya koymuştur. Gene bu araştırma sonuçlarına göre, bu çocuklar on altı yaşına geldiklerinde bu yaşa kadar okula gittikleri saatlerin toplamından daha fazla saat televizyon izlemiş olacaklardır (Akt. Sabuncuoğlu, 2006).

Kitle iletişim araçları toplumsal cinsiyet algısının yerleşmesinde ve sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Çeşitli kitle iletişim araçlarında özellikle televizyonda, kadın ve erkeğin cinsel rollerinin neler olduğu konusunda açık mesajlar

verilmektedir. Araştırmaların pek çoğu çocukların cinsiyet kalıp yargıları, aile içi roller, cinsiyetlere özgü pek çok niteliklere dair birçok bilgiyi televizyondan öğrendiklerini ortaya koymuştur. Çocuklukta ailede kazanılmaya başlanan erkek ve kadın algısının pekişmesinde son derece önemli veriler görsel, işitsel ve yazılı yöntemlerle bireylere ulaşılır ve onları yönlendirir. Bireyler çevrelerinde gözlemledikleri bu rolleri içselleştirerek model alırlar.

Kulaksızoğlu (2002:49).’na göre, televizyondaki erkek oyuncular daima kadınlardan baskın, saldırgan, rekabetçi, bağımsız ve girişken olarak gösterilmekte buna karşılık kadınlar daha edilgen kişiliklerde sergilenmektedir Kadınlar bedensel açıdan öne çıkarılırken erkeklerin daha çok zihinsel başarılarının vurgulandığı dikkat çekmektedir. Archer ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada da (1983), benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Erkekler daha çok zihinsel özellikleri ve başarılarıyla ön plana çıkarken, kadınlar ise daha çok fiziksel görünüşleri ve güzellikleriyle ön plana çıkmışlardır (akt. Dökmen, 2004:142).

Günümüzde etkisi giderek artan sosyal medya uygulamalarında da toplumsal cinsiyet etkisi kendisini göstermektedir. Sosyal paylaşım sitesi üzerinden yapılan paylaşımların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkisini inceleyen Rose çalışmasında, her iki cinsten kişilerin paylaşımlarının farklı olduğunu tespit etmiştir. Burada kadınların, daha çok arkadaşları, ailesi gibi bağımlı ve çekici görüldüğü fotoğrafları tercih ettiğini erkeklerin ise daha aktif, bağımsızlık ve başarı özelliklerini ön plana çıkaran fotoğraflar tercih ettiğini gözlemlemiştir (akt., Bilgiz, 2018)

Kitle iletişim araçlarının bu cinsiyetçi yanı son yıllarda feminist hareket içinde yer alan kişilerin de dikkatini çekmiş ve eleştirilmeye başlanmıştır. Bu amaçla Türkiye’de MEDİZ² medyanın cinsiyetçi tutumuna dikkat çekmek amacıyla ‘ Medyada Cinsiyetçiliğe Son Kampanyası’ düzenlemiştir. Bu çerçevede çeşitli kitle

² MEDİZ (Medya İzleme Grubu) medyanın cinsiyetçi tutumuna dikkat çekmek ve medya eliyle yeniden üretilen toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla mücadele edebilmek için 23 kadın örgütünün girişimiyle, 2008 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Bu grup 25 Nisan- 25 Mayıs tarihleri arasında ‘Medyada Cinsiyetçiliğe Son’ kampanyası başlatmış, bu çerçevede çeşitli kampanyalar, konferanslar ve çalıştaylar düzenlemiştir. Avrupa komisyonu tarafından desteklenen kampanya, Friedrich Ebert Stiftung, Mama Cash, Global FundForWomen’in katkılarıyla ve Filmmor Kadın Kooperatifi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi ortaklığıyla gerçekleştirilmiştir.

iletişim araçlarında kadının nasıl temsil edildiğine bakılmış ve mevcut cinsiyetçi söylemin nasıl sürekli üretildiği araştırılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda medyada cinsiyetçi bakış açısının oldukça yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Kitle iletişim araçlarında kadının sunumunun artan teşhir, magazinleştirme, cinsiyetçi önyargıları yineleme, şiddetin magazinleştirilmesi, erotikleştirilmesi ve pornografi üretimi şeklinde tüm kadınların bedensel, zihinsel ve duygusal bütünlüğüne zarar verdiği ve cinsiyetçiliği beslediği sonucuna varılmıştır. (MEDİZ)

Sonuç olarak medya erkeği karar mekanizmalarında ve daha güçlü, kadını ise doymak bilmez bir tüketici, bağımlı ve kıskanç göstererek ataerkil ideolojiyi yaygınlaştırmaktadır. Kitle iletişim araçlarının, cinsiyete ilişkin kalıp yargıların ve önyargıların devamındaki etkisi göz ardı edilemez. Bu etki zamana bağlı olarak kültürden kültüre değişim gösterse de, genel örüntü değişmemektedir. Genel örüntüdeki süreklilik, kadınların daha zayıf bir statüde algılanmalarında ve bu durumun yeni kuşaklara aktarılmasında etkili olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

2.1. Problem

Bütün toplumlarda çeşitli nedenlerden kaynaklı eşitsizlikler görülmektedir. Bunlar arasında sınıf, ırk, etnik köken, cinsiyet, din, zenginlik en yaygın rastlanan eşitsizlik kaynağı olarak değerlendirilebilir. Bu eşitsizliklerden birisi de toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliktir. İnsan nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar sırf cinsiyetleri nedeniyle bilinen tarihten beri çeşitli biçimlerde ayrımcılığa uğramakta ve ezilmektedir. Toplumsal cinsiyet, erkeklerle kadınlara farklı roller yükleyen ve diğer eşitsizlik türlerinde olduğu gibi toplumsal olarak oluşturulan ve sürekli olarak değişime uğrayan bir kavramdır (Berktaş,2000:16). Biyolojik farklılığa dayandırılarak inşa edilen toplumsal cinsiyet aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirler. Bora (ty.s,2), kadınlarla erkeklerin farklılıklarına basitçe bir farklılık olarak bakılmaması gerektiğini, bunun aynı zamanda eşitsizliğe ve ayrımcılığa zemin hazırlayan bir durum olduğunu söyler. Kadın ve erkeklerin birbirlerinden tamamen iki farklı cins olduklarına dair oldukça yaygın, değiştirilemeyen ve tartışılmaz yargılar vardır. Bu durum toplumlar arasında yoğunluk ve biçim açısından farklılık gösterse de her toplumda yaşanmaktadır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet, akademik alanda yakın dönem çalışmalarına kadar üzerinde yeterince durulmayan bir konudur. Dökmen (2004:28), batıda ilk dönemlerde yapılan araştırmaların daha çok erkek cinsiyet kimliğinin özelliklerine odaklandığını belirtmektedir. Bu alanlardaki çalışmalarda, cinsiyet temelli özellikle kadınlara yönelik kalıp yargılar, ayrımcılık, toplumsal cinsiyet gibi konulara çok fazla yer verilmemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin politik bir konu olarak gündeme getirilmesi oldukça yenidir. Bu alanla ilgili çalışmalar 1970’lerde özellikle feminist hareketin gelişmesiyle beraber yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Feministler öncelikle bilimin erkek egemen yapısını ve sadece erkek deneyimlerinin tanımlandığı alanları eleştirmiş ve kadınların deneyimlerini daha görünür kılmak ve kendileri için bilgi konusunda bir şeyler yapmak adına hem doğa bilimlerindeki hem de sosyal bilimlerdeki var olan cinsiyetçiliği eleştirmeye başlamışlardır. Bu süreç sonucunda

‘kadın araştırmaları’ adı altında yeni bir disiplin ortaya çıkmış ve kadınlarla ilgili geniş bir literatür oluşmaya başlamıştır (Çakır ve Akgökçe, 1995). Özellikle son yıllarda toplumsallaşma sürecinde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nedenlerini anlamaya çalışan ve sorunun çözümlüne katkı sunmayı amaçlayan pek çok araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de kadınlara ve toplumsal cinsiyete yönelik çalışmalar 1980’lerden bu yana yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu çalışmalar, kadın sorununa katkı sunduğu gibi yerleşik toplumsal algının değişim ve dönüşümünde de etkili olmuştur (Altınay; Arat, 2007:12). Bu noktada toplumsal cinsiyet kavramı kadınlara yönelik baskıları doğru şekilde tanımlamak, biyolojiye dayandırılan cinsiyetçi yaklaşımları ters düz etmek açasından oldukça önemli bir kavram olmuştur.

Toplumsal cinsiyetle ilgili yapılan araştırmalarda kadın ve erkek rolleri arasında hem tarihsel hem de sosyal olarak eşitsizlikler olduğu, bu eşitsizliğin yol açtığı olumsuz sonuçlar ve nedenleri vurgulanmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarda erkek ve kız çocuklarının cinsiyet rollerini nasıl edindikleri, kız ve erkek çocuklarına farklı yaklaşım biçimleri, gençlerdeki kültürel kodlar, aile ideolojisi ve ebeveynlerin cinsiyetçi tutumu, çocukların toplumsallaşma süreçleri, yetişkin erkek ve kadına dönüşmelerini kapsayan araştırmalar bulunmaktadır (Laws, J.L. &Schwartz, P.1977, Oppenheimer, V.K. 1970, Barkley,R. Ullman). Bunun yanı sıra ev içi emeği, özel kamusal alanda ayrımcılık, iş olanakları, terfiler, iş yerlerindeki ayrımcılık vb. araştırmalar da mevcuttur

Toplumsal cinsiyet, toplumsallaşma ile birlikte aile, okul, arkadaş grupları, medya gibi sosyal çevreyle kurduğumuz ilişkiler aracılığıyla oluşturulan bir olgudur. Bu süreçte çocuğın içinde doğduğu toplum onun davranışlarını yaygın cinsiyet kalıp yargılarına göre şekillendirir. Böylece kadınlık ve erkeklik kalıp yargıları ortaya çıkar. Erkek ve kız çocukların cinsiyet rollerine göre davranması, biyolojik özelliklerinden daha çok toplumsallaşma ile aktarılan rolleri öğrenmeyle ilgilidir.Toplumsal cinsiyetin kazanılmasında, sosyo-demografik özellikler ve çeşitli kurumların etkisi konusunda son yıllarda oldukça fazla araştırmalar yapılmıştır (Yogev,2006; Çelik, Bekleviç, 2013; Öztürk, 2012; Kantoğlu ve ark.2018). Bu

nedenle araştırmanın problemini cinsiyete dayalı eşitsizlik ve ayrımcılığın kaynağını oluşturduğu düşünülen, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları algıları oluşturmaktadır.

2.2. Amaç

Toplumsal cinsiyet rolleri öğrenilmiş, sosyalleşme sürecinde kazanılan rollerdir. Bireyin kimliğinin kazanması sürecinde model aldığı, gözlemlediği çevre, onun kişiliğinin oluşmasında oldukça önemlidir. Bu sürecin incelenmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin edinilmesinde kaynak olan çevrelerin bilinmesi ve hangisinin daha baskın olduğunun ortaya konması toplumda var olan cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasında önemli bir adım olarak düşünülmektedir. İnsan hayatında önemli bir evre olan ergenlik dönemi, toplumsal rollerdeki değişiklikler açısından önemli bir dönemdir. Bu dönemde birey cinsel kimliğin gelişimiyle beraber, cinsel roller konusunda ayarlamalar yapar ve yavaş yavaş çevresinin de beklentisiyle cinsel kimliğinden beklenen rolleri içselleştirmeye başlar (Steinberg,2007:297). Dolayısıyla 14-15 yaş dönemleri toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılması ve cinsel kimlik edinme açısından oldukça önemli bir dönemdir.

Araştırma, ergenlik dönemindeki 14-15 yaş grubu kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetlere ilişkin kalıp yargılara yönelik algılarında bir farklılık olup olmadığını incelemek ve varsa bu farklılığa neden olan demografik etkenlerin neler olduğunu saptamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu temel hedef doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır.

1. Ergenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarına ilişkin algıları hangi düzeydedir?
2. Ergenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarına ilişkin algıları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Ergenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarına ilişkin algıları sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

3.1. Ailenin gelir durumuna göre

3.2. Anne babanın eğitim seviyesi

3.3. Anne babanın mesleği

3.4. Anne babanın doğum yeri

3.5. Anne babanın yaşadığı yer

4. Ergenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarına ilişkin algıları okudukları okula göre değişmekte midir?

2.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma İstanbul İli Kadıköy İlçesinde bulunan iki okulun 8. sınıfında okuyan 14-15 yaş grubundan 64 kız ve 52 erkek olmak üzere toplam 116 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini sadece 116 kişiden oluştuğu için veriler korelasyon ve iki yönlü varyans analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları sadece örneklem için geçerlidir. Bu sonuçlardan hareketle genelleme yapılamayacağı kabul edilmiştir. Anketlere katılan öğrenciler tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilmiştir.

Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değerlendirmelerini elde etmek üzere hazırlanan soru formu 28 soru ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla elde edilen veriler anket formundaki sorularla sınırlıdır.

2.4. Yöntem

Araştırma var olan durumu tespit etmeyi amaçlayan bir alan araştırmasıdır. Verilerin toplanmasında araştırma tekniklerinden “anket tekniği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır.

Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı t-testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında tek yönlü (Oneway) Anova testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Ölçekler arasındaki korelasyon ilişkileri aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilmiştir.

2.5. Veri Toplama Teknikleri

Anket sorularının hazırlanması ve ölçeğin belirlenmesi aşamasında, literatür taranarak bu tutum ve düşünceleri ifade ettiği düşünülen ve daha önce yapılan diğer araştırma ve ölçeklerde de yer alan sorulardan yararlanılmıştır. Anket formunun ilk bölümü yaş, cinsiyet, doğum yeri, anne babaların yaşı, eğitim durumu, mesleği gibi demografik özelliklerin yer aldığı sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili düşüncelerini ölçmek amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ifade eden sorular, kızlar ve erkekler için ayrı olmak üzere iki grupta düzenlenmiştir

Anket soruları, 5'li Likert Tipi Ölçek (her zaman katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum) kullanılarak hazırlanmıştır. Bu maddeler olumsuz (kalıp yargı taşıyan) yargılarda 5-4-3-2-1, olumlu (kalıp yargıdan uzak olan) yargılarda ise 1-2-3-4-5 değerlerini almıştır. Maddelerin öncelikle tek tek frekansları elde edilmiş ve kız-erkek öğrenciler ile iki okulun değerleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Daha sonra kızlar ve erkeklere ilişkin kalıp yargısal değerlerde, okul ve cinsiyete göre ortalamalar arasında fark olup olmadığına iki yönlü varyans analizi ile bakılmıştır.

Anket formu, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ortaya koymak üzere 20 soru ve cinsiyet kalıp yargılarını ölçmek için ise 56 sorudan oluşmaktadır. Analizlerde sosyo-demografik özelliklere ilişkin verilerin bir kısmı değerlendirmeye alınmamıştır. Cinsiyet kalıp yargılarını ölçen sorular kızlar için (28 soru) ve erkekler için (28 soru) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu grupta bulunan sorular belirli özelliklere göre alt gruplara ayrılmıştır. Bu kategoriler; Bem Cinsiyet Rolü Envanterine göre kadınsı ve erkeksi özelliklerle ilgili sorular, Oyun ve etkinliklerle

ilgili kalıp yargıları ölçen sorular, Meslek ve eğitimle ilgili kalıp yargıları ölçen sorular, Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin kalıp yargıları ölçen sorular ve Rol ve davranış beklentisi ile ilgili kalıp yargıları ölçen sorulardır.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE): Bem, 1974'te kendi ismiyle anılan cinsiyet rolü envanterini geliştirmiştir (Bem Sex Role Inventory-BSRI). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, Kadınlık, Erkeklik ve Sosyal kabul edilirlilik olmak üzere üç farklı ölçekten oluşmaktadır. Sosyal kabul edilirlilik ölçeği daha çok nötr bir bağlam oluşturması için kullanılmıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, daha sonra kavuncu tarafından 1987 yılında geçerlilik ve güvenirlilik çalışması yapılarak Türkiye toplumuna uyarlanmıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Kadınlık (K) ve Erkeklik (E) Ölçeklerinin Türkçeye uyarlanmış formunun psikometrik özelliklerini tespit etmek amacıyla yapılmış çalışmada, BCRE'nin faktör analizi, madde analizi, geçerlilik ve güvenirlilik çalışmaları için 989 kadın ve erkek katılımcılardan veriler toplanmıştır. Daha sonra Kandiyoti, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin geçerliliğini saptamak amacıyla Cinsiyet Rollerini ile ilgili Kalıp Yargı Ölçeği kullanarak geçerlilik ve güvenirlilik çalışması yapmıştır. Sonuç olarak Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Kadınlık ve Erkeklik ölçeklerinin geçerli ve güvenilir olduğu yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır (Dökmen, 1999)

A. Bem Cinsiyet Rolü Envanterine göre kadınsı ve erkeksi özelliklerden bazılarına ilişkin ifadeler;

- 1-Soru 2 Çekingenlik
- 2- Soru 5 Korunmaya muhtaç
- 3- Soru 7 Saygılı
- 4- Soru 8 Korkak
- 5- Soru 13 Kavgacı

6- Soru 14 Güçlü ve cesur

7- Soru 17 Duygusal

8- Soru 18 Hareketli ve atılgan

9- Soru 20 Hassas ve kırılgan

10- Soru 21 Terbiyeli ve ağırbaşlı

11- Soru 22 Dış görünüşüne önem veren

12- Soru 24 Haklarını savunan

B. Oyun ve etkinliklerle ilgili sorular

1- Soru 1 Birlikte oyun oynama

2- Soru 6 Fiziksel güç ve dayanıklılık gerektiren spor aktivitelerini iyi yapma

3- Soru 16 Farklı oyunlar oynama

4- Soru 19 Farklı sosyal faaliyet seçme

C. Meslek ve eğitimle ilgili sorular

1- Soru 9 Farklı meslek seçme

2- Soru 11 Eğitimde öncelik

3- Soru 15 Eğitimin daha önemli olması

4- Soru 23 Yönetimle ilgili işlerde iyi olma

5- Soru 25 iyi meslek sahibi olacak şekilde yetiştirilme

6- Soru 26 iyi idareci ve patron olma

D. Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular

- 1- Soru 3 Temizlik yapma
- 2- Soru 4 internet kafeye gitme
- 3- Soru 27 Tamir ve onarım işlerinde iyi olma
- 4- Soru 28 Eve geliş gidiş saatlerine dikkat etme

E. Rol ve davranış beklentisi ile ilgili sorular

- 1- Soru 10 Oturmasına kalkmasına dikkat etme
- 2- Soru 12 iyi bir eş ve anne/baba olacak şekilde yetiştirilme

Anket sorularının oluşturulmasında; Peters, J.F.,(1994), 1993, Henry, C.S., 1994, 1995, Yücel, E., 2000, Girginer, H.U.,(1994), Akgün, E.,(2000, Dörtköseoglu, G., 2002, Yogev P'nin, 2006 çalışmalarından faydalanılmıştır.

Araştırmanın teorik çerçevesi oluşturulduktan sonra, Anket formu milli eğitim müdürlüğü ve okul idarelerinden gerekli izin alınarak araştırmacının gözetiminde sınıflarda uygulanmıştır.

2.6. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini, İstanbul ilindeki ilköğretim okullarının 8. sınıflarında okuyan 14-15 yaş grubu ergenler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem yöntemi seçilmiştir. Örneklemini, İstanbul'da bulunan ve farklı sosyal-demografik düzeyleri temsil ettiği kabul edilen Mustafa Mihriban Boysan ve Kaptan Hasan Paşa ilköğretim Okulu 8. Sınıfında okuyan 14-15 yaş grubunda olan 64 kız 52 erkek olmak üzere toplam 116 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada bu yaş grubunun ele alınmasındaki temel neden cinsiyet özelliklerinin kazanıldığı ve kimlik arayışlarının yoğunlaştığı bir dönem olmasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırma, toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpları hakkında kız ve erkek ergenlerin görüşlerini öğrenmek için içinde bulundukları sosyo-demografik koşullar da analize dahil edilerek yapılmıştır. Cinsiyet rollerinin kazanılmasında toplumsal yapıyı oluşturan çeşitli öğeler belirleyici olmaktadır. Bunlar sosyo-ekonomik koşullar, anne baba eğitim seviyesi, gelir durumu, cinsiyet gibi farklı etkenlerdir. Ergenin içinde bulunduğu sosyal çevresinin onun toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıplarını ne kadar etkilediği sorusundan hareketle İstanbul ili Kadıköy ilçesinde bulunan ve farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olduğu düşünülen iki okul seçilmiş ve bu okulların sekizinci sınıfında okuyan 14-15 yaşlarında öğrencilere anket uygulanmıştır. Bu okullar Mustafa Mihriban Boysan İlköğretim okulu ve Kaptan Hasan Paşa ilköğretim okuludur.

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerden toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır. Araştırma için hazırlanan anket iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde çocukların sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek amacıyla 20 soru sorulmuştur. İkinci bölümde ise öğrencilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili düşüncelerini öğrenmek amacıyla kızlar ve erkekler için aynı soruların sorulduğu 28 sorudan oluşan toplam 56 soru sorulmuştur. Bu gruptaki sorular Bem Cinsiyet Rolü envanterinde yer alan kadınsı ve erkeksi özelliklerle ilgili (sorular 2,6,8,10,15,16,19,20,22,23,24,26) meslek ve eğitimle ilgili (sorular 11,13,17,25,27,28), oyun ve etkinlikler ilgili (sorular 1,7,18,21), rol ve davranış beklentileri ile ilgili (sorular 12,14), ev içi - ev dışı ve bağımsızlıkla ilgili (sorular 3,4,29,30) sorular şeklinde gruplandırılmıştır.

3.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Aşağıdaki tablolarda öğrencilerin cinsiyeti, anne baba eğitimi, hanenin aylık

geliri, anne baba meslekleri, anne babanın doğduğu yer, birliktemi ayrı mı yaşadığı, evde kimlerle birlikte yaşadığı ve kaç kardeş olduğu gibi bilgiler yer almaktadır. Sosyo-demografik özellikler analiz edilirken bazı veriler değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo1. Örneklem Grubunun Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)
Kızlar	64	55,2
Erkekler	52	44,8

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı **Tablo**'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 64'ü (% 55,2) kız, 52'si (% 44,8) erkek olmak üzere her iki okulda toplam 116 öğrenci örneklemini oluşturmaktadır.

Tablo2. Örneklem Grubunun Kendisi İle Birlikte Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

Kardeş sayısı	Frekans	Yüzde (%)
Bir kardeş	27	23,3
İki Kardeş	30	25,9
Üç kardeş	28	24,1
Dört kardeş	12	10,3
Beş kardeş	10	8,6

Öğrencilerin kendileri ile birlikte kardeş sayısına göre dağılımı Tablo 2'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 27'sinin (% 23,3) bir kardeş, 30'unun (% 25,9) iki kardeş, 28'inin (% 24,1) üç kardeş, 12'sinin (% 10,3) dört kardeş, 10'unun (% 8,6) beş kardeş, 9'unun (% 7,8) altı kardeşli olduğu görülmektedir.

Tablo3. Örneklem Grubunun Anne Babasının Birlikte Yaşama Durumu Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)
Birlikte	101	87,1
Boşanmış	15	12,9

Öğrencilerin anne babasının birlikte yaşama durumu göre dağılımı tablo 3'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 101'inin (% 87,1) anne babasının birlikte yaşadığı, 2'sinin (% 1,7) anne babasının ayrı yaşadığı, 13'ünün (% 11,2) anne babasının boşanmış olduğu görülmektedir.

Tablo4. Örneklem Grubunun Annesinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Anne Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Okur- yazar değil	11	9,5
Okur-yazar	7	6,0
İlkokul mezunu	40	34,5
Ortaokul mezunu	11	9,5
Lise mezunu	23	19,8
Üniversite mezunu	24	20,7

Araştırmaya katılan öğrencilerin annesinin öğrenim durumuna göre dağılımı Tablo 4'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 11'inin (% 9,5) okur- yazar olmadığı, 7'sinin (% 6,0) okur-yazar, 40'ının (% 34,5) ilkokul mezunu, 11'inin (% 9,5) ortaokul mezunu, 23'ünün (% 19,8) lise mezunu, 24'ünün (% 20,7) üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo5. Örneklem Grubunun Babasının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Baba öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Okur-yazar	9	7,8
İlkokul mezunu	33	28,4
Ortaokul mezunu	21	18,1
Lise mezunu	23	19,8
Üniversite mezunu	30	25,9

Araştırmaya katılan öğrencilerin babasının öğrenim durumuna göre dağılımı Tablo 5'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 9'unun (% 7,8) okur-yazar, 33'ünün (% 28,4) ilkokul mezunu, 21'inin (% 18,1) ortaokul mezunu, 23'ünün (% 19,8) lise mezunu, 30'unun (% 25,9) üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo6. Örneklem Grubunun Anne Yaşlarına Göre Dağılımı

Anne Yaşı	Frekans	Yüzde (%)
31-35 yaş	37	31,9
36-40 yaş	34	29,3
41-45 yaş	35	30,2
46 yaş ve üstü	10	8,6

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne yaşlarına göre dağılımı Tablo 6'da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 37'sinin (% 31,9) annesinin 31-35 yaş, 34'ünün (% 29,3) annesinin 36-40 yaş, 35'inin (% 30,2) annesinin 41-45 yaş, 10'unun (% 8,6) annesinin 46 yaş ve üstü yaşta olduğu görülmektedir.

Tablo7. Örneklem Grubunun Baba Yaşlarına Göre Dağılımı

Baba Yaşı	Frekans	Yüzde (%)
31-40 yaş	39	33,6
41-45 yaş	41	35,3
46 yaş ve üstü	36	31,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba yaşlarına göre dağılımı Tablo 7'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 39'unun (% 33,6) babasının 31-40 yaş, 41'inin (% 35,3) babasının 41-45 yaş, 36'sının (% 31,0) babasının 46 yaş ve üstü yaşta olduğu görülmektedir.

Tablo8. Örneklem Grubunun Annelerinin Doğduğu Yere Göre Dağılımı

Anne Doğum Yeri	Frekans	Yüzde (%)
Köy	51	44,0
İlçe	28	24,1
İl	37	31,9

Öğrencilerin annelerinin doğduğu yere göre dağılımı Tablo 8'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 51'inin (% 44,0) annesinin köyde, 28'inin (% 24,1) annesinin ilçede, 37'sinin (% 31,9) annesinin ilde doğduğu görülmektedir.

Tablo9. Örneklem Grubunun Babalarının Doğduğu Yere Göre Dağılımı

Baba Doğum Yeri	Frekans	Yüzde (%)
Köy	55	47,4
İlçe	24	20,7
İl	37	31,9

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının doğduğu yere göre dağılımı Tablo 9'da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 55'inin (% 47,4) babasının köyde, 24'ünün (% 20,7) babasının ilçede, 37'sinin (% 31,9) babasının ilde doğduğu görülmektedir.

Tablo10. Örneklem Grubunun Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı

Annenin Mesleği	Frekans	Yüzde (%)
Ev hanımı	81	69,8
Serbest Meslek (-)	10	8,6
Memur	10	8,6
Diğer	15	12,9

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre dağılımı Tablo10'da incelenmiştir. Meslek sınıflandırması yapılırken Türkiye İstatistik Kurumu internet sitesinde yer alan ISCO-88Uluslararası Standart Meslek Sınıflamasından faydalanılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 81'inin (% 69,8) annesinin ev hanımı, 10'unun (% 8,6) annesinin serbest meslek (-), 10'unun (% 8,6) annesinin memur, 15'inin (% 12,9) annesinin diğer mesleklere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo11. Örneklem Grubunun Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı

Baba Mesleği	Frekans	Yüzde (%)
İşçi	22	19,0
Hizmet Sektörü	26	22,4
Serbest Meslek (-)	29	25,0
Serbest Meslek (+)	22	19,0
Diğer	17	14,7

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleğine göre dağılımı Tablo11'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 22'sinin (% 19,0) babasının işçi, 26'sının (% 22,4) babasının hizmet sektörü, 29'unun (% 25,0) babasının serbest meslek (-), 22'sinin (% 19,0) babasının serbest meslek (+), 17'sinin (% 14,7) babasının diğer mesleklere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo12. Örneklem Grubunun Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Dağılımı

Ailenin Aylık Geliri	Frekans	Yüzde (%)
500 Lira	3	2,6
501-1000 Lira	39	33,6
1001-1500	19	16,4
1501-2000	16	13,8
2001-3000	13	11,2
3000 ve üzeri	26	22,4

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine göre dağılımı Tablo12'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 3'ünün (% 2,6) ailesinin 500 Lira, 39'unun (% 33,6) ailesinin 501-1000 Lira, 19'unun (% 16,4) ailesinin 1001-1500, 16'sının (% 13,8) ailesinin 1501-2000, 13'ünün (% 11,2) ailesinin 2001-3000, 26'sının (% 22,4) ailesinin 3000 ve üzeri aylık gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Örneklem Grubunun Oturdıkları Evin Mülk Durumuna Göre Dağılımı

Evin Mülk Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Ev sahibi	54	46,6
Kiracı	60	51,7
Lojman	2	1,7

Araştırmaya katılan öğrencilerin oturdukları evin mülk durumuna göre dağılımı 13'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 54'ünün (% 46,6) oturdukları evin sahibi olduğu, 60'ının (% 51,7) kiracı, 2'sinin (% 1,7) lojmanda oturduğu görülmektedir.

Tablo14. Örneklem Grubunun Evinde Anne, Baba Ve Kardeşlerinin Dışında Yaşayan Yakınlarına Göre Dağılımı

Evde Yaşayan Diğer Yakınlar	Frekans	Yüzde (%)
Yok	96	82,8
Büyük anne	6	5,2
Büyük baba	2	1,7
Her ikisi de	9	7,8
Baba ve annenin kardeşlerinden herhangi biri	2	1,7
Diğer	1	0,9

Araştırmaya katılan öğrencilerin evinde anne, baba ve kardeşlerinin dışında yaşayan yakınlarına göre dağılımı Tablo 14'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 96'sının (% 82,8) evinde anne, baba ve kardeşlerinin dışında yaşayan olmadığı, 6'sının (% 5,2) evinde büyük annesinin, 2'sinin (% 1,7) evinde büyük babasının, 9'unun (% 7,8) evinde hem büyükanne, hem de büyükbabasının, 2'sinin (% 1,7) evinde baba ve annenin kardeşlerinden herhangi birinin, 1'inin (% 0,9) başka aile bireyinin yaşadığı görülmektedir.

Tablo15. Örneklem Grubunun Ailesinde Kendisine Yakın Bulduğu Kişilere Göre Dağılımı

Kişinin Kendisine Yakın Bulduğu Kişiler	Frekans	Yüzde (%)
Anne	91	78,4
Baba	13	11,2
Kardeş	12	10,3

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailesinde kendisine yakın bulduğu kişilere göre dağılımı Tablo 15'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 91'inin (% 78,4) annesini, 13'ünün (% 11,2) babasını, 12'sinin (% 10,3) kardeşini ailesinde kendisine yakın bulduğu görülmektedir.

Tablo 16. Örneklem Grubunun Ailesinin Baskısını Hissettiği Konular Göre Dağılımı

Ailesinin Baskısını Hissettiği Konular	Frekans	Yüzde (%)
Arkadaş İlişkileri	16	13,8
Karşı Cinsle İlişkiler	11	9,5
Okul Yaşamı ve Dersler	60	51,7
Boş Vakitleri Geçirme Biçimi	29	25,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailesinin baskısını hissettiği konular göre dağılımı 16'da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 16'sının (% 13,8) arkadaş ilişkileri, 11'inin (% 9,5) karşı cinsle ilişkiler, 60'ının (% 51,7) okul yaşamı ve dersler, 29'unun (% 25,0) boş vakitleri geçirme biçimi konularında ailelerinden baskı hissettiği görülmektedir.

Tablo17. Örneklem Grubunun Kendi Cinsiyetinden Memnun Olup Olmama

Durumuna Göre Dağılımı	Frekans	Yüzde (%)
Kendi Cinsiyetinden Memnun olma		
Evet	115	99,1
Hayır	1	0,9

Araştırmaya katılan öğrencilerin kendi cinsiyetinden memnun olup olmama durumuna göre dağılımı 17'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin 115'inin (% 99,1) kendi cinsiyetinden memnun olduğu, 1'inin (% 0,9) kendi cinsiyetinden memnun olmadığı görülmektedir.

3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları İle İlgili Puanlarına İlişkin Bulgular

Yapılan araştırmada daha önce de belirtildiği gibi anket formunun sosyo demografik özelliklerden sonra gelen ikinci bölümünde; öğrencilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili düşüncelerini ölçmek amacıyla kızlar ve erkekler için aynı soruların olduğu iki bölüm bulunmaktadır. Bu bölümdeki analizde kızlar ve

erkekler için olan kısımları ayrı ayrı değerlendirilerek cinsiyet ve okul değişkenlerine bakılmış frekans dağılımları % olarak gösterilmiş iki grup karşılaştırılırken Gruplar arasında bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla da Anova testi yapılmıştır.

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Puanlarının Ortalamaları

	N	Ort.	S.s	Min.	Max.
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	116	3,345	0,472	2,091	4,455
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	116	1,841	0,858	0,500	4,250
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	116	1,506	0,582	0,333	3,167
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	116	2,789	0,752	1,000	4,750
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	116	4,172	0,895	1,500	5,000
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	116	2,692	0,406	1,481	3,556
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	116	2,909	0,497	1,727	4,091
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	116	2,739	0,787	1,250	5,000
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	116	3,787	0,648	2,000	5,000
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	116	3,459	0,689	2,000	5,000
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	116	2,974	0,911	0,500	5,000
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	116	3,165	0,386	2,185	4,222

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları puanlarının ortalamaları incelendiğinde; Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde yer alan kadınsı ve erkeksi özelliklere (çekingenlik, korunmaya muhtaç olma, saygılı, korkak, kavgacı, güçlü ve cesur, duygusal, hareketli ve atılgan, hassas ve kırılgan, terbiyeli ve ağırbaşlı olma vb) kızların sahip olup olmadığına ilişkin ortalama 3,345; Oyun ve etkinliklerle ilgili sorular (birlikte oyun oynama, fiziksel güç ve dayanıklılık gerektiren spor aktivitelerini iyi yapma, farklı oyunlar oynama, farklı sosyal faaliyet seçme) kızlar alt boyutu ortalaması 1,841; meslek ve eğitimle ilgili sorularda (farklı meslek seçme, eğitimde öncelik, eğitimin daha önemli olması, yönetimle ilgili işlerde iyi olma, iyi meslek sahibi olacak şekilde yetiştirilme, iyi idareci ve patron olma) kızlar alt boyutu ortalaması 1,506; ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorularda (temizlik yapma, internet kafeye gitme, tamir ve onarım işlerinde iyi

olma,eve geliş gidiş saatlerine dikkat etme) kızlar alt boyutu ortalaması 2,789; rol ve davranış beklentisi ile ilgili sorularda (oturmasına kalkmasına dikkat etme,iyi bir eş ve anne/baba olacak şekilde yetiştirilme) kızlar alt boyutu ortalaması 4,172; genel toplam cinsiyet puanı kızlar alt boyutu ortalaması 2,692 olarak bulunmuştur.

Erkeklerle ilişkin toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarını içeren sorularda ise Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde yer alan Kadınsı ve Erkeksi özelliklerden 12 sine erkeklerin sahip olup olmadığı soruları ortalaması 2,909; Oyun ve Etkinlikle ilgili sorularda Erkekler alt boyutu ortalaması 2,739; Meslek ve Eğitimle ilgili sorularda Erkekler alt boyutu ortalaması 3,787; Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorularda Erkekler alt boyutu ortalaması 3,459; Rol ve Davranış Beklentisi Erkekler alt boyutu ortalaması 2,974; Genel toplam cinsiyet puanı erkekler alt boyutu ortalaması 3,165 olarak bulunmuştur.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Eşleştirilmiş Grup T Testi Analizleri

Tablo19. Araştırmaya Katılan Kız Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Eşleştirilmiş Grup T Testi Analizi

Gruplar	N	Ort	Ss	t	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	64	3,334	0,510	5,295	0,000
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	64	2,858	0,541		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	64	1,699	0,746	-9,294	0,000
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	64	2,523	0,745		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	64	1,393	0,443	-23,624	0,000
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	64	3,544	0,610		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	64	2,602	0,695	-6,217	0,000
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	64	3,492	0,739		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	64	4,055	0,976	8,496	0,000
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	64	2,859	1,021		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	64	2,605	0,379	-7,857	0,000
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	64	3,055	0,405		

Kadınsı ve Erkeksi özellikler Kızlar - Kadınsı ve Erkeksi özellikler erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=5,295; p=0,000<0,05$). Buna göre; kadınsı ve erkeksi özellikler erkek puanı ortalaması, kadınsı ve erkeksi özellikler kadın puanı ortalamasından düşüktür.

Oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar - oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-9,294; p=0,000<0,05$). Buna göre; oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler puanı ortalaması, oyun ve etkinlikle ilgili sorular kadın ortalamasından yüksektir.

Meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar - meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-23,624; p=0,000<0,05$). Buna göre; meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler puanı ortalaması, meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar ortalamasından yüksektir.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar - ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-6,217; p=0,000<0,05$). Buna göre; ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler puanı ortalaması, ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar ortalamasından yüksektir.

Rol ve davranış beklentisi kızlar - rol ve davranış beklentisi erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark

istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=8,496$; $p=0,000<0,05$). Buna göre; rol ve davranış beklentisi erkekler puanı ortalaması, rol ve davranış beklentisi kızlar puanı ortalamasından düşüktür.

Genel toplam cinsiyet puanı kızlar - genel toplam cinsiyet puanı erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-7,857$; $p=0,000<0,05$). Buna göre; genel toplam cinsiyet puanı erkekler ortalaması, genel toplam cinsiyet puanı kızlar ortalamasından yüksektir.

Tablo20. Araştırmaya Katılan Erkek Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Eşleştirilmiş Grup T Testi Analizi

Gruplar	N	Ort	Ss	t	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	52	3,358	0,425	6,090	0,000
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	52	2,972	0,434		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	52	2,014	0,958	-9,088	0,000
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	52	3,005	0,761		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	52	1,644	0,698	-23,585	0,000
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	52	4,087	0,566		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	52	3,019	0,760	-2,736	0,009
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	52	3,418	0,628		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	52	4,317	0,767	7,238	0,000
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	52	3,115	0,738		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	52	2,799	0,417	-12,840	0,000
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	52	3,301	0,317		

Kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar - kadınsı ve erkeksi özellikler erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=6,090$; $p=0,000<0,05$). Buna göre; kadınsı ve erkeksi özellikler erkekler puanı ortalaması, kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanı ortalamasından düşüktür.

Oyun ve etkinlikle ilgili kızlar - oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-9,088;p=0,000<0,05$). Buna göre; oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler puanı ortalaması, oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar puanı ortalamasından yüksektir.

Meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar - meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-23,585;p=0,000<0,05$). Buna göre; meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler puanı ortalaması, meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar puanı ortalamasından yüksektir.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar - ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-2,736;p=0,009<0,05$). Buna göre; ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler puanı ortalaması, ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanı ortalamasından yüksektir.

Rol ve davranış beklentisi kızlar rol ve davranış beklentisi erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=7,238;p=0,000<0,05$). Buna göre; rol ve davranış beklentisi erkekler puanı ortalaması, rol ve davranış beklentisi kızlar puanı ortalamasından düşüktür.

Genel toplam cinsiyet puanı kızlar - genel toplam cinsiyet puanı erkekler ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark

istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=-12,840$; $p=0,000<0,05$). Buna göre; genel toplam cinsiyet puanı erkekler puanı ortalaması, genel toplam cinsiyet puanı kızlar ortalamasından yüksektir.

3.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Tablo 21. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Okuduğu Okul Değişkenine İlişkin Bulgular

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	3,505	0,394	4,015	0,000
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	3,174	0,491		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	2,054	0,917	2,861	0,005
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	1,612	0,731		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	1,592	0,584	1,657	0,100
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	1,414	0,571		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	3,013	0,786	3,475	0,001
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	2,549	0,637		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	4,267	0,885	1,176	0,242
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	4,071	0,902		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	2,848	0,344	4,647	0,000
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	2,525	0,404		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	2,973	0,537	1,434	0,154
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	2,841	0,445		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	2,929	0,860	2,795	0,006
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	2,536	0,647		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	3,861	0,638	1,273	0,206
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	3,708	0,655		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	3,417	0,701	-0,684	0,495
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	3,504	0,680		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	2,967	0,897	-0,091	0,928
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	2,982	0,934		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Sosyo-ekonomik düzeyi düşük okul	60	3,229	0,420	1,855	0,066
	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okul	56	3,097	0,337		

Araştırmaya katılan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler (çekingenlik, korunmaya muhtaç olma, saygılı, korkak, kavgacı, güçlü ve cesur, duygusal, hareketli ve atılgan, hassas ve kırılgan, terbiyeli ve ağırbaşlı olma) puanlarına bakıldığında kızlara ilişkin değerlendirmelerde yapılan t-testi sonucunda iki okul arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=4,01$; $p=0,000<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, öğrenim gördüğü okulun sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanları ($x=3,505$), öğrenim gördüğü okulun sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanlarından ($x=3,174$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmanın sonucuna göre yapılan t-testi öğrencilerin kızlara ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili algılarının okullar arasında anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre; oyun ve etkinlik ile ilgili maddelerde $t=2,86$; $p=0,005<0,05$ düzeyinde, ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin maddelerde $t=3,47$; $p=0,001<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu maddelere ilişkin değerlendirmelere bakıldığında sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okulun öğrencilerinin puanları, sosyo ekonomik seviyesi yüksek olan okulun öğrencilerinin puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

öğrencilerin meslek ve eğitimle ilgili kızlar puanları $t=1,657$; $p=0,100>0,05$ düzeyinde; rol ve davranış beklentisi kızlar puanları $t=1,176$; $p=0,242>0,05$ düzeyinde grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel toplam cinsiyet kızlar puanları ortalamalarının okuduğu okul değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=4,65$; $p=0,000<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, öğrenim gördüğü okulun Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin genel toplam cinsiyet puanı kızlar puanları ($x=2,848$), öğrenim gördüğü okulun sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin Genel toplam cinsiyet kızlar puanlarından ($x=2,525$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkeklere ilişkin değerlendirmelerinde, ortalamalarının okuduğu okul değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda kadınsı ve erkeksi özellikler erkek puanları ($t=1,434$; $p=0,154>0,05$), meslek ve eğitimle ilgili erkek puanları ($t=1,273$; $p=0,206>0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin erkek puanları ($t=-0,684$; $p=0,495>0,05$), rol ve davranış beklentisi erkek puanları ($t=-0,091$; $p=0,928>0,05$) ve genel toplam cinsiyet erkek puanları ($t=1,855$; $p=0,066>0,05$) grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkeklere ilişkin değerlendirmesinde, okuduğu okul değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda sadece oyun ve etkinlik ile ilgili erkek puanları ($t=2,80$; $p=0,006<0,05$), ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farka göre, öğrenim gördüğü okulun sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin oyun ve etkinlik ile ilgili sorular erkek puanları ($x=2,929$), öğrenim gördüğü okulun sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin oyun ve etkinlik ile ilgili sorular erkek puanlarından ($x=2,536$) yüksek bulunmuştur.

Bu bölümü genel olarak değerlendirdiğimizde farklı sosyo-demografik özelliklerin öğrencilerin kızlara ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında etkili olduğu görülürken, erkeklere ilişkin kalıp yargılarda anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir.. Literatürde yer alan ve daha önce toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili yapılan benzer araştırmalarda, sosyo-demografik özellikler açısından toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının farklılaşmadığını belirtirken, yapılan bu araştırmada kızlar açısından bu kalıp yargıların farklılık gösterdiği fakat erkeklere ilişkin var olan değerlerin hala devam ettiği tespit edilmiştir.

Tablo22. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları
Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	Kızlar	64	3,334	0,510	-	0,782
	Erkekler	52	3,358	0,425	0,278	
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Kızlar	64	1,699	0,746	-	0,049
	Erkekler	52	2,014	0,958	1,993	
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Kızlar	64	1,393	0,443	-	0,027
	Erkekler	52	1,644	0,698	2,251	
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Kızlar	64	2,602	0,695	-	0,003
	Erkekler	52	3,019	0,760	3,085	
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Kızlar	64	4,055	0,976	-	0,116
	Erkekler	52	4,317	0,767	1,583	
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Kızlar	64	2,605	0,379	-	0,010
	Erkekler	52	2,799	0,417	2,620	
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	Kızlar	64	2,858	0,541	-	0,220
	Erkekler	52	2,972	0,434	1,232	
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Kızlar	64	2,523	0,745	-	0,001
	Erkekler	52	3,005	0,761	3,427	
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Kızlar	64	3,544	0,610	-	0,000
	Erkekler	52	4,087	0,566	4,915	
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Kızlar	64	3,492	0,739	0,573	0,568
	Erkekler	52	3,418	0,628		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Kızlar	64	2,859	1,021	-	0,121
	Erkekler	52	3,115	0,738	1,564	
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Kızlar	64	3,055	0,405	-	0,000
	Erkekler	52	3,301	0,317	3,677	

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin kızlar ve erkeklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili değerlendirmelerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla yapılan t-testi sonucunda öğrencilerin kızlara ilgili toplumsal cinsiyet kalıp yargıları düşüncelerini değerlendirmede cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösteren bölümler ;

Oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar puanları, ($t=-1,99$; $p=0,049<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, erkek öğrencilerin oyun ve etkinlikle ilgili kızlar puanları ($x=2,014$), kız öğrencilerin oyun ve etkinlikle ilgili kızlar puanlarından ($x=1,699$) yüksek bulunmuştur.

Meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar puanı, ($t=-2,25$; $p=0,027<0,05$), Ortalamalar arasındaki farka göre, erkek öğrencilerin Meslek ve Eğitimle ilgili sorular kızlar puanları ($x=1,644$), kız öğrencilerin Meslek ve Eğitimle ilgili sorular kızlar puanlarından ($x=1,393$) yüksek bulunmuştur.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanı ortalamalarının grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=3,09$; $p=0,003<0,05$), erkek öğrencilerin Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin kızlar puanları ($x=3,019$), kız öğrencilerin kızlar puanlarından ($x=2,602$) yüksek bulunmuştur.

Genel toplam cinsiyet kızlar puanı ($t=-2,62$; $p=0,010<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, Erkek öğrencilerin Genel toplam cinsiyet puanı ($x=2,799$), kız öğrencilerin Genel toplam cinsiyet puanı kızlar puanından ($x=2,605$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kızlara ilişkin değerlendirmesinde kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanı ($t=-0,278$; $p=0,782>0,05$) ve rol ve davranış beklentisi kızlar puanları ($t=-1,583$; $p=0,116>0,05$). cinsiyet değişkenine bakıldığında ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Aynı soruların sorulduğu erkeklere ilişkin değerlendirmede ise, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu bölümler şunlardır: Oyun ve etkinlik ile ilgili sorular erkek puanları ($t=-3,43$; $p=0,001<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, erkek öğrencilerin oyun ve etkinlik ile ilgili erkek puanları ($x=3,005$), kız öğrencilerin oyun ve etkinlik ile ilgili sorular erkek puanlarından ($x=2,523$) yüksek bulunmuştur. Meslek ve eğitimle ilgili sorular erkek puanları ($t=-4,91$; $p=0,000<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, erkek öğrencilerin meslek ve eğitimle ilgili sorular erkek puanları ($x=4,087$), kız öğrencilerin meslek ve eğitimle ilgili sorular erkek puanlarından ($x=3,544$) yüksek bulunmuştur.

Genel toplam cinsiyet puanı erkekler ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t=-3,68$; $p=0,000<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, erkek öğrencilerin genel toplam cinsiyet puanı erkekler ($x=3,301$), kız öğrencilerin genel toplam cinsiyet erkekler puanından ($x=3,055$) yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin erkeklere ilişkin değerlendirmesinde, kadınsı ve erkeksi özellikler erkekler puanı ($t=-1,232$; $p=0,220>0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin erkekler puanları ($t=0,573$; $p=0,568>0,05$), rol ve davranış beklentisi erkekler puanları ($t=-1,564$; $p=0,121>0,05$) ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Sonuç olarak farklı cinsten olmak erkeklere ilişkin kalıp yargılarda anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmamasına rağmen kızlara ilişkin kalıp yargıları taşıma anlamında erkek öğrencilerin puanları daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 23. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	İlkokul mezunu ve altı	58	3,440	0,390	5,475	0,002
	Ortaokul mezunu	11	3,645	0,578		
	Lise mezunu	23	3,202	0,537		
	Üniversite mezunu	24	3,114	0,416		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	İlkokul mezunu ve altı	58	1,931	0,843	2,523	0,061
	Ortaokul mezunu	11	2,318	1,073		
	Lise mezunu	23	1,641	0,852		
	Üniversite mezunu	24	1,594	0,703		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	İlkokul mezunu ve altı	58	1,592	0,596	1,105	0,350
	Ortaokul mezunu	11	1,394	0,664		
	Lise mezunu	23	1,500	0,497		
	Üniversite mezunu	24	1,354	0,582		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	İlkokul mezunu ve altı	58	2,884	0,803	1,273	0,287
	Ortaokul mezunu	11	2,977	0,778		
	Lise mezunu	23	2,641	0,772		
	Üniversite mezunu	24	2,615	0,547		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	İlkokul mezunu ve altı	58	4,250	0,924	1,766	0,158
	Ortaokul mezunu	11	4,409	0,889		
	Lise mezunu	23	3,804	0,901		
	Üniversite mezunu	24	4,229	0,766		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	İlkokul mezunu ve altı	58	2,784	0,339	5,036	0,003
	Ortaokul mezunu	11	2,906	0,506		
	Lise mezunu	23	2,554	0,476		
	Üniversite mezunu	24	2,506	0,337		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	İlkokul mezunu ve altı	58	2,984	0,534	1,630	0,186
	Ortaokul mezunu	11	2,802	0,611		
	Lise mezunu	23	2,949	0,383		
	Üniversite mezunu	24	2,739	0,419		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	İlkokul mezunu ve altı	58	2,866	0,792	2,632	0,053
	Ortaokul mezunu	11	3,045	1,077		
	Lise mezunu	23	2,587	0,701		
	Üniversite mezunu	24	2,438	0,600		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	İlkokul mezunu ve altı	58	3,862	0,631	2,632	0,054
	Ortaokul mezunu	11	3,924	0,824		
	Lise mezunu	23	3,457	0,695		
	Üniversite mezunu	24	3,861	0,465		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	İlkokul mezunu ve altı	58	3,491	0,736	1,144	0,335
	Ortaokul mezunu	11	3,159	0,539		
	Lise mezunu	23	3,598	0,741		
	Üniversite mezunu	24	3,385	0,556		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	İlkokul mezunu ve altı	58	2,905	0,934	1,462	0,229
	Ortaokul mezunu	11	3,045	0,789		
	Lise mezunu	23	2,783	0,927		
	Üniversite mezunu	24	3,292	0,859		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	İlkokul mezunu ve altı	58	3,231	0,406	1,235	0,300
	Ortaokul mezunu	11	3,158	0,570		
	Lise mezunu	23	3,092	0,318		
	Üniversite mezunu	24	3,080	0,277		

Tablo 23’de, demografik özellikler ile toplumsal cinsiyet kalıp yargıları arasındaki ilişkiden, annenin öğrenim durumuna bakılmıştır. Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde yer alan kadınsı ve erkeksi özelliklerden 12’sine, kızların sahip olup olmadığı konusundaki puanları ortalamalarının annenin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=5,475$; $p=0,002<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin Kadınsı ve Erkeksi özellikler kızlar puanları, annesi lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin Kadınsı ve Erkeksi özellikler kızlar puanlarından yüksek bulunmuştur. Annesi İlkokul mezunu olan öğrencilerin Kadınsı ve Erkeksi özellikler kızlar puanları, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin Kadınsı ve Erkeksi özellikler kızlar puanlarından yüksektir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel toplam cinsiyet kızlar puanı ortalamalarının annenin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F=5,036$; $p=0,003<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, annesi ilkokul mezunu ve altı, orta okul mezunu olan öğrencilerin genel toplam cinsiyet puanı annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin genel toplam cinsiyet puanından yüksektir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar puanları ($f=2,523$; $p=0,061>0,05$), meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar puanları, ($f=1,105$; $p=0,350>0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanları ($f=1,273$; $p=0,287>0,05$), rol ve davranış beklentisi kızlar puanları ($f=1,766$; $p=0,158>0,05$) ortalamalarının annenin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkeklerle ilgili puanlarına bakıldığında, annesinin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda erkeklerle ilgili kalıp yargıları ifade eden bütün bölümlerde grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Kadınsı ve erkeksi özellikler erkekler puanları ($f=1,630$; $p=0,186>0,05$), oyun ve etkinliklerle ilgili sorular ($f=2,632$; $p=0,053>0,05$), meslek ve eğitimle ilgili sorular ($f=2,632$; $p=0,054>0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular ($f=1,144$; $p=0,335>0,05$), rol ve davranış beklentisi erkekler puanları ($f=1,462$; $p=0,229>0,05$) ve genel toplam cinsiyet puanı (E) ($F=1,235$; $p=0,300>0,05$).

Sosyo-demografik özelliklerden annenin eğitim seviyesi özelliklerinin kızlara dair var olan kalıp yargıları taşıma konusunda etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin annesi lise ve üniversite mezunu olan öğrencilere oranla kızlara ait toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını daha fazla taşıdıkları ancak erkekler konusunda bu kalıp yargılara sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo24. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	Okur-yazar	9	3,566	0,357	2,987	0,022
	İlkokul mezunu	33	3,444	0,341		
	Ortaokul mezunu	21	3,468	0,532		
	Lise mezunu	23	3,277	0,569		
	Üniversite mezunu	30	3,136	0,439		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Okur-yazar	9	2,167	1,046	0,854	0,494
	İlkokul mezunu	33	1,955	0,902		
	Ortaokul mezunu	21	1,845	0,584		
	Lise mezunu	23	1,793	1,010		
	Üniversite mezunu	30	1,650	0,789		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Okur-yazar	9	1,593	0,678	0,705	0,590
	İlkokul mezunu	33	1,611	0,623		
	Ortaokul mezunu	21	1,437	0,493		
	Lise mezunu	23	1,536	0,515		
	Üniversite mezunu	30	1,389	0,623		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Okur-yazar	9	3,333	0,848	2,576	0,041
	İlkokul mezunu	33	2,947	0,812		
	Ortaokul mezunu	21	2,786	0,784		
	Lise mezunu	23	2,652	0,741		
	Üniversite mezunu	30	2,558	0,532		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Okur-yazar	9	4,500	0,661	0,916	0,458
	İlkokul mezunu	33	4,061	0,891		
	Ortaokul mezunu	21	4,405	0,861		
	Lise mezunu	23	4,043	0,988		
	Üniversite mezunu	30	4,133	0,909		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Okur-yazar	9	2,955	0,414	3,246	0,015
	İlkokul mezunu	33	2,788	0,349		
	Ortaokul mezunu	21	2,744	0,414		
	Lise mezunu	23	2,634	0,460		
	Üniversite mezunu	30	2,516	0,354		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	Okur-yazar	9	2,788	0,340	2,840	0,028
	İlkokul mezunu	33	3,116	0,464		
	Ortaokul mezunu	21	2,714	0,611		
	Lise mezunu	23	2,957	0,553		
	Üniversite mezunu	30	2,818	0,361		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Okur-yazar	9	3,083	0,866	1,308	0,271
	İlkokul mezunu	33	2,917	0,847		
	Ortaokul mezunu	21	2,631	0,621		
	Lise mezunu	23	2,630	0,891		
	Üniversite mezunu	30	2,600	0,690		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Okur-yazar	9	4,167	0,514	1,246	0,296
	İlkokul mezunu	33	3,833	0,601		
	Ortaokul mezunu	21	3,706	0,705		
	Lise mezunu	23	3,630	0,810		
	Üniversite mezunu	30	3,800	0,530		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Okur-yazar	9	3,444	0,659	0,677	0,609
	İlkokul mezunu	33	3,485	0,723		
	Ortaokul mezunu	21	3,298	0,809		
	Lise mezunu	23	3,630	0,703		
	Üniversite mezunu	30	3,417	0,562		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Okur-yazar	9	3,278	1,093	0,662	0,619
	İlkokul mezunu	33	2,818	0,967		
	Ortaokul mezunu	21	2,881	0,669		
	Lise mezunu	23	3,022	1,039		
	Üniversite mezunu	30	3,083	0,852		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Okur-yazar	9	3,272	0,302	1,796	0,135
	İlkokul mezunu	33	3,278	0,377		
	Ortaokul mezunu	21	3,021	0,446		
	Lise mezunu	23	3,163	0,482		
	Üniversite mezunu	30	3,112	0,245		

Tablo 24'te demografik özellikler ile toplumsal cinsiyet kalıp yargıları arasındaki ilişkiden, babanın öğrenim durumuna bakılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin puanlarının babanın öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunan bölümler şunlardır: kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanları ($F=2,987$; $p=0,022<0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanları ($F=2,576$; $p=0,041<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, babası okur-yazar, ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin kızlar puanları, babası üniversite mezunu olan kızlar puanlarından yüksek bulunmuştur (LSD Post Hoc).

Araştırmaya katılan öğrencilerin oyun ve etkinlik ile ilgili sorular kızlar puanları ($F=0,854$; $p=0,494>0,05$), meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar puanları ($F=0,705$; $p=0,590>0,05$), rol ve davranış beklentisi kızlar puanları ($F=0,916$; $p=0,458>0,05$) babanın öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkeklerle ilgili puanlarına bakıldığında, babanın öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda erkeklerle ilgili kalıp yargıları ifade eden bölümlere bakıldığında, kadınsı ve erkeksi özellikler erkekler puanları ($F=2,840$; $p=0,028<0,05$) arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin Kadınsı ve Erkeksi özellikler erkekler puanları, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin Kadınsı ve Erkeksi özellikler erkekler puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkeklerle ilgili bölümünde, oyun ve etkinlik ile ilgili erkekler puanları ($F=1,308$; $p=0,271>0,05$), meslek ve eğitimle ilgili

erkekler puanları ($F=1,246$; $p=0,296>0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin erkekler puanı ($F=0,677$; $p=0,609>0,05$), rol ve davranış Beklentisi erkekler puanı($F=0,662$; $p=0,619>0,05$) ve genel toplam cinsiyet puanı erkekler puanı ($F=1,796$; $p=0,135>0,05$) ortalamalarının babanın öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır

Tablo 25. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	31-35 yaş	37	3,314	0,455	0,430	0,732
	36-40 yaş	34	3,422	0,504		
	41-45 yaş	35	3,314	0,456		
	46 yaş ve üstü	10	3,300	0,516		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	31-35 yaş	37	1,764	0,770	0,624	0,601
	36-40 yaş	34	1,971	1,071		
	41-45 yaş	35	1,864	0,805		
	46 yaş ve üstü	10	1,600	0,474		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	31-35 yaş	37	1,486	0,601	0,251	0,860
	36-40 yaş	34	1,471	0,550		
	41-45 yaş	35	1,576	0,646		
	46 yaş ve üstü	10	1,450	0,416		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	31-35 yaş	37	2,811	0,819	1,354	0,261
	36-40 yaş	34	2,971	0,751		
	41-45 yaş	35	2,650	0,616		
	46 yaş ve üstü	10	2,575	0,882		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	31-35 yaş	37	4,189	0,931	0,209	0,890
	36-40 yaş	34	4,074	0,978		
	41-45 yaş	35	4,229	0,817		
	46 yaş ve üstü	10	4,250	0,825		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	31-35 yaş	37	2,669	0,405	0,483	0,695
	36-40 yaş	34	2,755	0,438		
	41-45 yaş	35	2,683	0,380		
	46 yaş ve üstü	10	2,600	0,421		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	31-35 yaş	37	2,988	0,471	0,544	0,653
	36-40 yaş	34	2,882	0,549		
	41-45 yaş	35	2,844	0,506		
	46 yaş ve üstü	10	2,936	0,386		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	31-35 yaş	37	2,838	0,808	1,030	0,382
	36-40 yaş	34	2,831	0,870		
	41-45 yaş	35	2,629	0,684		
	46 yaş ve üstü	10	2,450	0,734		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	31-35 yaş	37	3,815	0,754	1,200	0,313
	36-40 yaş	34	3,868	0,648		
	41-45 yaş	35	3,781	0,503		
	46 yaş ve üstü	10	3,433	0,649		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	31-35 yaş	37	3,419	0,729	1,367	0,257
	36-40 yaş	34	3,397	0,625		
	41-45 yaş	35	3,443	0,694		
	46 yaş ve üstü	10	3,875	0,690		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	31-35 yaş	37	2,757	0,830	1,558	0,204
	36-40 yaş	34	3,147	0,950		
	41-45 yaş	35	3,100	0,984		
	46 yaş ve üstü	10	2,750	0,677		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	31-35 yaş	37	3,196	0,415	0,321	0,810
	36-40 yaş	34	3,190	0,429		
	41-45 yaş	35	3,128	0,318		
	46 yaş ve üstü	10	3,100	0,382		

Tabloda 25’de, annenin yaş değişkenine bakılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin anne yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili kızlar ve erkeklere ait olan bütün alt bölümdeki maddelerle ilgili grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır

Tablo 26. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılar Puanlarının Baba Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	31-40 yaş	39	3,315	0,486	0,265	0,767
	41-45 yaş	41	3,333	0,445		
	46 yaş ve üstü	36	3,391	0,495		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	31-40 yaş	39	1,974	0,933	1,049	0,354
	41-45 yaş	41	1,848	0,892		
	46 yaş ve üstü	36	1,688	0,721		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	31-40 yaş	39	1,500	0,617	0,058	0,944
	41-45 yaş	41	1,488	0,572		
	46 yaş ve üstü	36	1,532	0,572		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	31-40 yaş	39	2,865	0,862	0,650	0,524
	41-45 yaş	41	2,817	0,701		
	46 yaş ve üstü	36	2,674	0,684		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	31-40 yaş	39	4,090	0,972	0,295	0,745
	41-45 yaş	41	4,244	0,823		
	46 yaş ve üstü	36	4,181	0,904		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	31-40 yaş	39	2,704	0,424	0,037	0,963
	41-45 yaş	41	2,694	0,382		
	46 yaş ve üstü	36	2,678	0,424		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	31-40 yaş	39	2,918	0,462	0,019	0,982
	41-45 yaş	41	2,911	0,527		
	46 yaş ve üstü	36	2,896	0,512		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	31-40 yaş	39	2,942	0,785	2,011	0,139
	41-45 yaş	41	2,652	0,766		
	46 yaş ve üstü	36	2,618	0,789		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	31-40 yaş	39	3,940	0,686	1,726	0,183
	41-45 yaş	41	3,736	0,662		
	46 yaş ve üstü	36	3,681	0,571		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	31-40 yaş	39	3,385	0,750	1,062	0,349
	41-45 yaş	41	3,409	0,656		
	46 yaş ve üstü	36	3,597	0,655		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	31-40 yaş	39	2,936	0,780	0,098	0,907
	41-45 yaş	41	2,963	0,984		
	46 yaş ve üstü	36	3,028	0,978		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	31-40 yaş	39	3,219	0,382	0,575	0,565
	41-45 yaş	41	3,134	0,410		
	46 yaş ve üstü	36	3,143	0,368		

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda kızlar ve erkeklere ait kalıp yargılar konusundaki maddelere bakıldığında grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Baba yaşı değişkeninin kalıp yargıları taşıma konusunda etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo27.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Annesinin Doğduğu Yer Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	Köy	51	3,460	0,437	5,661	0,005
	İlçe	28	3,406	0,341		
	İl	37	3,140	0,542		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Köy	51	2,108	0,942	4,702	0,011
	İlçe	28	1,625	0,768		
	İl	37	1,635	0,704		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Köy	51	1,641	0,574	2,503	0,086
	İlçe	28	1,405	0,487		
	İl	37	1,396	0,634		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Köy	51	3,000	0,776	5,934	0,004
	İlçe	28	2,830	0,667		
	İl	37	2,466	0,680		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Köy	51	4,265	0,940	1,179	0,311
	İlçe	28	4,250	0,674		
	İl	37	3,986	0,968		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Köy	51	2,847	0,334	9,385	0,000
	İlçe	28	2,675	0,319		
	İl	37	2,492	0,470		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	Köy	51	2,943	0,496	3,307	0,040
	İlçe	28	3,055	0,547		
	İl	37	2,752	0,424		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Köy	51	2,912	0,818	2,255	0,110
	İlçe	28	2,625	0,658		
	İl	37	2,588	0,804		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Köy	51	3,807	0,585	1,496	0,228
	İlçe	28	3,929	0,614		
	İl	37	3,653	0,740		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Köy	51	3,260	0,667	4,236	0,017
	İlçe	28	3,679	0,680		
	İl	37	3,568	0,668		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Köy	51	2,892	0,868	1,493	0,229
	İlçe	28	3,232	0,967		
	İl	37	2,892	0,914		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Köy	51	3,174	0,390	2,992	0,054
	İlçe	28	3,291	0,376		
	İl	37	3,059	0,368		

Tablo 27’de annenin doğduğu yer değişkenine bakılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları puan ortalamalarının annesinin doğduğu yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, annesi köyde doğan öğrencilerin Kadınsı ve Erkeksi özellikler kızlar puanlarının il, ilçe ve köy düzeyinde farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F=5,661$; $p=0,005<0,05$). Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular kızlar puanlarının il, ilçe ve köy düzeyinde farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F=4,702$; $p=0,011<0,05$). Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanlarının il, ilçe ve köy düzeyinde farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F=5,934$; $p=0,004<0,05$). Bu farklılığın il ile ilçe arasında ilçe lehine, ilçe ile köy arasında köy lehine ortaya çıktığı bulunmuştur. Genel toplam cinsiyet puanı ($F=9,385$; $p=0,000<0,05$) annesi ilde doğan öğrencilerin kızlar puanlarından yüksek bulunmuştur.

Meslek ve Eğitimle ilgili sorular kızlar puanları ortalamalarının annesinin doğduğu yer değişkenine bakıldığında ($F=2,503$; $p=0,086>0,05$) grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler erkek puanları ($F=3,307$; $p=0,040<0,05$) ve ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin erkekler puanları ($F=4,236$; $p=0,017<0,05$) ortalamalarının annesinin doğduğu yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, annesi ilçede doğan öğrencilerin erkek puanları, annesi ilde doğan öğrencilerin erkek puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkek puanları ($F=2,255$; $p=0,110>0,05$), meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler puanları

($F=1,496$; $p=0,228>0,05$), rol ve davranış beklentisi erkekler puanları ($F=1,493$; $p=0,229>0,05$) ve genel toplam cinsiyet erkekler puanı ($F=2,992$; $p=0,054>0,05$) alt bölümlerine bakıldığında ortalamalarının annesinin doğduğu yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 28. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Babasının Doğduğu Yer Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadını ve Erkeksi özellikler (K)	Köy	55	3,412	0,424	2,869	0,061
	İlçe	24	3,424	0,426		
	İl	37	3,194	0,540		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Köy	55	2,032	0,932	3,286	0,041
	İlçe	24	1,813	0,882		
	İl	37	1,574	0,650		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Köy	55	1,612	0,578	1,780	0,173
	İlçe	24	1,424	0,474		
	İl	37	1,401	0,636		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Köy	55	2,877	0,782	4,638	0,012
	İlçe	24	3,031	0,720		
	İl	37	2,500	0,648		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Köy	55	4,200	0,926	0,719	0,490
	İlçe	24	4,313	0,640		
	İl	37	4,041	0,989		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Köy	55	2,787	0,352	5,633	0,005
	İlçe	24	2,748	0,388		
	İl	37	2,516	0,443		
Kadını ve Erkeksi özellikler (E)	Köy	55	2,940	0,484	1,941	0,148
	İlçe	24	3,027	0,596		
	İl	37	2,786	0,430		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Köy	55	2,905	0,842	2,689	0,072
	İlçe	24	2,688	0,742		
	İl	37	2,527	0,687		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Köy	55	3,755	0,551	1,997	0,140
	İlçe	24	4,014	0,719		
	İl	37	3,689	0,714		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Köy	55	3,350	0,680	1,411	0,248
	İlçe	24	3,604	0,683		
	İl	37	3,527	0,699		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Köy	55	2,964	0,892	2,322	0,103
	İlçe	24	3,292	0,806		
	İl	37	2,784	0,969		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Köy	55	3,178	0,382	3,039	0,052
	İlçe	24	3,301	0,429		
	İl	37	3,058	0,340		

Tablo 28'de babanın doğduğu yer değişkenine bakılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin puan ortalamalarının babanın doğduğu yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunan bölümler şunlardır: kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanları ($F=2,869$; $p=0,061>0,05$), oyun ve etkinliklerle ilgili sorular kızlar puanları ($F=3,286$; $p=0,041<0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanları ($F=4,638$; $p=0,012<0,05$) ve genel toplam cinsiyet kızlar puanı ($F=5,633$; $p=0,005<0,05$)'dır. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, babası köyde doğan öğrencilerin bu bölümlerle ilgili puanları babası ilde doğan öğrencilerin puanlarından yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin meslek ve eğitimle ilgili kızlar puanları ($F=1,780$; $p=0,173>0,05$) ve rol ve davranış beklentisi kızlar puanları ($F=0,719$; $p=0,490>0,05$) ortalamaları alt gruplarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkeklere ilişkin değerlendirmesine bakıldığında bütün alt gruplarda babanın doğduğu yer değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu bölümler: Kadınsı ve erkeksi özellikler erkekler puanları ($F=1,941$; $p=0,148>0,05$), oyun ve etkinliklerle ilgili sorular erkekler puanları ($F=2,689$; $p=0,072>0,05$), meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler puanları ($F=1,997$; $p=0,140>0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler puanları ($F=1,411$; $p=0,248>0,05$), rol ve davranış beklentisi erkekler puanları ($F=2,322$; $p=0,103>0,05$) ve genel toplam cinsiyet erkekler puanı ($F=3,039$; $p=0,052>0,05$)'dır.

Tablo29. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılar Puanlarının Annesinin Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	Ev hanımı	81	3,433	0,452	3,502	0,018
	Serbest Meslek (-)	10	3,136	0,377		
	Memur	10	3,218	0,574		
	Diğer	15	3,091	0,447		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Ev hanımı	81	1,991	0,884	3,482	0,018
	Serbest Meslek (-)	10	1,325	0,541		
	Memur	10	1,775	0,721		
	Diğer	15	1,417	0,736		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Ev hanımı	81	1,521	0,599	0,952	0,418
	Serbest Meslek (-)	10	1,517	0,454		
	Memur	10	1,683	0,673		
	Diğer	15	1,300	0,493		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Ev hanımı	81	2,880	0,787	1,806	0,150
	Serbest Meslek (-)	10	2,350	0,516		
	Memur	10	2,725	0,416		
	Diğer	15	2,633	0,778		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Ev hanımı	81	4,216	0,880	2,296	0,082
	Serbest Meslek (-)	10	3,750	1,087		
	Memur	10	4,650	0,412		
	Diğer	15	3,900	0,949		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Ev hanımı	81	2,770	0,394	4,706	0,004
	Serbest Meslek (-)	10	2,437	0,320		
	Memur	10	2,696	0,442		
	Diğer	15	2,437	0,355		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	Ev hanımı	81	2,929	0,506	0,173	0,914
	Serbest Meslek (-)	10	2,836	0,579		
	Memur	10	2,845	0,422		
	Diğer	15	2,891	0,479		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Ev hanımı	81	2,877	0,796	3,657	0,015
	Serbest Meslek (-)	10	2,200	0,695		
	Memur	10	2,700	0,537		
	Diğer	15	2,383	0,719		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Ev hanımı	81	3,844	0,665	1,848	0,143
	Serbest Meslek (-)	10	3,400	0,594		
	Memur	10	3,933	0,594		
	Diğer	15	3,644	0,549		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Ev hanımı	81	3,398	0,676	1,609	0,191
	Serbest Meslek (-)	10	3,900	0,728		
	Memur	10	3,475	0,571		
	Diğer	15	3,483	0,759		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Ev hanımı	81	2,938	0,889	0,676	0,568
	Serbest Meslek (-)	10	3,000	0,943		
	Memur	10	2,800	0,888		
	Diğer	15	3,267	1,050		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Ev hanımı	81	3,195	0,413	0,669	0,573
	Serbest Meslek (-)	10	3,037	0,381		
	Memur	10	3,156	0,242		
	Diğer	15	3,099	0,317		

Tablo 29' da anne mesleği değişkenine bakılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kızlar puanları ortalamalarının annesinin mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunan alt gruplar şunlardır : Kadınsı ve Erkeksi özellikler ($F=3,502$; $p=0,018<0,05$), oyun ve etkinlik ile ilgili sorular kızlar puanları ($F=3,482$; $p=0,018<0,05$), Genel toplam cinsiyet kızlar puanı . ($F=4,706$; $p=0,004<0,05$)'dır. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, annesi ev hanımı olan ve öğrencilerin, annesi diğer mesleklerde çalışan öğrencilerin kızlar puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin meslek ve eğitimle ilgili kızlar puanları . ($F=0,952$; $p=0,418>0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin kızlar puanları . ($F=1,806$; $p=0,150>0,05$), rol ve davranış beklentisi kızlar puanları ($F=2,296$; $p=0,082>0,05$) alanlarında, ortalamalarının annesinin mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkeklere ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, sadece öğrencilerin Oyun ve Etkinlikle ilgili erkekler puanları ($F=3,657$; $p=0,015<0,05$) istatistiksel anlamda yüksek bulunmuştur. Ortalamaların annesinin mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, annesi ev hanımı olan öğrencilerin oyun ve etkinlik ile ilgili sorular erkek puanları, annesi serbest meslek (-) sahibi olan öğrencilerin oyun ve etkinlik ile ilgili sorular erkek puanlarından yüksek bulunmuştur. Bunun dışında öğrencilerin erkeklere ilişkin değerlendirmelerinde diğer alt gruplarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo30. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Babasının Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadını ve Erkeksi özellikler (K)	İşçi	22	3,500	0,358	3,891	0,005
	Hizmet Sektörü	26	3,563	0,393		
	Serbest Meslek (-)	29	3,260	0,555		
	Serbest Meslek (+)	22	3,145	0,398		
	Diğer	17	3,214	0,497		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	İşçi	22	2,068	0,961	2,078	0,088
	Hizmet Sektörü	26	1,942	0,753		
	Serbest Meslek (-)	29	1,853	0,922		
	Serbest Meslek (+)	22	1,398	0,625		
	Diğer	17	1,941	0,908		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	İşçi	22	1,720	0,706	1,520	0,201
	Hizmet Sektörü	26	1,603	0,560		
	Serbest Meslek (-)	29	1,402	0,522		
	Serbest Meslek (+)	22	1,409	0,506		
	Diğer	17	1,382	0,594		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	İşçi	22	2,864	0,899	2,694	0,035
	Hizmet Sektörü	26	3,125	0,725		
	Serbest Meslek (-)	29	2,741	0,854		
	Serbest Meslek (+)	22	2,455	0,473		
	Diğer	17	2,691	0,496		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	İşçi	22	4,477	0,866	2,717	0,033
	Hizmet Sektörü	26	4,462	0,508		
	Serbest Meslek (-)	29	3,828	1,020		
	Serbest Meslek (+)	22	4,023	0,879		
	Diğer	17	4,118	1,008		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	İşçi	22	2,870	0,373	5,643	0,000
	Hizmet Sektörü	26	2,889	0,301		
	Serbest Meslek (-)	29	2,604	0,467		
	Serbest Meslek (+)	22	2,463	0,336		
	Diğer	17	2,608	0,362		
Kadını ve Erkeksi özellikler (E)	İşçi	22	2,913	0,501	1,586	0,183
	Hizmet Sektörü	26	3,042	0,511		
	Serbest Meslek (-)	29	2,853	0,433		
	Serbest Meslek (+)	22	2,727	0,498		
	Diğer	17	3,032	0,539		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	İşçi	22	3,045	0,966	2,143	0,080
	Hizmet Sektörü	26	2,923	0,677		
	Serbest Meslek (-)	29	2,578	0,768		
	Serbest Meslek (+)	22	2,500	0,681		
	Diğer	17	2,647	0,740		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	İşçi	22	3,932	0,691	1,834	0,127
	Hizmet Sektörü	26	4,013	0,611		
	Serbest Meslek (-)	29	3,655	0,740		
	Serbest Meslek (+)	22	3,667	0,570		
	Diğer	17	3,637	0,483		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	İşçi	22	3,432	0,637	0,472	0,756
	Hizmet Sektörü	26	3,375	0,588		
	Serbest Meslek (-)	29	3,509	0,786		
	Serbest Meslek (+)	22	3,602	0,722		
	Diğer	17	3,353	0,718		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	İşçi	22	2,682	0,880	1,327	0,264
	Hizmet Sektörü	26	3,038	0,799		
	Serbest Meslek (-)	29	3,000	1,069		
	Serbest Meslek (+)	22	3,273	0,813		
	Diğer	17	2,824	0,900		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	İşçi	22	3,219	0,466	1,341	0,259
	Hizmet Sektörü	26	3,289	0,375		
	Serbest Meslek (-)	29	3,098	0,391		
	Serbest Meslek (+)	22	3,072	0,326		
	Diğer	17	3,142	0,334		

Tablo 30'da baba mesleği değişkenine bakılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin puanları ortalamalarının babanın mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunan bölümler şunlardır : kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanı ($f=3,891$; $p=0,005<0,05$), ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanları ($F=2,694$; $p=0,035<0,05$), rol ve davranış beklentisi kızlar puanları ve genel toplam cinsiyet puanı'dır. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, babası hizmet sektöründe çalışan öğrencilerin değerlendirmeleri, babası Serbest Meslek (+) sahibi olan öğrencilerin değerlendirmelerinden daha yüksek bulunmuştur.

Kızlara ilişkin kalıp yargılarla ilgili diğer alt gruplarda ise iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bölümler Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular kızlar puanları ($F=2,078$; $p=0,088>0,05$) ve meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar puanları ($F=1,520$; $p=0,201>0,05$)'dır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin erkekler puanları ortalamalarının babanın mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda kalıp yargılarla ilgili bütün alt grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Tablo31. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları
Puanlarının Ailesinde Kendisine Yakın Bulduğu Kişi Değişkenine Göre
Farklılaşması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	Anne	91	3,367	0,486	0,459	0,633
	Baba	13	3,280	0,458		
	Kardeş	12	3,250	0,386		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Anne	91	1,865	0,858	0,506	0,604
	Baba	13	1,885	0,852		
	Kardeş	12	1,604	0,901		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Anne	91	1,445	0,575	3,818	0,025
	Baba	13	1,910	0,644		
	Kardeş	12	1,528	0,407		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Anne	91	2,816	0,740	0,345	0,709
	Baba	13	2,635	0,864		
	Kardeş	12	2,750	0,761		
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Anne	91	4,187	0,862	0,919	0,402
	Baba	13	4,346	1,162		
	Kardeş	12	3,875	0,829		
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Anne	91	2,696	0,409	0,481	0,620
	Baba	13	2,752	0,445		
	Kardeş	12	2,596	0,351		
Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	Anne	91	2,916	0,473	0,874	0,420
	Baba	13	3,007	0,520		
	Kardeş	12	2,750	0,645		
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Anne	91	2,712	0,797	2,479	0,088
	Baba	13	3,154	0,704		
	Kardeş	12	2,500	0,674		
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Anne	91	3,817	0,647	0,963	0,385
	Baba	13	3,808	0,723		
	Kardeş	12	3,542	0,560		
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Anne	91	3,434	0,636	1,214	0,301
	Baba	13	3,731	0,838		
	Kardeş	12	3,354	0,888		
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Anne	91	2,973	0,883	0,733	0,483
	Baba	13	3,192	0,969		
	Kardeş	12	2,750	1,077		
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Anne	91	3,167	0,394	2,624	0,077
	Baba	13	3,328	0,286		
	Kardeş	12	2,978	0,362		

Tablo 31'de toplumsal cinsiyet kalıp yargıları puanlarının, öğrencilerin kendisine yakın bulduğu kişi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Öğrencilerin kalıp yargılarla ilgili kızla ve erkekler bölümü bütün alt gruplardaki puan ortalamalarının ailesinde kendisine yakın bulduğu kişi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

3.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ortalamaları Aralarındaki İlişkinin Korelasyon Analizi ile İncelenmesi

Tablo32. Araştırmaya Katılan Kız Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ortalamaları Aralarındaki İlişkinin Korelasyon Analizi ile İncelenmesi

Boyutlar	Boyut	N	r	p
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	64	0,236	0,060
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	64	-0,145	0,252
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	64	0,373	0,002
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	64	0,550	0,000
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (K)	64	0,786	0,000
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	64	0,302	0,015
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	64	0,483	0,000
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	64	0,143	0,260
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (K)	64	0,658	0,000
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	64	0,079	0,536
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	64	-0,136	0,283
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (K)	64	0,264	0,035
Rol ve Davranış Beklentisi (K)	Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	64	0,380	0,002
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (K)	64	0,711	0,000
Genel toplam cinsiyet puanı (K)	Rol ve Davranış Beklentisi (K)	64	0,602	0,000

Tablo 32’den anlaşılacağı üzere, oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar ile kadınsı ve erkeksi özellikler farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan

tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, babası hizmet sektöründe çalışan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanları, babası serbest meslek (+) sahibi olan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanlarından yüksek bulunmuştur. Arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=0,236$; $p=0,060>0,05$).

Meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar ile kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,145$; $p=0,252>0,05$).

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar ile kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %37,3 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,373$; $p=0,002<0,05$). Buna göre ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanı arttıkça kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanı da artmaktadır.

Rol ve davranış beklentisi ile kızlar ile kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %55,0 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,550$; $p=0,000<0,05$). Buna göre rol ve davranış beklentisi kızlar puanı arttıkça kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanı da artmaktadır.

Genel toplam toplumsal cinsiyet kalıp yargıları puanı kızlar ile kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %78,6 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,786$; $p=0,000<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı kızlar arttıkça kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanı da artmaktadır.

Meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar ile oyun ve etkinliklerle ilgili sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %30,2 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

($r=0,302$; $p=0,015<0,05$). Buna göre meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar puanı arttıkça oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar puanı da artmaktadır.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar ile oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %48,3 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,483$; $p=0,000<0,05$). Buna göre ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanı arttıkça oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar puanı da artmaktadır.

Rol ve davranış beklentisi (k) ile oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=0,143$; $p=0,260>0,05$).

Genel toplam cinsiyet puanı kızlar ile oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %65,8 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,658$; $p=0,000<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı kızlar arttıkça oyun ve etkinlikle ilgili sorular kızlar puanı da artmaktadır.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar ile meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=0,079$; $p=0,536>0,05$).

Rol ve davranış beklentisi kızlar ile meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,136$; $p=0,283>0,05$).

Genel toplam cinsiyet puanı kızlar ile meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %26,4 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,264$; $p=0,035<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı kızlar arttıkça meslek ve eğitimle ilgili sorular kızlar puanı da artmaktadır.

Rol ve davranış beklentisi kızlar ile ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %38,0 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,380$; $p=0,002<0,05$). Buna göre rol ve davranış beklentisi kızlar puanı arttıkça ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanı da artmaktadır.

Genel toplam cinsiyet puanı kızlar ile ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %71,1 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,711$; $p=0,000<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı kızlar arttıkça ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular kızlar puanı da artmaktadır.

Genel toplam cinsiyet puanı kızlar ile rol ve davranış beklentisi kızlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %60,2 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,602$; $p=0,000<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı kızlar arttıkça rol ve davranış beklentisi kızlar puanı da artmaktadır.

Tablo33. Araştırmaya Katılan Erkek öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Puanlarının Ortalamaları Aralarındaki İlişkinin Korelasyon Analizi ile İncelenmesi

Boyutlar	Boyut	N	r	p
Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	52	0,226	0,108
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	52	0,301	0,030
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	52	-0,041	0,771
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	52	-0,098	0,488
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Kadınsı ve Erkeksi özellikler (E)	52	0,729	0,000
Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	52	0,511	0,000
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	52	-0,120	0,398
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	52	-0,040	0,777
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Oyun ve Etkinlikle ilgili sorular (E)	52	0,643	0,000
Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	52	-0,005	0,972
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	52	-0,185	0,190
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Meslek ve Eğitimle ilgili sorular (E)	52	0,714	0,000
Rol ve Davranış Beklentisi (E)	Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	52	0,095	0,504
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Ev içi ve Ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular (E)	52	0,242	0,084
Genel toplam cinsiyet puanı (E)	Rol ve Davranış Beklentisi (E)	52	0,058	0,683

Tablo 33'den anlaşılaçağı üzere, oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler ile kadını ve erkeksi özellikler erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=0,226$; $p=0,108>0,05$).

Meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler ile kadını ve erkeksi özellikler erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %30,1 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,301$; $p=0,030<0,05$). Buna göre meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler puanı arttıkça kadını ve erkeksi özellikler erkekler puanı da artmaktadır.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler ile kadını ve erkeksi özellikler erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,041$; $p=0,771>0,05$).

Rol ve davranış beklentisi erkekler ile kadını ve erkeksi özellikler erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,098$; $p=0,488>0,05$).

Genel toplam cinsiyet puanı erkekler ile kadını ve erkeksi özellikler erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %72,9 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,729$; $p=0,000<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı erkekler arttıkça kadını ve erkeksi özellikler erkekler puanı da artmaktadır.

Meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler ile oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %51,1 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,511$; $p=0,000<0,05$). Buna göre meslek ve eğitimle ilgili sorular erkekler puanı arttıkça oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler puanı da artmaktadır.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler ile oyun ve etkinlikle ilgili sorular erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere

yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,120$; $p=0,398>0,05$).

Rol ve davranış beklentisi erkekler ile oyun ve etkinlik ile ilgili sorulara erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,040$; $p=0,777>0,05$).

Genel toplam cinsiyet puanı erkekler ile oyun ve etkinlik ile ilgili sorulara erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %64,3 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,643$; $p=0,000<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı erkekler arttıkça oyun ve etkinlik ile ilgili sorulara erkekler puanı da artmaktadır.

Ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorulara erkekler ile meslek ve eğitimle ilgili sorulara erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,005$; $p=0,972>0,05$).

Rol ve davranış beklentisi erkekler ile meslek ve eğitimle ilgili sorulara erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=-0,185$; $p=0,190>0,05$).

Genel toplam cinsiyet puanı erkekler ile meslek ve eğitimle ilgili sorulara (e) arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %71,4 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,714$; $p=0,000<0,05$). Buna göre genel toplam cinsiyet puanı erkekler arttıkça meslek ve eğitimle ilgili sorulara erkekler puanı da artmaktadır.

Rol ve davranış beklentisi i erkekler le ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorulara erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=0,095$; $p=0,504>0,05$).

Genel toplam cinsiyet puanı erkekler ile ev içi ve ev dışındaki faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin sorular erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=0,242$; $p=0,084>0,05$).

Genel toplam cinsiyet puanı erkekler ile rol ve davranış beklentisi erkekler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır. ($r=0,058$; $p=0,683>0,05$).

SONUÇ

Toplumsal cinsiyet bireysel cinsiyet farklılıklarından ziyade kültürel, ekonomik ve politik yapıların belirlediği, toplumsal düzeni ve toplumsal ilişkileri işaret eden bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet rolleri, tarihsel süreç içinde zamana, mekana, kültüre ve sınıfa göre değişiklik gösteren dinamik yapılardır. Kadınlık ve erkeklik kalıpları aynı kalmamakta toplumsal gelişmeyle birlikte o da değişime uğramaktadır.

Uzun yıllardır kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği çeşitli tartışmalar ve araştırmalara vesile olmuştur. Sosyal bilimlerin gelişmesiyle beraber diğer alanlarda olduğu gibi toplumsal cinsiyet konusunda da yapılan araştırmaların sayısı da giderek artmaya başlamıştır. Toplumsal cinsiyetle ilgili ilk dönem yapılan araştırmalar daha çok erkek egemen yapının ve cinsiyetçiliğin devamını destekler nitelikte olmuştur. Ancak feminist hareketin gelişmesiyle beraber erkek egemenliğini anlamaya çalışan feministler arasındaki tartışmalar ve çalışmalar hız kazanmıştır. Kadın araştırmaları alanında çalışan kişilerin o zamana kadar yapılan araştırmaların taraflı olduğu ve erkek egemen yapının devamını destekler nitelikte olduğu söylemleri ile birlikte daha eşitlikçi bir bakış açısıyla yeni yöntemler denenmiş ve bunlar toplumsal cinsiyet araştırmalarına yön vermeye başlamıştır. Bu dönemde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet kavramı araştırmaların yöntemini belirlemesi açısından önemli olmuştur. Yapılan bu araştırmalarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin durumu anlaşılmaya çalışmış erkeklik ve kadınlığın doğal durumlar olmaktan ziyade kültürel olarak belirlenen pratikler olduğu ileri sürülmüştür.

Toplumsal cinsiyet rolleri bireyin etkileşimde bulunduğu çevresi tarafından belirlenmekte ve yeniden üretilmektedir. Her iki cinse özgü davranış kalıpları ve değerlerinin öğrenilmesi, toplumsallaşmanın önemli bir boyutunu içerir. Erkek ve kız çocuklarının cinsiyet rollerine göre davranması biyolojiden daha çok aile ve çevreden öğrenilen rollerle ilgilidir. Birey içinde doğduğu toplumdan bu kavramları öğrenir ve içselleştirir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kavramı toplumsallaşma

sürecinde öğrenilen ve aile, okul, arkadaş grupları, medya gibi toplumsal kurumlar ve sosyal çevreyle kurduğumuz ilişkiler aracılığıyla oluşturulan ve pekiştirilen bir süreçtir. Bu süreçte çocuğun içinde doğduğu toplum onun davranışlarını cinsiyet kalıplarına göre şekillendirir. Bireyin kimliğini kazanması sürecinde model aldığı, gözlemlediği çevre onun kişiliğinin ve değer yargılarının oluşmasında oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi çocuk doğduğu andan itibaren başlamakla birlikte çocuğun ergenlik dönemine girmesiyle en keskin şekilde kendini hissettirir. Çünkü bu dönem aynı zamanda bireyin cinsel kimlik edinme ve cinsel roller konusunda ayarlamalar yaptığı bir dönemdir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklar, ergenler ve gençlerde nasıl geliştiğinin ve onların dünyalarındaki anlamının ne olduğunun araştırılması, toplumsal cinsiyet rollerinin edinilmesinde kaynak olan çevrelerin bilinmesi, cinsiyet eşitsizliklerine dayanan toplumsal sistemi anlamamıza yardım eder.

Toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında oluşturulan ve cinsiyete dayalı bu bölünme kadınları ve erkekleri sınırlandıran ve eşitlik sorununa neden olan bir durumdur. Örneğin kamusal alan özel alan ayrımı çerçevesinde şekillenen iş bölümü, kadınların kamusal alandaki iş gücüne katılmasını engelleyen, kadını daha çok ev içine hapseden ve kadınları bir çok haktan mahrum eden bir yaklaşım sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet alanında yapılan çalışmalar kadınlarla erkekler arasındaki bölünmeyi sistematik olarak tahlil etmeye çalışmıştır. Bu konuyla ilgili yapılan her bir araştırma cinsiyet eşitsizliği sorununa önemli katkılar sunacak ve toplumsal farkındalık oluşmasına yardımcı olacaktır.

Toplumsal cinsiyetle ilgili araştırmalarda günümüzde hala devam eden cinsiyet ayrımcılığına neden olduğu düşünülen kişinin etkileşimde bulunduğu sosyal çevresi, farklı sosyo-ekonomik özellikler, toplumsallaşma sürecinde bunlardan hangisinin daha baskın olduğu vb. konularda araştırmalar devam etmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde her birinin konuya oldukça önemli katkılar sunduğu gözlemlenmiştir. Literatüre bakıldığında Türkiye'de, ergenlik dönemi bireylerinin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili az çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu nedenle araştırmanın konusu olarak ergenler seçilmiştir. Araştırmada, toplumsal cinsiyet

kalıp yargıları ve rolleri hakkında kız ve erkek ergenlerin algılarında bir farklılık olup olmadığı ve içinde bulunulan sosyal çevrenin bu rollerin algılamasına etkisini öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan ankette yer alan soruların ilk bölümü öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşmuştur.

Araştırmanın verilerine bakıldığında iki okulun farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Soyo-ekonomik seviyesi düşük olan okulda okuyan öğrencilerin anne-baba eğitimleri genelde ilkokul ve ortaokul seviyesinde yoğunlaşırken, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin anne baba eğitimlerinin genelde lise ve üniversite seviyesinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Anne baba mesleklerine bakıldığında sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan okulda okuyan öğrencilerin anne baba mesleklerinin daha düşük statüde olduğu diğerinde ise, anne babaların daha kalifiye işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir. Gene demografik özelliklerden ailenin gelir düzeyine bakıldığında sosyo ekonomik seviyesi düşük olan okulda okuyan öğrencilerin ailelerinin daha düşük gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilirken sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan okulun öğrencilerinin ailelerinin gelir seviyesi orta ve yüksek olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde yer alan kadınsı ve erkeksi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ifade eden sorulara verilen cevapları genel olarak incelediğimizde, kadınsı ve erkeksi roller konusunda kızlar alt bölüm başlığı daha yüksek çıkmıştır. Burada cinsiyet değişkenine baktığımızda gerek erkek gerekse kız öğrencilerin kızlara ait toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını daha yüksek düzeyde puanladıkları tespit edilmiştir. Erkeklerle ilişkin var olan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip olma açısından kız ve erkeklerin değerleri düşük çıkmıştır. Bu konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalara bakıldığında bizim araştırmamıza benzer ve farklı yönde sonuçlar çıkmıştır. Aycan Kantaroğlu, Nihal Yurteri Çetin ve Ayten Erdoğan'ın ‘’ergenlerde toplumsal cinsiyet algılarının sosyo-demografik özelliklerine göre değerlendirmesi’ çalışmasında ise tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Burada ergenlik dönemindeki kız ve erkeklerin toplumsal cinsiyetle ilgili algılarına ilişkin yaptıkları

araştırmada erkeklerin kızlara oranla daha geleneksel ve cinsiyetçi yaklaşıma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmada demografik özelliklerden öğrencilerin okudukları okul değişkenine bakıldığında, kızlar ve erkeklere ilişkin kalıp yargıları tanımlayan sorulara verilen cevapları incelediğimizde iki okul arasında farklılıklar olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin, kız ve erkeklere ilişkin alt gruptaki değerlendirmelerine bakıldığında kızlara ilişkin değerlendirmelerde, Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde yer alan kadın ve erkeklerin sahip oldukları bazı kişilik özellikleri konusunda, Oyun ve etkinlik ile ilgili bölümler ve ev içi ve dışındaki faaliyetlerle ilgili alt bölümlerde iki okul arasında istatistiksel olarak farklılık bulunmuştur. Burada sosyo-ekonomik seviyesi düşük okulun öğrencilerinin, kızlar için toplumda var olan ve kadınsı özellikler diye tanımlanan özellikleri daha fazla benimsedikleri ve daha geleneksel yaklaştıkları tespit edilirken sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin daha eşitlikçi bir algıya sahip oldukları tespit edilmiştir. Türkiye'de daha önce yapılan araştırmalarda da sosyo-ekonomik açıdan daha gelişmiş olan kesimlerde daha eşitlikçi bir yaklaşımın gelişmeye başladığı belirtilmektedir (Yogev, 2006; Sunar, 2002; Yar,2018; Vefikuluçay ve ark.)

Erkeklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip olma açısından okul değişkenine bakıldığında, sadece oyun ve etkinlik ile ilgili alanlarda farklılık bulunmuş diğer alanlarda iki okul arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir fark bulunmamıştır. Bu sonuca göre sosyo-demografik özellikler kızlara ilişkin alanlarda farklılık yaratırken erkeklere ilişkin değerlerde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Yapılan diğer araştırmalarda da erkeklere ilişkin var olan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında çok fazla farklılık ve değişimin olmamasının nedeni olarak erkeklere atfedilen bu özelliklerin toplum tarafından değerli kabul edilen, pozitif değerler olarak görülmesi ve bu nedenle pekiştirildiği görüşü ileri sürülmüştür (Taylor, Hall,1982; Yogev,2006).

Demografik özelliklerden cinsiyet değişkenine bakıldığında, kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyetle ilgili var olan kalıp yargılara sahip olma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan

öğrencilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili alt gruptaki değerlendirmelerine bakıldığında erkek öğrencilerin kızlar ve erkekler için meslek ve eğitimle ilgili değerleri kızlardan daha yüksek çıkmıştır. Erkek öğrenciler hem kızların hem de erkeklerin eğitime öncelik verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Oyun ve etkinlikle ilgili alt bölüme baktığımızda erkeklerin hem kızlar hem de erkeklere ilişkin değerlendirmesi kızlardan daha yüksek çıkmıştır. Burada erkeklerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını daha fazla benimsedikleri tespit edilmiştir.

Kızların ev içi ve ev dışı faaliyetleri ile bağımsızlığa ilişkin değerlendirmeleri konusunda kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır. Erkeklerin kızlara ilişkin değerlendirmesi daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuca baktığımızda erkek öğrencilerin kızlara oranla özellikle kızlarla ilgili kalıp yargılar konusunda toplumda var olan kalıp yargıları benimsedikleri yani daha geleneksel yaklaştıkları, kızların ise daha eşitlikçi yaklaşım içinde oldukları tespit edilmiştir. Kadınların meslek ve yaşam rolleriyle ilgili yapılan bir araştırmada (Fiorentine, 1988), yeni kuşağın mesleki değerlerinde olumlu ve eşitlikçi gelişmeler olurken, ev içi roller ve görevlere dair düşüncelerinde bir değişim yaşanmadığı belirtilmiştir. Türkiye’de kadınların iş yaşamına girmesiyle beraber evdeki statüleri çok fazla değişmemekte ve kadınlardan hala iyi bir eş ve anne olması beklenirken işteki kariyeri ikinci plana atılmaktadır.

Erkeklerle ilgili cinsiyet kalıp yargıları alt gruplarına baktığımızda, her iki cinsin de puanları düşük çıkmıştır. Daha önce de bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda benzer sonuçlar çıkmıştır. Türkiye de üniversite öğrencileri ile ilgili yapılan araştırmada, üniversitede okuyan öğrencilerin özellikle erkek öğrencilerin, kızlara ilişkin kadınsı ve erkeksi kalıp yargılara daha fazla sahip olduğu konusunda benzer sonuçlar çıktığı gözlenmiştir (Esen ve arkadaşları, 2017, Aycan ve arkadaşları, 2018, Fişek,1988). Baykal’ın üniversite öğrencileri ile toplumsal cinsiyet rolleri algısıyla ilgili yapmış olduğu çalışmada ise bizim araştırmamızdan tersi bir sonuç çıkmıştır. Bu araştırmada kız öğrencilerin daha geleneksel tutum içinde olduğu tespit edilmiştir (Baykal, 1988). Ancak bu çalışmanın çok uzun zaman önce yapılmış olması günümüz araştırmalarında kadınların daha eşitlikçi yaklaşım içinde

oldukları tespiti, kadınların toplumsal statüsünün giderek daha eşitlikçi bir noktaya doğru gelişmekte olduğunu göstermektedir.

Araştırmada sosyo-demografik özelliklerden annenin eğitim durumuna baktığımızda, anne eğitim düzeyi ile toplumsal cinsiyet algısı arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili alt gruba baktığımızda kadınsı ve erkeksi rollere kızların sahip olup olmaması ile ilgili bölümde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Buna göre annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin annesi lise ve üniversite mezunu olan öğrencilere oranla kızlara ait toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını daha fazla taşıdıkları ancak erkekler konusunda bu kalıp yargılara sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları konusunda kızlar ve erkekler alt bölümlerine baktığımızda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu konuda daha önce de yapılan benzer araştırmalarda annenin eğitim seviyesinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları oluşturmada etkili olduğu tespit edilmiştir. Çocukların cinsiyet ideolojilerinin oluşturulmasında eğitim düzeyleri kadar annelerin eğitim düzeyleri ve beklentilerinin de etkili olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyleri arttıkça çocukların daha eşitlikçi cinsiyet yaklaşımlarına sahip oldukları tespit edilmiştir (Davis, Pearce, 2007,). Yapılan literatür çalışmasında bu çalışma ile tutarlı sonuçlar gösteren çalışmalar mevcuttur (Arıcı, 2011; Atış, 2010;Yogev,2006).

Araştırmada, baba eğitim durumu değişkenine baktığımızda kadınsı ve erkeksi özelliklere kızların ve erkeklerin sahip olması konusunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, babası okur-yazar, ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar ve erkekler puanları, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin kadınsı ve erkeksi özellikler kızlar puanlarından yüksek bulunmuştur. Ev içi ve ev dışı faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin kızlar bölümü babaları ilkokul ve ortaokul mezunu olanlarda daha yüksek çıkmıştır. Babanın eğitim durumunun kadınsı ve erkeksi roller bölümünü etkilerken diğer alanları etkilemediği tespit edilmiştir. Daha önce yapılan araştırmalarda kalıp yargılar konusunda eğitim faktörü çok ön plana çıkarken bu araştırmada sadece

kadını ve erkeksi roller kızlar ve erkekler puanı ve ev içi ve ev dışı faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin kızlar bölümü konusunda fark ortaya çıkmıştır.Yapılan literatür çalışmalarında ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü değerlerine sahip olduğu tespit edilmiştir (Atış, 2010; Çetinkaya, 2013). Kurşun'un toplumsal cinsiyetle ilgili yapmış olduğu çalışmada anne baba eğitim düzeyi yükseldikçe toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki tutumun daha eşitlikçi olduğu ortaya çıkmıştır (Kurşun 2016). Ancak bu çalışmalardan farklı olarak yapılan bir çalışmada tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada anne baba eğitim düzeyi ile toplumsal cinsiyet rolü algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Aydın ve arkadaşları,2016, Kavuran,2011).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını etkileyen değişkenlerden birisi de anne babaların doğduğu yer değişkenidir. Çalışmaya katılan öğrencilerin annesinin doğduğu yer değişkenine baktığımızda toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili kızlara ait değerlendirmelerde kadını ve erkeksi roller, oyun ve etkinlik ile ilgili bölümler ve ev içi ve ev dışı faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin bölümlerde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Buna göre annesi köyde doğan öğrencilerin kalıp yargılarla ilgili değerlendirmeleri, annesi şehirde doğan öğrencilerin değerlendirmelerinden daha yüksek çıkmıştır. Erkeklerle ilişkin değerlendirmede kadını ve erkeksi özellikler bölümü annesi ilçede doğan öğrencilerin değerlendirmesi, annesi köyde doğanlardan daha yüksek çıkmıştır. Erkeklerle ilgili bölümde ev içi ve ev dışı faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin bölümde annesi ilçede doğan öğrencilerin kalıp yargılarla ilgili değerlendirmeleri annesi köyde doğanlardan daha yüksek çıkmıştır. Babanın doğduğu yer değişkenine baktığımızda öğrencilerin kızlara ait değerlendirmelerinde oyun ve etkinlikler, ev içi ve ev dışı faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin bölümler babası köyde ve ilçede doğan öğrencilerde babası ilde doğanlardan daha yüksek çıkmıştır. Erkeklerle ilişkin değerlendirmede anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Türk toplumunda son yıllarda kentleşme oranının giderek arttığı ve kentleşme ile birlikte yaşam tarzı ve bazı değerlerde değişimler meydana geldiği yapılan araştırmalarla da ortaya konulmuştur. Kültürel çevrenin kadınlık ve erkeklik rolleri

konusunda etkili olduğu ve son yıllarda eğitim olanaklarının artması ve kadının çalışma hayatına atılmasıyla birlikte cinsiyet kalıp yargılarında değışimler yaşıandığı ve daha eşitlikçi yaklaşımların oluşmaya başladığı söylenebilir. Yaşar'ın eğitim fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada liseyi bitirene kadar ilde yaşayan öğrencilerin daha eşitlikçi düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir (Yaşar, 2011). Literatür verileri incelendiğinde bizim araştırmamızla benzer sonuçlar gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir. Aytaç ve Öngen'in üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, şehirde doğmuş katılımcıların kırsal bölgede doğmuş katılımcılara oranla daha eşitlikçi cinsiyet rollerini benimsedikleri tespit edilmiştir (Aytaç, Öngen, 2013).

Araştırmada anne baba mesleği ile toplumsal cinsiyet kalıp yargıları arasındaki ilişkiye bakıldığında iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili kızlara ait bölüme baktığımızda; kadınsı ve erkeksi özellikler, oyun ve etkinlik ile ilgili bölüm ve genel toplam cinsiyet puanı annesi ev kadını olan öğrencilerde annesi kalifiye işlerde çalışanlardan daha yüksek çıkmıştır. Oysa erkeklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları sadece oyun ve etkinlik alanında yüksek çıkmıştır. Diğer alanlarda aralarında anlamlı herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda anneleri çalışan kişilerin daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri tespit edilmiştir (Yogev, 2008; Arel,2011; Atış, 2010; Çetinkaya, 2013). Benzer bir araştırmada, Gümüsoğlu'nun (2004) ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada anneleri çalışan katılımcılar, annelerinin ev işi, yemek yapma gibi işleri yaparken babalarının televizyon seyretme, dinlenme, gazete okuma gibi davranışlarının normal olduğunu ifade etmişlerdir.

Baba mesleği değişkenine bakıldığında babası hizmet sektöründe çalışanların babası serbest meslek (+) sektöründe çalışanlardan daha fazla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bölümdeki kızlara ait toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili değerlendirmelere baktığımızda, kadınsı ve erkeksi özellikler, ev içi ve ev dışı faaliyetler ve bağımsız olmaya ilişkin bölüm ve rol ve

davranış beklentisi konusundaki alanlar yüksek çıkmıştır. Erkeklerle ilişkin değerlendirmede ise gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında bu konuyla ilgili çeşitli yaş grubu öğrencileriyle yapılan çalışmalarda katılımcıların annelerinin çalışıyor olmasının cinsiyet rolleri algısını olumlu şekilde etkilediği gözlemlenmiştir. Babaların çalışma durumu değişkeni açısından değerlendirildiğinde daha önce yapılan çalışmalarda katılımcıların babalarının çalışıyor olması nedeniyle herhangi bir sonuca ulaşamamıştır. Yögev'in (2007), ergenlerle yaptığı çalışmada babası kalifiye bir işte çalışan katılımcıların babası hizmet sektöründe çalışan katılımcılardan daha eşitlikçi bir yaklaşıma sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bulgular bizim çalışmamızın bulgularıyla örtüşmektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin yaş ve İstanbul'da yaşama süresi değişkeni ile toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin algılarına bakıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç çıkmamıştır. Bunda doğum tarihlerinin birbirine yakın olmasının etkisi olduğu düşünülmüştür. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında bizim bulgumuzla benzer ve farklı sonuçların çıktığını söyleyebiliriz. Zeyneloğlu'nun yapmış olduğu çalışmada, uzun süre ilde yaşayan öğrencilerin TCRTÖ puan ortalamalarının, ilkokulu bitirinceye kadar köyde ve ilçede yaşayanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gene Gökçay'ın yapmış olduğu çalışmada uzun süre ilde yaşayan kadınların toplumsal cinsiyet algısı köyde yaşayanlara göre daha eşitlikçi çıkmıştır. Kırıkkale ve Nevşehir'de üniversite öğrencileri ile yapılan iki ayrı çalışmada şehirde doğmuş katılımcıların kırsal bölgede doğmuş katılımcılardan daha eşitlikçi bir yaklaşıma sahip oldukları sonucuna varılmıştır (Aytaç ve Öngen, 2013)

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, farklı düzeylerde olmakla birlikte toplumsal cinsiyet algısı konusunda cinsiyetçi yaklaşımların devam ettiği anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet ayrımı tarih boyunca kadınların, LGBT'lerin ve diğer dezavantajlı grupların baş etmek zorunda kaldıkları bir ayrımcılık biçimi olmuştur. Bu nedenle Toplumsal cinsiyet çalışmaları sadece kadın ve erkekleri değil bu ayrımcılıktan nasibini alan farklı cinsel yönelimlerden bütün dezavantajlı grupları kapsamalıdır. Toplumsal cinsiyet oldukça yaygın ve hayatın her alanında kendini

hissettiren bir sorun olduğu için bu sorunun çözümü de oldukça kapsamlı olmak zorundadır. Bunun yanı sıra ataerkil toplumsal ilişkiler ağı içinde kadını ve diğerkinsel yönelimi olan grupları görünmez kılan ve ezen her türlü ayrımcılık sorgulanmalı ve yeniden tanımlanmalıdır. Bunlar cinsiyet ayrımının kendini hissettirdiğı her alanda olabilir. Örneğın aile, okul, iş yerleri gibi kurumlar olabileceğı gibi, Kadının erkekler tarafından maruz bırakıldığı şiddet, tecavüz, siyasal ve sosyal her türlü hak gaspını içeren haklar düzeyindeki çalışmalar da olabilir.

Bütün dünyada olduğı gibi Türkiye’de de toplumsal cinsiyet eşitsizliğı konusunda oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1981 yılında yürürlüğe giren Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), 1994 yılında Pekin Eylem Platformu ve Deklarasyonu, aile içi şiddete hayır kampanyaları gibi çalışmalar bu gelişmenin somut bir göstergesidir. Sonuçta toplumun her seviyesinde kendini hissettiren cinsiyet hiyerarşisinin neden olduğı sorunları sona erdirmek için yapılması gereken çok şey var. Ancak doğal bir durummuş gibi duran ve bütünüyle ideolojik bir yaklaşımın ürünü olan ve kültürel olarak öğrenilen bireylerin toplumsal cinsiyetle ilgili algı ve düşüncelerinin değiştirilmesi ve yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyetle ilgili yapılan araştırmalar bakıldığında cinsel kimlik edinme açısından çok önemli bir dönem olan ergenler ve onların cinsiyet algılarıyla ilgili az araştırma yapıldığı gözlenmiştir. Toplumumuzdaki cinsiyetçi yaklaşımları deşifre etmek ve görünür kılmak adına öncelikle bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yaklaşımlarının neler olduğunu bilmek önemlidir. Yapılan her bir çalışmanın toplumda var olan cinsiyetçi yaklaşımları azatlığı gözlemlenmiştir. Ancak bu çalışmanın örnekleme kısıtlı bir alanda yapılmıştır. Bu nedenle bu konuyla ilgili gelecekte yapılacak araştırmalar daha geniş bir kesimi kapsayacak şekilde yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adams James F.: **Ergenliği Anlamak**, Çev. Ali Dönmez, Bekir Onur, Nermin Çelen, Figen Çok, Zeynep Atbaşoğlu, Hakan Ersever, Demet Öngen, Melike Bağlı, Ersin Kuşdil, Müge Artar, Yay.Haz, Bekir Onur, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995
- Adler, Alfred: **Cinsiyetler Arasında İşbirliği**, Çev. Seçkin Selvi, Payel Yayınları: İstanbul, 1999
- Agacinski, Sylviane, **Cinsiyetler Siyaseti**, Dost Kitapevi, Ankara, 1980.
- Alptekin, Duygu: ‘Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma’, **Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı, 32, 2014, S:203-211
- Altınay Ayşegöl, ARAT Yeşim: **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**, Kamer, İstanbul, 2007
- Arat, Necla: **Kadın Sorunu**, Say Yayınları, İstanbul, 1986.
- Archer John, LLOYD Barbara: **Sex and Gender**, Cambridge University Press, Cambridge,2002
- Arslan Ali: ‘**Medyanın Profesyonellik İdeolojisi ve Toplumsal çevresi ile Olan İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme**’ Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2004,

- Atabek Erdal, Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık, Altın Kitaplar, İstanbul, ty.
- Aziz Aysel: ‘Kadın ve Yabancılaşma’, **Türkiye’de Kadın Olgusu**, Der: Necla Arat, Say Yayınları, İstanbul, 1992
- Bandura Albert: **“Social Cognitive Theory”**, Annals of Child Development, Vol.6, Six Theories of Child Development, pp. 1-60, 1989, Greenwich, CT:Jal Press, s:3
- Baykal, Serçin: ‘Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerine İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi’, Psikoloji Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, Eylül,1991
- Beauvoir, Simon De: **Kadın “İkinci Cins” Genç Kızlık Çağı**, Payel Yayınları, İstanbul, 1993.
- Berkay Fatmagül: **Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın**, Metis Yayınları, İstanbul, 2000.
- Berkay Fatmagül: **Tarihin Cinsiyeti**, Metis Yayınları, İstanbul, 2003
- Berkay Fatmagül, 'Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye', **Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları**, 2004,s.7

Bilgiz Şeyma, 'Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Bilişsel Çarpıtmaların Sosyal Kaygı Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi', Yüksek Lisans Tezi,2018

Bhasin Kamla: **'Erkeklerin Dünyasında Yaşamak' Ataerkil Sistem**, çev. Ayşe Coşkun, Kadav yayınları, istanbul,2003

Bhasin, Kamla: **Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller**, Kadav Yayınları, Çev:Ayşe Coşkun, İstanbul, 2003a.

Boeree, C. George: **Client Education: Theory and Practice** <http://www.ship.edu/~cgboeree/bandura.html>. (Çevrimiçi) 1998

Bora, Aksu: 'Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar', İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi, <https://cws.emu.edu.tr/tr/PublishingImages/sbsb-203.pdf> Çevirimiçi

Bora, Aksu: 'Cinsiyet Toplumsal Bir Şeydir', Kaos-gl Sempozyumu, t.y.

Bussey Kay, Bandura Albert: "Social Cognitive Theory of Gender Development and Differentiation", **Psychological Review**, 106, 676-713,1999. http://hsc.usf.edu/~kmbrown/Social_Cognitive_Theory_Overview.htm, 29. 05. 2011

- Butler, Judith: **Gender Trouble: Feminism and Subversion of Identity**, (Edited by Linda J. Nicholson), Routledge: NewYork & London, 1999.
- Butler, Judith, 'Taklit ve Toplumsal Cinsiyet'e Karşı Durma', Çev. Osman Hakhınay, Agora Kitaplığı, 2007
- Butler, Judith, 'Toplumsal Cinsiyet Yanıyor: Sahiplenme ve Yıkma Sorunları, Defter, Sayı : 34, Metis Yayınevi, İstanbul, 1999.
- Canatan Kadir& Yıldırım Ergün: **Aile Sosyolojisi**, Açılım kitap, İstanbul, 2011.
- Chodorow Nancy J.: **Duyguların Gücü: Psikanalizde, Cinsiyette ve Kültürde Kişisel Anlam**, Çev.Jale Özata Dirlikyapan, Metis Yayınları, İstanbul,2007.
- Coşkun Zehra: 'Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet: Okul Öncesi Dönemde Cinsiyete Dayalı Toplumsal Rollerin Öğrenilmesi', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler,2002
- Connell R. W.: **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, Çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998
- Cüceloğlu Doğan: **İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları**, Remzi Kitabevi, İstanbul. 1997
- Çağan Kenan: 'Ailenin İşlevleri', Aile Sosyolojisi, Der. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım Açılım Kitap, İstanbul,2001.

- Çakır Serpil: **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları: İstanbul. 1996.
- Çakır,Serpil, Akgökçe,Necla: **Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem**, Sel yayıncılık,İstanbul,1995.
- Davidoff Leonore: **Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet**, Çev. Zerrin Ateşer, Selda Somuncuoğlu, Yay. Haz. Ayşe Durakbaşı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002
- Dedeoğlu Saniye: 'Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeli', **Toplum ve Bilim**, Güz, sayı:86, 2000.
- Direk Zeynep: 'Simon de Beauvoir: Abjeksiyon ve Eros Etiği', Feminizm, **Cogito Dergisi**, Sayı: 58, Bahar,2009 s 11-38
- Doğrusöz Mahan: 'Sigmund Freud'un Kadın Gelişimi Üzerine Tezlerindeki Erkek Merkezli Bakış', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.
- Donovan Josephine: **Feminist Teori**, Çev. Aksu Bora, M. Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
- Dökmen, Zehra Y.: **Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar**, Sistem Yayınları, İstanbul, 2004.

- Dökmen, Zehra, Y.: ‘Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri, Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri’ **Kriz Dergisi**, s.27-40 2007.
- Dönmez Ali: ‘Cinsiyet Rollerı’ **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı: 22, s.688-725, 1989.
- Dörtköşeoğlu Güner: ‘12-15 Yaş Arası Kız ve Erkek Çocukların, Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2002.
- Esen, Y.: ‘Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1998.
- Fagot, B.I.: ‘Sex Differences in Toddlers Behaviour and Parental reaction’ *Developmental Psychology*, Sayı:10, s 554-558, 1976.
- Freud Sigmund: **Cinsiyet Üzerine**, Çev. A. Avni Öneş, Say Yayınları, İstanbul, 2004.
- Freud Sigmund: **Ruh Çözümlemesine Yeni Giriş Konferansları**, Çev. Emre Kapkın, Payel Yayınları, İstanbul, 1998
- Fromm Erich: **Anaerkil Toplum ve Kadın Hakları**, Arıtan Yayınları, İstanbul, 2004.

- Girginer, H.U: Türk toplumunda cinsiyet rolleri algısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir,1994
- Gander, Mary J. ve Gardiner Harry W.: **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Çev. Ali Dönmez-Nermin Çelen- Bekir Onur, İmge Yayınları, İstanbul,
- Gökçay, Gönül: Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Belirlenmesi, Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Graber Gustav H.: **Kadın Psikolojisi**, Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Güldü, Özgür ve Kart.E. Müge: ‘Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme’, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Sayı: 3, 2009. <http://dergiler.ankara.edu.tr>
- Helvacıoğlu Firdevs: **Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik:1928-1995**, Kaynak Yayınları, İstanbul,1996.
- Horney Karen: **Kadın Psikolojisi**, Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, İstanbul, 2006
- Horney Karen: ‘Ketlenmiş Kadınlık, Soğukluk Sorununa Psikanalitik Bir Katkı’, **Kadın Psikolojisi**, İstanbul, Payel Yayınları,

Houppert Karen:

Lanet :Son Tabuyla Yüzleşme : Adet Kanaması, çev. Esen Metin, Neslihan Atacan, Ayrıntı yayınevi, İstanbul, 2004.

Jacqueline, Goldfrind, Florence Guignard, Monique Cournut Janin, Julia Kristeva, Michell, Juliet, Sylvie Faure- Pragier, Danielle Quinodoz, Elisabeth Roudinesco, Schaeffer, Jacqueline, Janine Chasseguet- Smirguel : **Kadınlık, Yeniden: Çağdaş Psikanalizin Bakışı**, Yay. Haz. Bella Habip, İthaki Yayınları, İstanbul, 2003.

Kalan O.G.:

‘Reklamda Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Konumlandırışı : Kinder Reklam Filimleri Üzerine Bir İnceleme’, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 38,s.75-89, 2010

Keller Evelyn Fox:

Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler, Çev. Ferit Burak Aydar, Metis Yayınları, İstanbul, 2007

Kağıtçıbaşı, Çiğdem ,

Yeni İnsan Ve İnsanlar, Evrim Yayınları, İstanbul, 2004.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem, Kansu A.,

‘Cinsiyet Rollerinin Sosyalleşmesi ve Aile Dinamiği: Kuşaklar Arası Bir Karşılaştırma’ **Boğaziçi Üniversitesi Dergisi**,1997

Kandiyoti, Deniz:

Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler, İngilizce'den Çevirenler: Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

Kantoğlu, Aycan:

Bir Grup Ergenin Toplumsal Cinsiyet Algılarının Sosyodeografik Özelliklere Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, 2017

Kimmel, S. Michael:

‘Homofobi Olarak Erkeklik: Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin İnşasında Korku, Utanç ve Sessizlik’, çev. Mehmet Bozok, **Fe Dergi:Feminist Eleştiri** 5, Sayı: 2,2013.

Koç Mustafa:

‘Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri’, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 17, s.231-256 2004.

Koray Meryem:

‘Avrupa Birliği ve Türkiye’de Cinsiyet Eşitliği Politikaları: Sol-Feminist Bir Eleştiri, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Sayı : 2, s.13-50, 2011.

Kulaksızoğlu Adnan:

Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.

Larson R., verma,S.:

‘How Children and Adolescents Spend Time Across The World:Work, Play and Developmental Opportunities, **Psychological Bulletin**, , Sayı: 125, s. 701-736, 1999.

- Lindsey, L.L.: **Gender roles; A sociological perspective.** New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1990.
- Lloyd, Genevieve: **Erkek Akıl: Batı Felsefesinde ‘Erkek’ ve ‘Kadın’**, Çev. Muttalıp Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.
- Marcos, Sylvia: **Bedenler, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2006.
- Mediz: **Medyada Cinsiyetçiliğe Son**, Kadınların Medya İzleme Grubu, Der. Burçin Belge, Çağın Matbacılık, İstanbul, 2008.
- Millet, Kate: **Cinsel Politika**, Çev. Seçkin Selvi, Payel yayınevi, İstanbul, 1987
- Mitchel Juliet: **Psikanaliz ve Feminizm**, Çev. Ayşe Kurtulmuş, Yaprak Yayıncılık, İstanbul, 1984
- Mitchel Juliet, Oakley Ann: **Kadın ve Eşitlik**, Çev. Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınları, İstanbul, 1993.
- Öcal Yüceol S. E.: Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.
- Onur Bekir: **Gelişim Psikolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, 3. Bas.

- Özbudun Sibel,Temel Demirer: **Kadın Yazıları**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000.
- Özcan, A.: Toplumsal cinsiyet eğitiminin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, 2012.
- Parman Talat: **Ergenlik Ya Da Merhaba Hüzün**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Phillips Anne: **Demokrasinin Cinsiyeti**, Çev. Alev Türker, Metis Yayınları,1995
- Pınar G., Taşkın L., & Eroğlu, K.: ‘Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları’, **Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi**, 15, 47-57,2008
- Rahman Momin; Jackson Stevi: **Gender&Sexuality:Sociological Approaches**, Polity Press, Cambridge, 2010.
- Ramazanoğlu Caroline: **Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri**, Çev. Mefkure Bayatlı, pencere Yayınları, İstanbul, 1998.
- Reed, Evelyn: **Bilim ve Cinsiyet Ayrımı**, Çev. Şemsa Yeğin, Payel Yayınları, İstanbul, 2003
- Sabuncuğlu Ayda: ‘Televizyon Reklamlarında Toplumsal Cinsiyet’ Ege Üniversitesi

- Sayılan Fevziye: ‘İktidar ve Direniş Bağlamında toplumsal Cinsiyet: Bir Okul Etnografisi’, **Toplum ve Bilim Dergisi**, Sayı: 114, ,s.51-73, 2009
- Sayılan Fevziye: ‘Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim: Olanaklar ve Sınırlılıklar’, Antalya kadın müzesi.org, 2012.
- Sayın Ö.: **Aile Sosyolojisi:Ailenin Toplumdaki Yeri**, Ege Üniv. Yayınları, İzmir, 1990.
- Savran A. Gülnur: **Beden Emek Tarihi : Diyalektik Bir Feminizm İçin**, Kanat Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2004
- Savran A. Gülnur: **Feminizm Yazıları: Kuramdan Politkaya**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2018.
- Scott W., Joan: **Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi**, Çev. Aykut Tunç Kılıç, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007
- Segal Lynne: **Ağır Çekim: Değişen Erkeklikler, Değişen Erkekler**, Çev, Volkan Ersoy, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, 1990
- Set, T., Dağdeviren N. & Aktürk Z.: ‘Ergenlerde cinsellik’, **Genel Tıp Dergisi**, Sayı: 16, s. 137-141, 2006.

Steinberg Laurence:

Ergenlik, Çev. Figen Çok, Hülya Ercan, Müge Artar, Ertuğrul Uçar, Seher A. Sevim, Melike Bağlı, Ayşe Aypay, Tülin Şener, Rukiye Parmaksız, Cem Sarman, Taner Yiğit, Emine Gül Kapçı, Yay. Haz. Figen Çok, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2007.

Stone Merlın:

Tanrılar Kadınken, Çev. Nilgün Şarman, Payel Yayınevi, İstanbul, 2000.

Şişman Nazife:

‘Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası, İz Yayıncılık: İstanbul, 2006.

Tan Mine:

Toplumbilimine Giriş: Temel Kavramlar, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları, Ankara, 1981

Tan Mine:

Kadın, Ekonomik Yaşam ve Eğitim, İş Bankası Yayınları, Ankara , 1979.

Tarhan Nevzat:

Kadın Psikolojisi, Nesil Yayınları, İstanbul, 2005.

Tekeli Şirin:

1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar, 80’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul,1995.

Uçan, Ç, Sevgi:

‘Demokrasiye Önemli Bir Katkı: Kadın Sivil Toplum Örgütleri’, **Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar**, Ka-Der Yayınları, İstanbul, 2004, s.99-120

- Unger Rhoda, Crawford Mary: **Women& Gender: A Feminist Psychology**, 'The Meanings of Difference: Sex, Gender and cognitive Abilities', ty., 66-101
- Tezcan Mahmut: 'Gizli Müfredat: Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi', **Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Kış, Sayı:1 2003.
- Uslu Zeynep K.: **Televizyon ve Kadın**, Alfa Yayınları, İstanbul,2000.
- Yar, Dilan: 'Farklı Sosyo-Kültürel Kesimlerden Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Değer ve Kalıp Yargıları Çocuklarına Aktarımı', Merin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tez, 2018
- Yavuzer Haluk: **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002, 23. Bas.
- Yılmaz D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., & Eroğlu, K.: 'Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine İlişkin Görüşleri'. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Sayı:,6, s. 775-792, 2009.
- Yogev, Pınar: "Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması Aile, Okul ve Arkadaş Etkisi.", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2006.

- Yörükoğlu Atalay: **Çocuk Ruh Sağlığı:Çocuğun Kişilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları**, Özgür yayınları, İstanbul,2003,26. Basım
- Yuval- Davis, Nira: **Cinsiyet ve Millet**, Çev. Aysin Bektaş, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Yüksel Şahika: ‘Cinsellik İdeolojisi: Dün ve Bugün’,**Türkiye’de Kadın Olgusu** Der. Necla Arat, Say Yayınları, İstanbul, 1992
- Young İris Marion: ‘Yaşayan Bedene Karşı Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal Yapı ve Öznellik Üzerine Düşünceler’, Çev. Rüya Kalıntaş, **Cogito Dergisi**, Sayı:58, Bahar, s. 37-56, 2009.
- Yörükân T.: **Adler Alfred Sosyal Roller ve Kişilik**, Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.
- Vefikuluçay, D., Demirel, S., Taşkın, L. & Eroğlu: ‘Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları’. **Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, Sayı:14,s. 12–27, 2007.
- Zılfı, Madeline C., **Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul. 2000.

EKLER

**T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.09.00.00.044/61388
Konu : Anket (Sercan Çelik DEMİRTAŞ)

13./05/2011

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Kadın Sorunları Araştırma Merkezi)**

- İlgi:** a) Valilik Makamının 12.05.2011 tarih ve 044/60735 sayılı onayı.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve araştırma desteğine yönelik izin ve Uygulama Yönergesi.
c) İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi Müd'nün 27.04.2011 42 sayılı yazısı.

İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sercan Çelik DEMİRTAŞ, ilimiz ek listede isimleri belirtilen ilköğretim okullarında uygulamak üzere "Toplumsal Cinsiyet ve Ergenlik" konulu anket çalışmasını yapma isteği ilgi (a) Valilik Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, gereğinin ilgi (a) Valilik Oluru doğrultusunda, gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2(iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Kültür Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Mustafa USLU
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :

1. Valilik Oluru
2. Anket soruları

İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü (Kültür Bölümü)
Büyük Postahane Sk. No: 70 Sirkeci - Fatih / İSTANBUL
Tel (Santral): (0 212) 5192850 – 55 / 339, 340, 341
Direkt: (0212) 4550677
E-Posta : kultur34@meb.gov.tr
Elektronik Ağ: <http://istanbul.meb.gov.tr>

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.09.00.044/60735
Konu : Anket (Sercan Çelik DEMİRTAŞ)

12/05/2011

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi:** a) İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün 27/04/2011 tarih ve 42 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve araştırma desteğine yönelik izin ve Uygulama Yönergesi.
c) Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d) Millî Eğitim Komisyonunun 04/05/2011 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sercan Çelik DEMİRTAŞ, "Toplumsal Cinsiyet ve Ergenlik" konulu teziyle ilgili ilimiz Kadıköy ilçesi Mustafa Mihriban Baysan ilköğretim okulu ve Kaptan Hasan Paşa ilköğretim okullarında araştırma yapmak istekleri hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sercan Çelik DEMİRTAŞ, "Toplumsal Cinsiyet ve Ergenlik" konulu teziyle ilgili ilimiz Kadıköy ilçesi Mustafa Mihriban Baysan ilköğretim okulu ve Kaptan Hasan Paşa ilköğretim okullarında araştırma yapması bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda ilgi (c) Bakanlık emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü taktirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILMAZ
Millî Eğitim Müdürü

Ek-1: ilgi (a) yazı ve ekleri

OLUR
12/05/2011
Harun KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi

27.04.2011

Sayı : B.30.2.İST.0A000.00/42
Konu :

T.C

İSTANBUL İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Tez danışmanı olduğum İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencimiz Sercan ÇELİK DEMİRTAŞ'ın, "Toplumsal Cinsiyet ve Ergenlik" başlıklı tez çalışmasında kullanmak üzere Kadıköy İlçesi Mustafa Mihriban Boysan İlköğretim Okulu ve Kaptan Hasan Paşa İlköğretim Okulu 8.sınıf öğrencileriyle bir anket çalışması yapması gerekmektedir. Anket çalışması yapılabilmesi için gerekli iznin verilmesini saygılarımla arz ederim.

Doç.Dr.Sevgi UÇAN ÇUBUKÇU
Merkez Müdür Yardımcısı ve
Tez Danışmanı

Ek: Anket Soruları

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Bölümünde yapılmakta olan yüksek lisans tez çalışması için hazırlanmıştır.

Anketin amacı sizlerin kadınlık ve erkeklik hakkındaki düşüncelerinizi öğrenmektir. Ankete vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli kalacak ve başkaları tarafından bilinmeyecektir. Bu nedenle soruları cevaplandırırken içten olmanızı ve ilk aklınıza gelen cevabı işaretlemenizi istiyorum

Anket sorularını sıra ile cevaplayınız ve boş bırakmayınız İkinci bölümde sorularda beş seçenek bulunmaktadır. Bu seçenekler içinde size en fazla uyan seçeneğin altına x işareti koyarak cevaplayınız. Katılımınız ve gösterdiğiniz duyarlılık için teşekkür ederim

A-DEMOGRAFİK SORULAR

1) Cinsiyetiniz

a)Kız b)Erkek

2) Doğum tariniz

.....

3)Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz?

a)Doğduğumdan beri

b)..... yıldır

4) Sizinle beraber kaç kardeşsiniz? -----Kız -----Erkek

3) Anneniz-----a) Sağ b) Sağ değil

4) Babanız----- a) Sağ b) Sağ değil

5) Anne ve babanız a) Birlikte b) Ayrı yaşıyorlar c) Boşanmış

6) Anne ve babanız ayrı ise siz kiminle kalıyorsunuz?

a) Annemle

b) Babamla

c) Akrabalarla

d) Akrabalarla

e) Diğer (Belirtiniz)

7) Annenizin öğrenim durumu nedir ?

a)Okur-yazar değil

b)Okur -yazar

c)İlkokul mezunu

d)Ortaokul mezunu

e)lise bitirdi

f)Üniversite bitirdi

8) Babanızın öğrenim durumu nedir?

- a) Okur-yazar değil
- b) Okur –yazar
- c) İlkokul mezunu
- d) Ortaokul mezunu
- e) lise bitirdi
- f) Üniversite bitirdi

9) Annenizin yaşı

- a) 30 yaş altı
- b) 31-35 yaş arası
- c) 36-40 yaş arası
- d) 41-45 yaş arası
- e) 46-50 yaş arası
- f) 51 yaş ve üstü

10) Babanızın yaşı

- a) 30 yaş altı
- b) 31-35 yaş arası
- c) 36-40 yaş arası
- d) 41-45 yaş arası
- e) 46-50 yaş arası
- f) 51 yaş ve üstü

11) Anne ve babanızın doğduğu yer

	Anne	Baba
a) Köy		
b) İlçe		
c) İl		

12) Annenizin mesleği nedir?

.....

13) Babanızın mesleği nedir?

.....

14) Ailenizin aylık geliri(Bütün yan gelir dahil)

- a) 500 liral altı
- b) 500-1000 lira arası
- c) 1000-1500 lira arası
- d) 1500-2000 lira arası
- e) 2000-3000 lira arası
- f) 3000 ve yukarısı

15) Eviniz size mi ait? Değilse durumu nedir?

- a)Evet kendimizin
- b)Hayır kira
- c)Lojman
- d)Diğer (.....)

16)Evinizde,anne-baba ve kardeşleriniz dışında yaşayan yakınınız var mı?

- a)Yok
- b)Büyük anne
- c)Büyük baba
- d)Her ikisi de
- e)Baba veya annenin kardeşlerinden herhangi biri
- f)Diğer(.....)

17)Ailenizde size en yakın kişi

- a)Anne
- b)Baba
- c)Kardeş (.....)
- d)Diğer

18)Ailenizin baskısını hissettiğiniz konular

- a)Arkadaş ilişkileri
- b)Karşı cinsle ilişkiler
- c)Okul yaşamı ve dersler
- d>Giyim
- e)Boş vakitleri geçirme biçimi

19) Cinsel konularda en rahat konuşabildiğiniz kişi

- a)Anne
- b)Baba
- c)Kardeş (.....)
- d)Arkadaş(.....)
- e)Diğer

20)Kendi cinsiyetinizden memnun musunuz?

- a)Evet b)Hayır

Anket Sıra	Anket Sorusu	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Kızlar erkeklerle birlikte oyun oynayabilirler.					
2	Kızlar çekingendir.					
3	Temizlikle ilgili işleri kızlar yapmalıdır.					
4	Kızların internet kafeye gitmelerinde sakınca yoktur.					
5	Kızlar korunmaya muhtaçtır.					
6	Kızlar, fiziksel güç ve dayanıklılık gerektiren spor aktivitelerini iyi yapar.					
7	Kızlar büyüklerine karşı saygılıdır.					
8	Kızların korkaklık etmesi ayıptır.					
9	Kızlar erkeklerden farklı meslekleri seçmelidir.					
10	Kızlar oturmasına kalkmasına dikkat etmelidir.					
11	Eğer bir ailenin maddi durumu iyi değilse kız çocuğun eğitimine öncelik verilmelidir.					
12	Kızlar iyi bir es ve anne olacak şekilde yetiştirilmelidir.					
13	Kızlar kavgacıdır.					
14	Kızlar güçlü ve cesurdur.					
15	Kızların okuması önemlidir.					
16	Kızlar erkeklerden farklı oyunlar oynamalıdır.					
17	Duygusal bir ortamda kızların ağlaması normaldir.					
18	Kızlar hareketli ve atılgandır.					
19	Kızlar erkeklerden farklı sosyal faaliyetleri seçmelidir.					
20	Kızlar hassas ve kırılgandır.					
21	Kızlar terbiyeli ve ağırbaşlıdır.					
22	Kızlar dış görünüşlerine çok önem verirler.					
23	Yönetimle ilgili işleri kızlar iyi yapar					

Anket Sıra	Anket Sorusu	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
25	Kızlar iyi bir meslek sahibi olacak şekilde yetiştirilmelidir.					
26	Kızlar iyi idareci, patron olurlar.					
27	Tamir, onarım işlerinde kızlar oldukça beceriklidir.					
28	Kızlar eve geliş gidiş saatlerine çok dikkat etmelidir.					
29	Erkekler kızlarla birlikte oyun oynayabilirler.					
30	Erkekler çekingendir.					
31	Temizlikle ilgili işleri erkekler yapmalıdır.					
32	Erkeklerin internet kafeye gitmelerinde sakınca yoktur.					
33	Erkekler korunmaya muhtaçtır.					
34	Erkekler, fiziksel güç ve dayanıklılık gerektiren spor aktivitelerini (halter, güreş vb.) iyi yapar.					
35	Erkekler büyüklerine karşı saygılıdır.					
36	Erkeklerin korkaklık etmesi ayıptır.					
37	Erkekler kızlardan farklı meslekleri seçmelidir.					
38	Erkekler oturmasına kalkmasına dikkat etmelidir.					
39	Eğer bir ailenin maddi durumu iyi değilse erkek çocuğun eğitimine öncelik verilmelidir.					
40	Erkekler iyi bir es ve baba olacak şekilde yetiştirilmelidir.					
41	Erkekler kavgacıdır.					
42	Erkekler güçlü ve cesurdur.					
43	Erkeklerin okuması önemlidir.					
44	Erkekler kızlardan farklı oyunlar oynamalıdır.					
45	Duygusal bir ortamda erkeklerin ağlaması normaldir.					
46	Erkekler hareketli ve atılgandır.					
47	Erkekler kızlardan farklı sosyal faaliyetleri seçmelidir.					
48	Erkekler hassas ve kırılgandır.					

Anket Sıra	Anket Sorusu	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
50	Erkekler dış görünüşlerine çok önem verirler.					
51	Yönetimle ilgili işleri erkekler iyi yapar					
52	Erkekler haklarını iyi savunur.					
53	Erkekler iyi bir meslek sahibi olacak şekilde yetiştirilmelidir.					
54	Erkekler iyi idareci, patron olurlar.					
55	Tamir, onarım işlerinde erkekler oldukça beceriklidir.					
56	Erkekler eve geliş gidiş saatlerine çok dikkat etmelidir.					

Anketteki sorular dışında eklemek istediğiniz bir düşünceniz var mı ?

.....